

ЗРАЗОК

Титульний аркуш для твердої обкладинки (розмір 7,5см x 13,5см)

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

**Випускна робота бакалавра
на тему: «Аналіз оборотності активів і капіталу підприємства»**

Розробила студентка групи 402-ЕФ
Колісник Анастасія Миколаївна

Полтава 2023

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

на тему «Аналіз оборотності активів і капіталу підприємства»

Виконала: студентка 4-го курсу, групи 402-ЕФ
Спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Колісник А.М.

Керівник: к.е.н., доцент Кречотень І.М.

Рецензент: к.е.н., доцент кафедри
економіки, підприємництва та маркетингу
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Міняйленко І.В.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Колісник А.М.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі
Колісник А.М.

Полтава, 2023 року

АНОТАЦІЯ

Колісник А.М. Аналіз оборотності і капіталу підприємства. Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2023.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2023.

Робота містить 105 сторінки, 16 таблицю, 29 рисунка, список літератури з 83 джерел та 3 додатків.

Ключові слова: активи, капітал, оборотність активів, ділова активність, тривалість обороту.

Метою роботи є дослідження теоретичних аспектів та розробка практичних рекомендацій щодо аналізу оборотності активів і капіталу приватного підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління оборотністю активів і капіталу ПрАТ «Фітофарм».

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти управління оборотністю активів і капіталу ПрАТ «Фітофарм».

У випускній роботі розглянуто економічну сутність та значення оборотності активів і капіталу підприємства в забезпеченні його ділової активності; досліджено фактори впливу на оборотність активів і капіталу підприємства; розглянуто методичні підходи до оцінки ефективності оборотності активів і капіталу підприємства; надано загальну організаційно-економічну характеристику підприємства; здійснено оцінку фінансового стану підприємства; проведено аналіз оборотності активів і капіталу підприємства;

Також у роботі було надано пропозиції щодо підвищення рівня оборотності активів і капіталу підприємства та спрогнозовано зміну показники оборотності активів і капіталу підприємства з урахуванням наданих пропозицій.

ABSTRACT

Kolisnyk A.M. Analysis of turnover and capital of the enterprise. Manuscript. Graduation thesis for obtaining the first (bachelor) level of higher education in specialty 072 "Finance, banking and insurance" - Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic National University, Poltava, 2023.

Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic National University, Poltava, 2023.

The work contains 105 pages, 16 tables, 29 figures, a bibliography of 83 sources and 3 appendices.

Key words: assets, capital, turnover of assets, business activity, duration of turnover.

The purpose of the work is to research theoretical aspects and develop practical recommendations for analyzing the turnover of assets and capital of a private enterprise.

The object of the study is the process of managing the turnover of assets and capital of PJSC "Fitopharm".

The subject of the study is the theoretical, methodological and practical aspects of managing the turnover of assets and capital of PJSC Fitopharm.

The final work examines the economic essence and significance of the turnover of the company's assets and capital in ensuring its business activity; the factors influencing the turnover of the company's assets and capital were investigated; methodical approaches to assessing the effectiveness of turnover of assets and capital of the enterprise are considered; the general organizational and economic characteristics of the enterprise are provided; an assessment of the company's financial condition was carried out; an analysis of the turnover of the company's assets and capital was carried out;

The work also provided suggestions for increasing the level of turnover of assets and capital of the enterprise and predicted changes in indicators of turnover of assets and capital of the enterprise taking into account the provided proposals.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ОБОРОТНОСТІ АКТИВІВ І КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СПОСОБУ ОЦІНКИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ	7
1.1. Економічна сутність та значення оборотності активів і капіталу підприємства в забезпеченні його ділової активності	7
1.2. Фактори впливу на оборотність активів і капіталу підприємства	17
1.3. Методичні підходи до оцінки ефективності оборотності активів і капіталу підприємства	27
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ОБОРОТНОСТІ АКТИВІВ І КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «ФІТОФАРМ»)	34
2.1. Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства.....	34
2.2. Оцінка фінансового стану підприємства	39
2.3. Аналіз оборотності активів і капіталу підприємства	60
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБОРОТНОСТІ АКТИВІВ І КАПІТАЛУ ПРАТ «ФІТОФАРМ»	74
3.1. Пропозиції щодо підвищення рівня оборотності активів і капіталу підприємства	74
3.2. Прогнозування показників оборотності активів і капіталу підприємства	83
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	97
ДОДАТКИ	105

				ВР 402-ЕФ 19077			
	П. І. Б.	Підпис	Дата				
<i>Розроб.</i>	<i>Колісник А.М.</i>			<i>Аналіз оборотності активів і капіталу підприємства</i>	Літ.	Арк.	Акрюшів
<i>Перевір.</i>	<i>Крекотень І.М.</i>				3	110	
<i>Н. Контр.</i>	<i>Крекотень І.М.</i>				<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>		
<i>Затверд.</i>	<i>Птаценко Л.О.</i>						

ВСТУП

За сучасних умов першочерговою проблемою ефективного функціонування підприємств є забезпечення їх економічної стабільності і подальшого розвитку. Рішення задач економічної ефективності господарської діяльності підприємства вимагає пошуку джерел фінансових ресурсів, їхнього раціонального розподілу й ефективного використання, і обумовлюється насамперед необхідністю створення на підприємстві умов, які забезпечують йому подальший розвиток і посилення конкурентноздатності.

Основним важелем підвищення ефективності використання ресурсів підприємства є аналіз оборотності активів і капіталу підприємства. Це уможливує здійснення об'єктивної оцінки результативності фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання з метою її оперативного корегування, а відтак – визначення векторів розвитку, у т. ч. за умов посиленого екологічного навантаження. Оборотність активів і капіталу підприємства формує імідж підприємства, є візитною карткою у справах бізнесу. Від об'єктивності, точності оцінки й оптимізації оборотності активів і капіталу підприємства залежить якість управлінських рішень у сфері стратегічного розвитку.

Основним інструментом для оцінки ефективності використання ресурсів підприємства в умовах нестабільної економіки є аналіз оборотності активів і капіталу суб'єкта господарювання, за допомогою якого можна об'єктивно оцінити результативність господарсько-фінансової діяльності підприємства та визначити перспективи його розвитку. Від об'єктивності та точності оцінки оборотності активів і капіталу підприємства залежить якість важливих та відповідальних управлінських рішень, які дають змогу не пристосовуватися до змін на ринку, а активно реагувати та впливати на ринкову ситуацію, що постійно змінюється.

Ключовою умовою успішного ведення господарської діяльності приватного підприємства є ефективне управління оборотністю активів і капіталу підприємства, яку слід розглядати комплексно з чотирьох позицій – як характеристику конкурентних

переваг підприємства, як критерій його здатності до розвитку, як стимул трудової зайнятості та прибутковості, як індикатор удосконалення економічних відносин. З метою досягнення конкурентоспроможності оборотності активів і капіталу приватного підприємства визначається як мотивований процес управління ефективністю господарської діяльності підприємства, спрямований на збільшення трудової зайнятості, прибутковості, поліпшення соціально-економічної інфраструктури, забезпечення розвитку економічних відносин.

Метою роботи є дослідження теоретичних аспектів та розробка практичних рекомендацій щодо аналізу оборотності активів і капіталу приватного підприємства.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення в роботі таких завдань:

- визначити економічну сутність та значення оборотності активів і капіталу підприємства в забезпеченні його ділової активності;
- дослідити фактори впливу на оборотність активів і капіталу підприємства;
- розглянути методичні підходи до оцінки ефективності оборотності активів і капіталу підприємства;
- надати загальну організаційно-економічну характеристику підприємства;
- здійснити оцінку фінансового стану підприємства;
- провести аналіз оборотності активів і капіталу підприємства;
- надати пропозиції щодо підвищення рівня оборотності активів і капіталу підприємства;
- спрогнозувати показники оборотності активів і капіталу підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління оборотністю активів і капіталу ПрАТ «Фітофарм».

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти управління оборотністю активів і капіталу ПрАТ «Фітофарм».

Методика дослідження базуються на системному загальнотеоретичному осмисленні процесів підвищення ефективності управління оборотності активів і капіталу приватного підприємства. Для досягнення поставленої в роботі мети використовувались такі методи, як: абстрактно-логічний, монографічний, статистичний, табличний метод відображення інформації. Теоретичною та

методичною основою дослідження є системно-синергетичний підхід до вивчення фундаментальних положень фінансової науки стосовно формування та удосконалення управління діловою активністю приватного підприємства. Інформаційне забезпечення дослідження становлять статистична, фінансова звітність ПрАТ «Фітофарм», праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ОБОРОТНОСТІ АКТИВІВ І КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СПОСОБУ ОЦІНКИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ

1.1. Економічна сутність та значення оборотності активів і капіталу підприємства в забезпеченні його ділової активності

Стійкий фінансовий стан підприємства і ефективність його діяльності в ринкових умовах значною мірою обумовлюється його діловою активністю. Ділова активність підприємства проявляється через розширення ринків збуту продукції, підтримання ділової репутації (іміджу), вихід на ринок праці і капіталу тощо.

Рівень ділової активності багато в чому залежить від обсягу виробництва та реалізації продукції, ефективності використання ресурсів підприємства та рівня оборотності активів і капіталу підприємства. Стає зрозумілим, що при аналізі та визначенні рівня ділової активності використовують різні способи її оцінки. З урахуванням даного аспекту варто здійснити аналіз оборотності активів і капіталу через призму ділової активності як одного із способів її оцінки.

Незважаючи на значну увагу, яка приділяється вченими діловій активності недостатньо з'ясованим залишається питання її теоретичної сутності. Термін «ділова активність» почав використовуватися у вітчизняній обліково-аналітичній теорії досить нещодавно. Перші визначення цього поняття і методологічні засади його застосування в практичній діяльності належать американським і європейським економістам [49]. Зокрема, один із найбільш вагомих внесків належить Едмонду Лінкольну, який у праці «Фінанси підприємств: прикладний аспект» (1925 р.) дав економічну інтерпретацію і алгоритм розрахунку понад сорока аналітичних коефіцієнтів.

Ділова активність правомірно стає предметом глибоких досліджень як на макро-, так і на мікрорівні. Виходячи з теми обраного нами наукового дослідження, воно

передбачає розгляд ділової активності лише у межах підприємства, тобто на мікрорівні.

Враховуючи, що на сьогодні вчені приділяють увагу на належну рівні щодо вивченню поняття ділова активність, але і досі не досягнуто єдиної думки. Праці провідних вчених-економістів сприяли поглибленому розумінню ділової активності як однієї з основних ринкових категорій (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до визначення сутності поняття «ділова активність»

Визначення та характеристики	Автори
1	2
У широкому розумінні ділова активність – це комплекс зусиль, спрямованих на просування підприємства на ринках продукції, праці, капіталу; у вузькому сенсі – поточна виробнича і комерційна діяльність підприємства	Ковальов В. В. Шеремет О. О. Костирко Р. О. Коробов М. Я.
Ділова активність – ринкове явище, що характеризується кількістю і розміром угод, їх динамікою, станом і наповненістю портфеля замовлень. При цьому показники динаміки товарообороту входять до головних характеристик ділової активності	Беляєвський І. К.
Ділова активність – сукупність кількісних характеристик, що відображають інтенсивність господарської діяльності підприємства і ефективність використання ресурсів, що знаходяться у його розпорядженні, і потенціалу	Остапкович Г. В.
Ділова активність характеризується позитивною динамікою обсягу виробництва і реалізації продукції, прибутку, підвищення конкурентоспроможності та інших показників, що відображають результати роботи підприємства	Краюхін Г. А.
Ділова активність – сукупність дій, що сприяють економічному зростанню виробничо-збутової системи на основі узгодженого розвитку її складових у гармонії із зовнішнім середовищем	Мойсеева Н. К., Конишева М. В.
Ділова активність дозволяє оцінити конкурентоспроможність підприємства, його потенціал і можливості ділової співпраці і виявити, наскільки ефективно забезпечується реалізація економічних інтересів усіх учасників господарської діяльності (працівників, керівництва, партнерів, кредиторів)	Раїцький К. А.
Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється через швидкість обороту його засобів	Шило В. П., Верхоглядова Н. І.

Продовження табл.1.1

1	2
Ділова активність підприємства – це господарська діяльність підприємства, сукупність його дій, спрямованих на забезпечення динамічності розвитку, досягнення поставлених цілей, ефективне використання економічного потенціалу, розширення ринків збуту товарів (продукції).	Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г.
Ділова активність підприємства – це процес його стійкої господарської діяльності, мотивований макро- і мікроекономічним рівнем управління, спрямований на забезпечення її позитивної динаміки, збільшення зайнятості і ефективне використання ресурсів з метою досягнення ринкової конкурентоспроможності	Доскалієва Б. Б. Косова Т. Д., Сіменко І. В. Меречина Ю. О.
Ділова активність підприємства характеризується інтенсивністю використання інвестованого (внутрішнього) капіталу	Прикін Л. В.
Ділова активність відображає ефективність використання фінансових ресурсів підприємства	Подольська В. О., Яріш О. В. .
Ділова активність підприємства оцінюється сукупністю кількісних і якісних параметрів, серед яких зростання економічного потенціалу підприємств, обсяги поставок на експорт, імідж підприємства, його соціальна і природоохоронна активність	Гарасюк О. А., Ігнатенко М. Ю.
Ділова активність характеризує наскільки ефективно менеджери використовують активи, довірені їм власниками	Хелферт Є.
Ділова активність підприємства найчастіше розглядається як результативність роботи підприємства щодо величини авансованих ресурсів або величини їх споживання в процесі виробництва	Банк В. Р., Банк С. В., Тараскіна А. В.
Ділова активність може бути представлена як сукупність зусиль працівників підприємства, спрямованих (під впливом певного рівня мотивації) на збільшення оборотності оборотних активів, яка формується під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів виробництва	Мясникова О. В.
Ділова активність – це комплексна характеристика підприємства, яка втілює різні аспекти діяльності, визначається системою показників, що визначають місце підприємства на ринку товарів, географію ділових відносин, репутацію підприємства як партнера, активність інноваційно-інвестиційної діяльності, конкурентоспроможність	Коваленко Л. О., Ремньова І. М.
Ділова активність – реальні, ініціативні, ефективні дії, спрямовані на одержання позитивних результатів підприємницької діяльності, внаслідок якої реалізуються задані програми і заплановані заходи	Економічна енциклопедія

Систематизація наукових підходів щодо визначення «ділової активності підприємства» дозволяє стверджувати, що це є комплексне поняття, яке включає в себе низку взаємопов'язаних елементів для визначення місця товаровиробників на ринку та його перспективи розвитку. Пропонуємо авторський підхід до визначення

ділової активності підприємства, що включає специфіку галузі, зовнішні економічні умови та принципи управління. Відтак, ділову активність підприємства слід розглядати комплексно з чотирьох позицій – як характеристику конкурентних переваг підприємства, як критерій його здатності до розвитку, як стимул трудової зайнятості та прибутковості, як індикатор удосконалення економічних відносин [32].

У зарубіжній економічній літературі зміст, вкладений в термін «ділова активність», досить складно інтерпретувати. Це пов'язано з тим, що англійське словосполучення «business activity» можна перекласти і як безпосередньо ділова активність, і як поточна виробничо-комерційна діяльність. Це зумовлює певне ототожнення понять внаслідок неточного перекладу. Е. Хелферт під діловою активністю має на увазі те, наскільки ефективно менеджери використовують активи, довірені їм власниками.

Г. Я. Гольдштейн щодо планування використовує термін «сфера ділової активності» [28], а Е. А. Уткин та А. І. Кочеткова – термін «область ділової активності», намагаючись у такий спосіб показати багатогранність ділової активності. І знову немає навіть спроб пояснити, про що, власне, йдеться, тобто що ж являє собою ділова активність підприємства. В цій групі оригінальним виглядає тлумачення поняття «ділова активність» Е. Ф. Авдокушиним, під яким він розуміє утворення філій і дочірніх компаній у різних країнах [1].

Все це підтверджує складність універсального формулювання ділової активності підприємства, бо повинна враховуватись характеристика переваг суб'єкта господарювання, його здатність до розвитку за усіма видами діяльності, можливість ефективного функціонування і досягнення цілей власників (рис. 1.1).

Отже, ділова активність підприємства – це спектр реальних дій, скорегованих на значний ступінь ризику діяльності, що спрямовані на динамічність розвитку суб'єкта господарювання і досягнення ним поставлених цілей та заданих програм, на раціональне використання його економічного потенціалу в умовах нестабільного розвитку ринкових відносин.

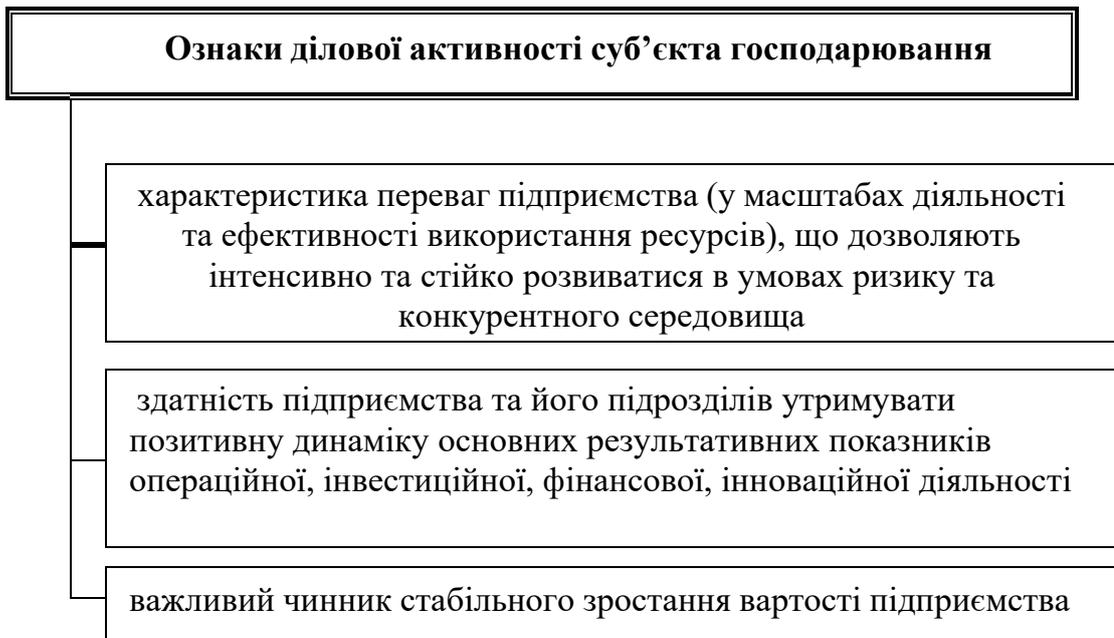

Рис. 1.1. Комплекс ознак ділової активності підприємства

Кожному рівню ділової активності відповідає характерна господарська ситуація, у зв'язку з чим виділяють нормальну, проблемну і кризову ситуації.

Визначення меж рівнів ділової активності підприємства у взаємоув'язці із певною виробничо-господарською ситуацією та характеристика способів підвищення зазначених рівнів наведені у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Характеристика рівнів ділової активності підприємства

Рівень ділової активності	Господарська ситуація	Характеристика рівня ділової активності	Способи підвищення та стабілізації рівня ділової активності
1	2	3	4
Достатній (високий)	Нормальна	Стійкий фінансовий стан, активна інвестиційна та інноваційна політика, стійка тенденція до зростання оціночних показників, високий рівень показників ефективності використання ресурсів	Підвищення якості продукції, розробканових її видів; постійний пошук резервів зниження витрат усіх видів сировини та матеріалів; періодичне оновлення виробничої бази на новій технологічній основі; формування запасу ресурсів відповідно до потреб підприємства; оптимізація структури джерел їх фінансування

Продовження табл.1.2

1	2	3	4
Задовільний (середній)	Проблемна	Нестійкий фінансовий стан, інертне (епізодичне) здійснення інвестиційної і інноваційної діяльності, нестійка динаміка зростання оціночних показників, суттєве зниження ефективності використання ресурсів	Нейтралізація надмірних залишків запасів; реалізація продукції, що не користується попитом; дослідження ринкового середовища; аналіз власних позицій і конкурентів; скорочення тривалості операцій-ного циклу за рахунок не виправданої тривалості основних його етапів; забезпечення ритмічної та злагодженої роботи підприємства; ліквідація простоїв машин, збоїв у постачанні; постійне здійснення аналізу ділової активності на усіх рівнях; розробка і прийняття управлінських рішень з урахуванням результатів аналізу
Незадовільний (низький)	Кризова	Кризовий фінансовий стан, відсутність інноваційної діяльності, звужений тип виробництва, стійка негатив-на тенденція спаду оціночних показників, неефективне використання ресурсів	Локалізація ризикової ситуації відповідно до джерел її виникнення, зміна стилю управління в умовах кризової ситуації, експрес-аналіз ділової активності, оперативне реагування на виникнення проблемної ситуації

Але, враховуючи той факт, що українські вчені економісти вважають, що ділова активність підприємства може характеризуватись показниками оборотності активів (капіталу) як способу дослідження ділової активності є доцільним дослідити теоретичні підходи до розуміння цих понять.

Доречно буде наголосити, що Згідно Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», активи – це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому. Актив відображається в балансі за умови, що оцінка його може бути достовірно визначена і очікується отримання в майбутньому економічних вигод, пов'язаних з його використанням [1].

Схоже до визначення, яке подають національні стандарти бухгалтерського обліку, визначає активи і А.М.Поддєрьогін. Під активами він розуміє ресурси, які перебувають у розпорядженні підприємства і використання яких веде до збільшення економічних вигід у майбутньому. До них відносяться усі існуючі матеріальні цінності, нематеріальні активи та кошти, що належать підприємству на певну дату [10].

На думку В.П.Савчук активи підприємства – це його ресурси, які повинні принести підприємству вигоди у майбутньому. Активи підприємства повинні належати йому (а не бути, наприклад, орендованими) і повинні бути раніше придбані (а не перебувати в стадії придбання) [11].

Інша група вчених вносять у визначення активів ноту щодо прав власності підприємства на активи. Так, Л.О.Коваленко, Л.М.Ремньова дають дещо інше тлумачення категорії активів, зокрема, зазначають, що до активів відносять всі види майна підприємства, що належать йому на праві власності й використовуються для здійснення статутної діяльності [8].

Г.О.Крамаренко, О.Є.Чорна вважають, що активи балансу містять відомості про розміщення капіталу, що є в розпорядженні підприємства, тобто про вкладення в конкретне майно і матеріальні цінності, про витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції і про залишки вільної готівки [9].

О.С.Філімоненков визначає активи як сукупність засобів праці і предметів праці, які беруть участь у створенні продукту. Але з огляду на різницю в характері функціонування в процесі виробництва й у способі перенесення вартості на продукт, що створюється, засоби праці набувають економічної форми необігових активів, а предмети праці – обігових активів [14].

Визначення активів і Л.О.Коваленко та Л.М.Ремньової, і В.М.Шелудька, і Г.О.Крамаренко та О.Є.Чорної, О.С.Філімоненкова акцентують увагу на тому, що активи являють собою майно підприємства, яке сформоване за рахунок власних або залучених ресурсів, тобто потребують інвестування конкретного капіталу. Проте в жодному з визначень не наведено основної мети використання активів, а саме збільшення економічних вигод у майбутньому. Визначення кожного з вчених характеризує здебільшого якусь одну характеристику активів, не розглядаючи з усіх сторін їхні характерні риси, тобто хтось наголошує на здобутті економічних вигод від їх використання, інші – на джерелах їх формування або на меті застосування.

Активи підприємства розподіляються за різними класифікаційними ознаками (рис. 1.2).

**КЛАСИФІКАЦІЯ АКТИВІВ
ПІДПРИЄМСТВА**

За формами функціонування: матеріальні активи, нематеріальні активи, фінансові активи

За характером участі в господарському процесі: оборотні активи, необоротні активи

За характером обслуговування видів діяльності: операційні активи, інвестиційні активи

За характером фінансових джерел формування: валові активи, чисті активи

За характером володіння: власні активи, орендовані активи

За ступенем ліквідності: активи в абсолютно ліквідній формі, високоліквідні активи, середньоліквідні активи, слаболіквідні активи, неліквідні активи

Рис. 1.2. Класифікація активів підприємства за основними ознаками

Основні характеристики активів підприємства як об'єкта управління наведені на рис. 1.3.

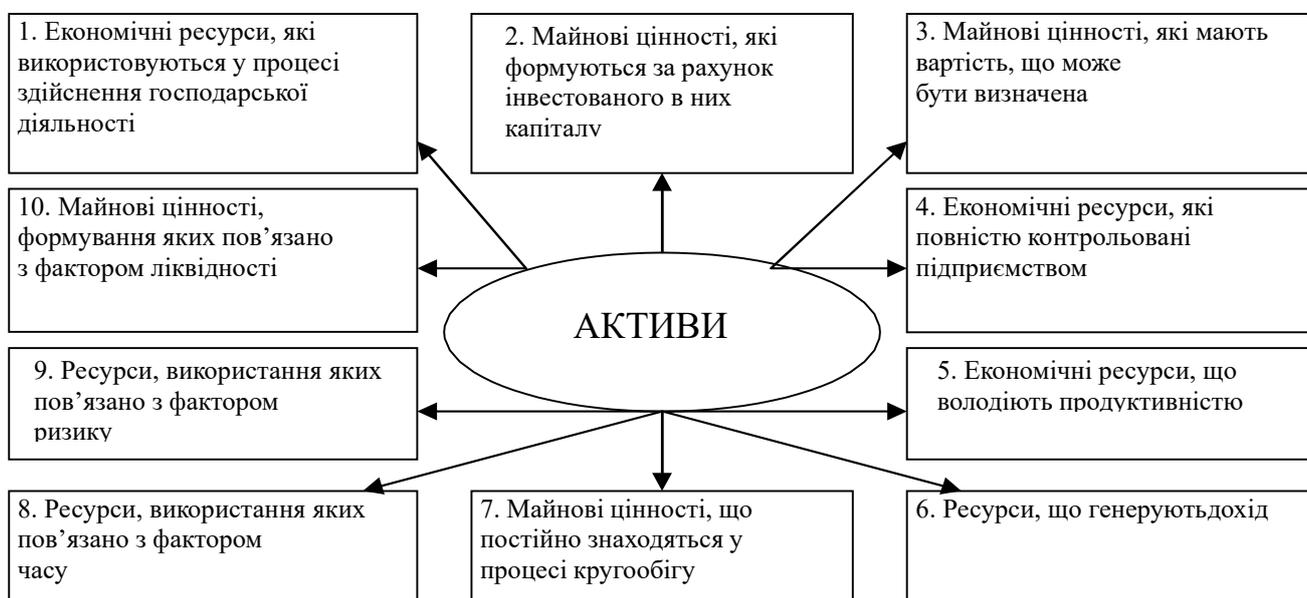

Рис. 1.3. Основні характеристики активів підприємства як об'єкта управління

Однією з ключових категорій фінансів підприємств є капітал. Поняття «капітал» є однією з найскладніших категорій фінансової науки. У вітчизняній та зарубіжній науково-практичній літературі можна зустріти багато (досить часто взаємопротилежних) підходів до визначення сутності капіталу.

За трактування капіталу як категорії фінансів підприємств у науково-практичній літературі, як правило, розрізняють дві його форми:

- конкретний капітал;
- абстрактний капітал.

Конкретний капітал. Для здійснення господарської діяльності підприємству необхідні засоби праці (устаткування, будівлі, споруди тощо); предмети праці (сировина, матеріали) та праця. Окрім матеріальних, воно може мати у своєму розпорядженні нематеріальні ресурси (патенти, права, ноу-хау). Вартість майнових об'єктів, які відображені в активі балансу підприємства, називають конкретним капіталом. В активах заморожуються грошові кошти, інвестовані в підприємство. Ці кошти можуть бути вкладені в:

- а) необоротні активи (основні засоби, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість тощо);
- б) оборотні активи (запаси, поточна дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції тощо).

Абстрактний капітал. Під капіталом слід розуміти абстрактну вартість, яка відображається в балансі підприємства [5]. При цьому під абстрактним капіталом розуміють сукупність усіх позицій пасиву балансу.

Існує велике різноманіття видів капіталу. Розглянемо докладно окремі види капіталу підприємства за наступними ознаками рис. 1.4.

Розглянемо поняття «власний капітал». Власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Власний капітал – основа для початку і продовження господарської діяльності підприємства, він є одним із найістотніших і найважливіших показників [24].

Власний капітал утворюється двома шляхами:

Класифікаційна ознака	Вид капіталу
За приналежністю підприємству	- власний - позиковий
За метою використання у складі підприємства	- виробничий - позиковий - спекулятивний
За формами інвестування	Капітал: - в грошовій - матеріальній - нематеріальній формах
За складом	- основний - оборотний
За формою надходження в процесі кругообігу	капітал підприємства: - у грошовій - виробничій - товарній його формах
За формами власності	- приватний - державний капітал
За організаційно-правовими формами діяльності	- акціонерний капітал - пайовий капітал - індивідуальний капітал
За характером використання у господарському процесі	- працюючий - непрацюючий
За характером використання власниками	- споживаний - накопичувальний
За джерелами залучення	- національний - іноземний капітал

Рис. 1.4. Види капіталу

За джерелами формування капітал поділяється на власний та позиковий (рис. 1.5):

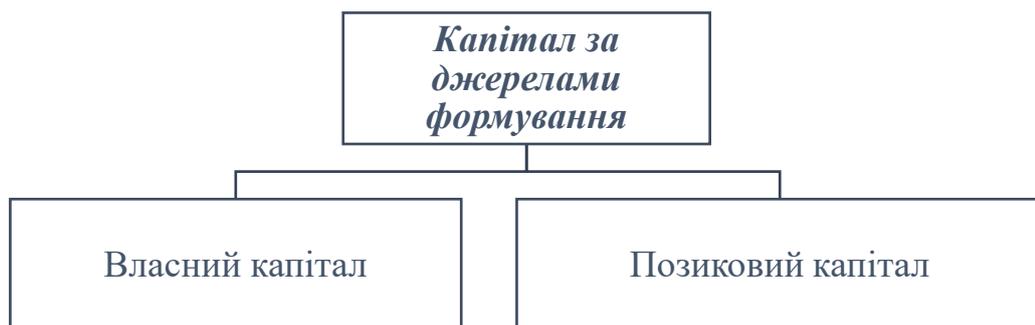

Рис. 1.5. Різновиди капіталу за джерелами формування

- внесенням власниками підприємства грошей та інших активів;
- накопиченням суми доходу, що залишається на підприємстві.

Згідно з П(С)БО 2 до власного капіталу входить [24]: статутний капітал, пайовий

капітал, додатковий вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал.

Поняття «позиковий капітал» характеризує залучені для фінансування розвитку підприємства на зворотній основі грошові кошти або інші майнові цінності. Усі форми позикового капіталу, що використовуються підприємством, представляють собою його фінансові зобов'язання, що належать до погашення у передбачені строки [12].

1.2. Фактори впливу на оборотність активів і капіталу підприємства

Оборотність активів і капіталу підприємства є одним із найважливіших факторів, які характеризують бізнес-середовище і визначають ефективність діяльності підприємств. Але на цей фактор також впливає низка факторів, таких як галузева спеціалізація та розміщення підприємства, можливості використання робочої сили, визначення мети діяльності підприємства, наявність перспектив розвитку підприємства, масштаби організації, стійкість економічного зростання, дотримання заданих темпів розвитку підприємства, характер управління підприємством, рівень виконання стратегічних і тактичних планів, ефективність використання наявних ресурсів виробництва, широта ринків збуту продукції підприємства та ін.

Багато вчених-економістів розділяють фактори, що визначають оборотність активів і капіталу підприємства, на внутрішні та зовнішні.

В.В. Ковальов та О.Н. Волкова, наприклад, розглядають дві групи факторів, що відповідають складникам бізнес-простору. Так, до зовнішніх вчені відносять фактори:

- 1) міжнародного рівня, які поєднують у собі загальноекономічні чинники, вплив міжнародної політики та конкуренції;
- 2) національні, що містять політичні, економічні, демографічні чинники;
- 3) ринкові, до яких належать конкурентні, науково-технічні та споживчі чинники [3].

До внутрішніх факторів В.В. Ковальов та О.Н. Волкова відносять:

1) конкурентну позицію підприємства (мета діяльності (місія), традиції, репетиція, імідж, кваліфікація керівництва та співробітників, частка ринку, стадія життєвого циклу підприємства, територіальне розміщення підприємства, віддаленість від ринків збуту, доступність до матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, рівень адаптивності підприємства до змін ринкової ситуації);

2) принципи діяльності (концепція основної діяльності підприємства, форма власності, стимулювання творчої, результативної праці, інноваційна активність підприємства, диверсифікація виробництва, позитивна репутація підприємства);

3) ресурси та їх використання;

4) маркетингову ситуацію і політику (сегментація ринку (співвідношення масових і цільових ринків збуту, ринкові вікна), товарна, цінова, збутова, комунікаційна, рекламна політика);

5) фінансовий менеджмент (структура балансу, платоспроможність, ліквідність, співвідношення власних і позикових коштів, вартість капіталу, структура майна, інвестиційна привабливість, рівень прибутку, рентабельності, дохід на акцію) [3].

Така класифікація є розгорнутою і містить у собі надзвичайно велику кількість факторів, але при цьому все одно не враховує деякі дуже важливі з них, діяльність підприємств без яких неможлива. Наприклад, природні та кліматичні умови чи інвестиційні можливості. Фактор природно-кліматичних умов дає розуміння, де доцільно територіально розмістити підприємство, щоб його діяльність мала позитивний економічний ефект; інвестиційний фактор дає зрозуміти, куди і як треба вкладати гроші для отримання такого ефекту. А конкурентну позицію підприємства, яку автори пропонують як внутрішній чинник впливу на ділову активність підприємства, ми вважаємо зовнішнім фактором, який залежить від поведінки зовнішніх конкурентів і є стимулом для покращення внутрішньої діяльності.

Н.Л. Мешкова також пропонує класифікацію факторів, які визначають оборотність активів і капіталу підприємства, із позиції дії зовнішнього та внутрішнього середовища. Ці фактори продемонстровані на рис. 1.6.

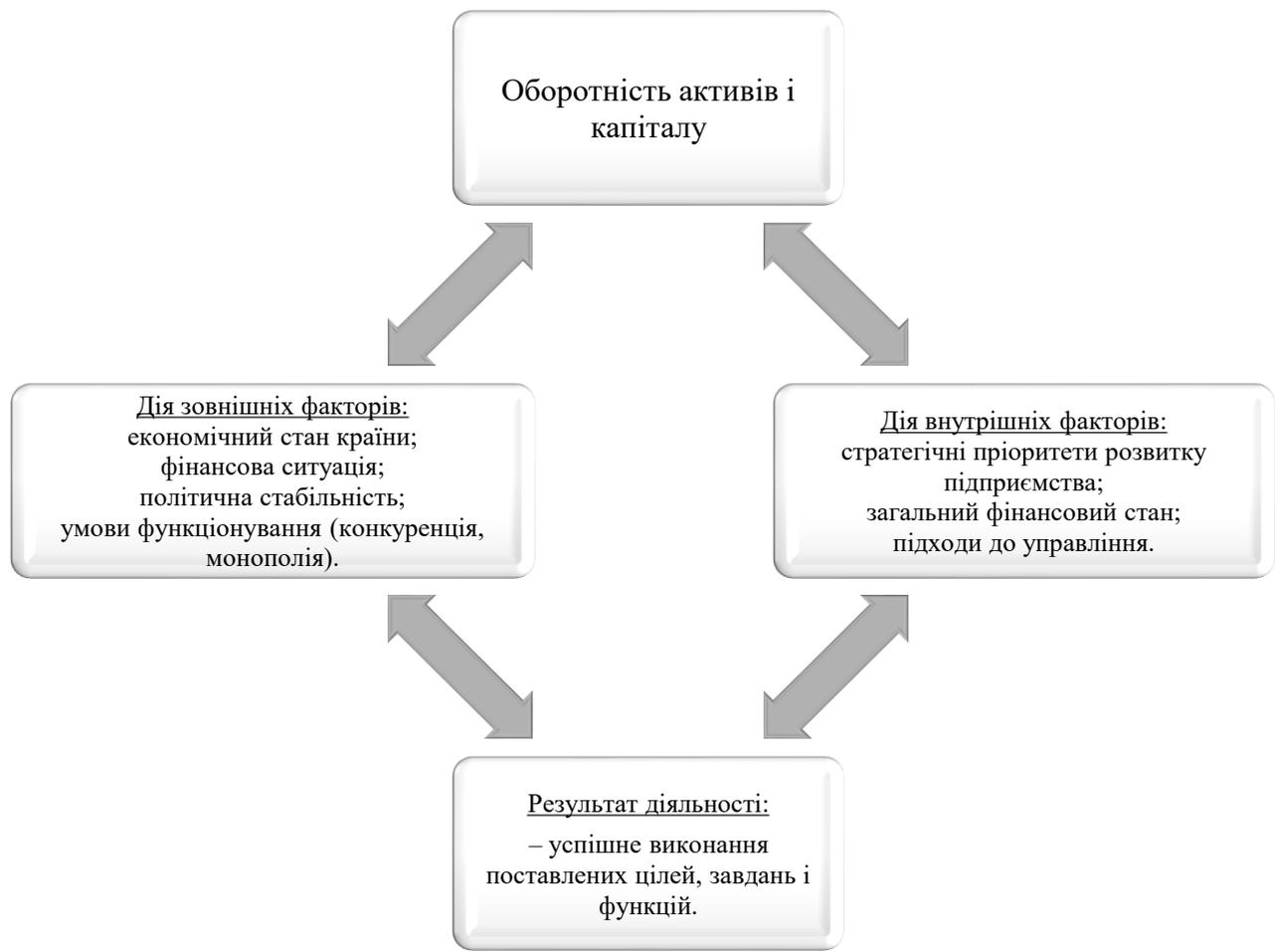

Рис. 1.6. Основні фактори, що впливають на оборотність активів і капіталу підприємств

Отже, як зазначає Н.Л. Мешкова, оборотність активів і капіталу підприємства визначає і впливає на результат усієї господарської і фінансово-економічної діяльності, отриманий під дією різних факторів [5]. Але, така класифікація дещо закоротка і не охоплює усіх аспектів діяльності підприємства.

Н.М. Гаркуша також пропонує поділ факторів, що визначають оборотність активів і капіталу підприємства, на зовнішні та внутрішні. Але цей поділ автор формує відповідно до учасників діяльності підприємства [2].

Отже, як зазначає автор, ринкове середовище, в якому діє підприємство, є зовнішнім, оскільки його формують зовнішні по відношенню до нього суб'єкти економічної діяльності. Насамперед це бізнес-партнери, з якими пов'язані ділові інтереси: клієнти, постачальники, замовники, контрагенти.

Оскільки підприємство функціонує в соціально-економічному просторі, нормативно-правову базу якого формує держава, то оборотність активів і капіталу підприємства будь-якого суб'єкта господарювання неможлива без втручання державних та інших органів регулювання, як запевнює Н.М. Гаркуша.

Вчена також вважає, що серйозний вплив на діяльність підприємства мають і конкуренти, переваги яких у технологічній, інноваційній сферах є рушійною силою у пошуку ідей та засобів досягнення більш вагомих результатів у стратегічно важливих галузях діяльності. У зв'язку з тим, що діяльність будь-якого суб'єкта господарювання спрямована на кінцевого споживача, він також своїми вимогами до продукції та фінансовими можливостями впливає на діяльність підприємства.

Ще одним складником бізнес-середовища, як зазначає Н.М. Гаркуша, є внутрішнє середовище підприємства, яке являє собою сукупність агентів, що діють всередині підприємства, та відносин, які виникають у них у процесі фінансово-господарської діяльності (керівництво, співробітники та власники) [2].

Тобто поділ факторів відповідно до суб'єктів економічної діяльності допомагає зрозуміти роль того чи іншого учасника в досягненні підприємством високих результатів діяльності. Така класифікація є досить точною та розгорнутою і потребує лише деяких уточнень.

І.М. Тихонова впевнена, що на діяльність будь-якої організації здійснюють вплив макроекономічні та мікроекономічні фактори, які мають як позитивні, так і негативні наслідки. Позитивні фактори, такі як стійке зростання випуску продукції, тривале зростання попиту, сприяють покращенню «підприємницького клімату», стимулюють розвиток суб'єкта господарювання. Негативні ж – навпаки, знижують рівень оборотності активів і капіталу підприємства в результаті збурень зовнішніх чинників ринкової інфраструктури. Інфляція, відсутність налагоджених зв'язків із постачальниками та контрагентами, відсутність постійних покупців значно уповільнюють процес оборотності грошових засобів. До чинників, що знижують оборотність активів і капіталу підприємства, також можна віднести дії промислових і торговельних підприємств, які під час процесу скорочення своєї діяльності прагнуть збільшити резерви готівки [7].

У доповненні до висновків І.М. Тихонової О.С. Левченко зауважив, що факторами, які підвищують рівень оборотності активів і капіталу підприємства, є елементи як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. До зовнішніх, наприклад, можна віднести зниження бюрократичного пресу або полегшення можливості отримання кредитів підприємствами, що обов'язково повинно супроводжуватися стабільністю і розвиненістю політико-економічної культури країни. Внутрішні ж чинники більше пов'язані з роботою підприємства, його діяльністю у сфері планування, маркетингу. До них входить галузева приналежність підприємств, рівень технічної оснащеності й інтенсивність впровадження розробок, кваліфікація кадрів та ін.

Проведені дослідження вченого виявили такі чинники оборотності активів і капіталу підприємства промислових підприємств, що негативно впливають на їхню діяльність, як нестабільна політична та економічна обстановка в країні; низький рівень добробуту населення і його дохідного забезпечення; неефективна організація роботи і брак кваліфікованих кадрів; недоліки в законодавчому контролі; складність надання звітів організацій; недовіра до банківської системи; нерозвиненість судової влади [4].

Тобто автори серед факторів, що визначають оборотність активів і капіталу підприємства підприємств, виділяють позитивні та негативні. На нашу думку, такий поділ є недоречним, оскільки не об'єднує фактори у класифікаційні групи, а показує результат їхньої дії на організацію діяльності підприємства. А різні фактори на різних стадіях розвитку підприємства впливають на оборотність активів і капіталу підприємства по-різному. У такому разі позитивні фактори на етапі ліквідації підприємства можуть ставати негативними, і навпаки. Наприклад, кількість конкурентів на ринку на етапі відкриття нового підприємства і його становлення тільки стимулює його діяльність, а на етапі спаду – прискорює банкрутство та ліквідацію.

Виходячи з проаналізованого вище, можна побачити, що проблемі класифікації факторів визначення оборотності активів і капіталу підприємства приділяється не так

багато уваги. Вчені-економісти намагаються аналізувати саме показники її оцінки, а не звертають увагу на фактори, які її визначають і впливають на неї.

Під час визначення факторів, що впливають на ділову активність, потрібно враховувати, що:

- фактори є рухомою та динамічною величиною;
- складність визначення факторів зумовлена наявністю зв'язків між ними та різноманітністю наслідків позитивного чи негативного впливу;
- взаємозв'язки між факторами характеризуються міцною залежністю змін одного фактора до іншого;
- через різні темпи змін факторів спостерігається неточність і невизначеність інформації для аналізу ділової активності.

Узагальнення підходів до класифікації факторів, що визначають оборотність активів і капіталу підприємства, дало змогу отримати комплексне уявлення, яке запропоноване в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Класифікація факторів, що визначають оборотність активів і капіталу підприємства

Група факторів	Фактори, що визначають оборотність активів і капіталу підприємства
За середовищем, в якому перебуває підприємство	
Зовнішні фактори	Економічні
	Політико-правові
	Ринкові
	Технологічні
	Природо-кліматичні
	Соціально-демографічні
Внутрішні фактори	Інвестиційні
	Виробничі
	Менеджменту
	Фінансового характеру
	Маркетингові
	Інноваційні
За характером їхньої дії на оборотність активів і капіталу підприємств	
Інтенсивні	Якісні фактори
Екстенсивні	Кількісні фактори

Поділ факторів на зовнішні і внутрішні запропонований вченими, праці яких ми аналізували попередньо. Такий поділ є загальним і обґрунтований бізнес-середовищем, в якому працює суб'єкт господарювання.

Зовнішні фактори визначають можливості для функціонування підприємства і, на нашу думку, класифікуються таким чином:

1) економічні фактори – рівень інфляції, цінове регулювання, грошова-кредитна політика, купівельна спроможність населення, стадія життєвого циклу економіки, середній рівень заробітної платні, податкова політика та ін.;

2) політико-правові фактори – законодавча база, умови стандартизації продукції, політична обстановка в країні, нормативно-правове регулювання діяльності підприємств, державний контроль і регулювання діяльності підприємств, рівень протекціонізму та ін.;

3) ринкові фактори – наявність конкурентів, розміщення виробничих вил, наявність необхідних ресурсів на ринках, економічні зв'язки з учасниками ринку, умови проникнення на ринок та ін.;

4) технологічні фактори – рівень техніки і технологій, розвиток науково-технічного прогресу, впровадження інновацій, питома вага наукоємних виробництв і продукції та ін.;

5) природно-кліматичні фактори – стан навколишнього середовища, природні умови, територіальне розміщення природних ресурсів, якість і кількість природних ресурсів та ін.;

6) соціально-демографічні фактори – наявність кваліфікованих кадрів, соціально-демографічне середовище, суспільне ставлення до діяльності підприємств, кількість потенційних споживачів, профспілкова активність та ін.

Беззаперечно, аналіз зовнішніх факторів є необхідністю кожного підприємства. Але оскільки вплинути на дію того чи іншого фактору підприємство не в змозі, то його метою є розроблення різноманітних варіантів реагування на зміни зовнішнього середовища.

Внутрішні фактори впливають безпосередньо на підприємство і характеризують його діяльність. З нашої точки зору, доцільно класифікувати їх

відповідно до аспектів, які визначають сутність поняття ділової активності підприємства.

Інвестиційні фактори проявляються в ефективності використання інвестиційних ресурсів, залучених для функціонування підприємства, через різноманітні інструменти. Наприклад, випуск цінних паперів, придбання необхідних необоротних активів, використання прибутку на придбання цінних паперів.

Виробничі фактори характеризують процес організації виробництва продукції, виконання робіт чи надання послуг, виробничий потенціал підприємства, рівень спеціалізації та можливості виробничої диверсифікації. Вони оцінюються за допомогою таких показників, як обсяг виготовленої продукції, продуктивність праці, тривалість виробничого циклу та ін.

Фактори менеджменту виявляються у правильній організації діяльності, що втілюється у прийнятті обґрунтованих і зважених управлінських рішень. Їх можна проаналізувати за допомогою компетенцій керівників підприємства, кваліфікації управлінського персоналу, формування мети діяльності та іміджу компанії, рівня вмотивованості робітників, підприємницької орієнтації та політики ведення бізнесу.

Фактори фінансового характеру виявляються у здатності забезпечувати фінансування підприємства, тобто обсягу і вартості авансованого в нього капіталу і доцільності його використання. Саме ці фактори більшою мірою впливають на визначення оборотності активів і капіталу підприємства. Вони знаходять своє відображення у розмірах власного та позикового капіталу, рівні заборгованості, фінансовій стабільності, ліквідності, прибутковості.

Маркетингові фактори розглядають способи зацікавлення споживачів у придбанні товарів, робіт чи послуг організації. Вони визначаються широтою асортименту продукції, підвищенням її якості, ефективністю реклами та збуту продукції, можливістю завоювання нових ринків.

Інноваційні фактори виявляються у впроваджені у виробництво нових технологій, технік чи інших інновацій для збільшення економічної вигоди підприємства. Ці фактори можуть оцінюватися рівнем оновлення устаткування, наявними розробками та винаходами, науково-технічним потенціалом та ін.

За характером дії нами запропоновано розділити фактори на інтенсивні та екстенсивні. Інтенсивні фактори виражають якісні ознаки й особливості роботи підприємства та його навколишнього середовища. Це такі фактори, як імідж, репутація підприємства, його конкурентоспроможність, кваліфікація керівництва та співробітників, рівень впровадження нової техніки і технології виробництва, виконання робіт та надання послуг, характер використання ресурсів, якість продукції, інвестиційна привабливість, розширення номенклатури продукції, результативність податкової, грошово-кредитної, збутової, рекламної політики, напрями розвитку компанії, продуктивність праці та ін.

Екстенсивні фактори висловлюють кількісну визначеність ділової активності підприємства. До таких факторів можна віднести рівень інфляції, рівень цін, обсяг виготовленої продукції, розмір власного та позикового капіталу, кількість робітників, розмір авансованих ресурсів, вартість сировини та обладнання, величину активів підприємства, обсяг виручки від реалізації продукції, величину запасів, відсотки за кредитами та депозитами, вартість придбаних акцій та ін. Тобто усі фактори, які виражаються у певній величині.

З огляду на велику кількість факторів, що визначають оборотність активів і капіталу підприємства, зазначимо, що у процесі оцінки діяльності підприємства варто виділяти ті з них, які безперечно впливають саме на конкретне аналізоване підприємство. Тобто якщо це підприємство-монополіст, то недоцільно розглядати фактор конкуренції та оцінювати його вплив. Крім цього, необхідно зазначити, який із перелічених факторів має максимальний вплив на діяльність підприємства, і визначити характер цього впливу.

Отже, окрім класифікації самих факторів оборотності активів і капіталу підприємства, представимо класифікаційні характеристики впливу факторів на оборотність активів і капіталу підприємства, опираючись на роботи Н.М. Гаркуші, І.М. Тихонової та О.С. Левченко, на рис. 1.7.

Рис. 1.7. Різновиди впливу факторів на оборотність активів і капітал підприємства

Як ми бачимо на рис. 1.7, відповідно до учасників, що впливають на діяльність підприємства, розрізняють безпосередній вплив, тобто вплив учасників, які працюють на підприємстві та зацікавлені у позитивному ефекті діяльності підприємства. Як констатувала Н.М. Гаркуша, це власники, керівники, співробітники підприємства. Необхідно співробітників розділити на робітників фінансової сфери (фінансовий директор, бухгалтери, економісти) та інших робітників, оскільки для визначення оборотності активів і капіталу підприємства найважливіша сфера аналізу – фінансова сфера.

Опосередкований вплив – це вплив сторонніх суб’єктів діяльності, які формують середовище, в якому функціонує підприємство. До цих учасників Н.М. Гаркуша відносить державу, конкурентів, контрагентів, споживачів. На нашу думку, необхідно виділити в окрему категорію ще таких учасників, як банки, оскільки саме вони обслуговують майже всі підприємства і своєю політикою впливають на їхню діяльність.

За характером дії на діяльність підприємства і на його оборотність активів і капіталу підприємства зокрема вчені І.М. Тихонова та О.С. Левченко, як було вже зазначено, виокремлюють негативний та позитивний вплив. Негативний вплив призводить до неприбуткової діяльності підприємства і, як наслідок, до банкрутства та ліквідації підприємства. Позитивний вплив, навпаки, допомагає розвитку підприємства, а у кризових ситуаціях дає змогу прийняти рішення щодо усунення негативних наслідків і проблем.

1.3. Методичні підходи до оцінки ефективності оборотності активів і капіталу підприємства

Як вже зазначалось в попередньому розділі аналіз оборотності активів і капіталу підприємства є одним із способів визначення рівня ділової активності. Тому вважаємо, що на початковому етапі варто розглянути і інші способи оцінки ділової активності.

Зазвичай оборотність активів і капіталу підприємства зводять до сукупності показників, що характеризують оборотність використовуваних ресурсів та фактично виражають собою ефективність використання матеріальних ресурсів. Проте таке тлумачення є досить звуженим [3; 5].

Одночасно існують підходи, які під оборотністю активів і капіталу підприємства розуміють інтенсивність його діяльності в напрямках мобілізації наявних ресурсів підприємства з метою забезпечення економічного зростання та активності в зовнішньоекономічному середовищі, а відповідно до показників, які її характеризують включають абсолютні показники виробничого потенціалу підприємства та показники ефективності його діяльності [4, с. 289].

Оборотність активів і капітал підприємства в найбільш загальному виразі можна розраховувати і оцінювати за допомогою «золотого правила економіки», яке базується на характеристиці оборотності активів і капіталу підприємства як категорії, що визначає рівень ефективності використання вкладених ресурсів в динаміці і описується формулою [2; 5]:

$$T_{пр} > T_r > T_k > 100 \%, \quad (1.1)$$

де, $T_{пр}$ – темп зростання прибутку до оподаткування, %;

T_r – темп збільшення обсягу реалізації, %;

T_k – темп зростання авансованого капіталу, %.

Це співвідношення означає, що:

- прибуток зростає більш високими темпами, ніж обсяг реалізації продукції, а, відповідно, це свідчить про відносне зниження витрат виробництва та обігу;

- обсяг продажу зростає більш високими темпами, ніж активи (капітал) підприємства, тобто ресурси підприємства використовуються більш ефективно

- економічний потенціал (майно) підприємства зростає порівняно з попереднім періодом [28].

Формуючи систему показників оцінки оборотності активів і капіталу підприємства, слід ураховувати складові її суті, тобто виокремлювати показники внутрішньої та зовнішньої ділової активності. Активність підприємства у зовнішньому економічному середовищі пропонується оцінювати за такими якісними параметрами:

- імідж підприємства, його ділова репутація;
- соціальна активність підприємства, яка виражається в його участі у розв'язанні складних соціальних завдань подолання безробіття, соціального захисту, у формуванні соціальної інфраструктури в районах його місцезнаходження;
- природоохоронна активність підприємства, яка виявляється у створенні екологічно чистих виробництв, фінансуванні рекреаційних програм, боротьбі зі шкідливими викидами та забрудненням довкілля, здійсненні доброчинних внесків для охорони природи.

Кількісними параметрами оборотності активів і капіталу підприємства у зовнішньому економічному середовищі можуть бути такі:

- зміна частки підприємства на ринку продукції (робіт, послуг). Цей показник свідчить про зміну частки підприємства у виробництві продукції галузей, регіону, національної економіки;
- масштаб партнерських відносин на внутрішньому та зовнішньому ринках країни;
- обсяг зовнішньоекономічного обороту;
- приріст кількості робочих місць;
- динаміка фондової активності, яка виражається у збільшенні обсягу реалізації акцій, підвищенні коефіцієнта нотування, зростанні прибутковості та рівня дивідендного доходу акцій.

Аналіз внутрішньої оборотності активів і капіталу підприємства пропонується здійснювати з використанням показників, які можна згрупувати за кількома ознаками. Основними вимогами до них є цільова орієнтованість, об'єкто-орієнтованість, комплексність, системність, збалансованість, мінімальність складу та максимум інформативності. Ділова активність проявляється в динамічності розвитку підприємства, швидкості обороту засобів підприємства [3].

Тобто, показники оборотності активів і капіталу підприємства – це, перш за все, показники ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Аналіз оборотності активів і капіталу підприємства полягає у дослідженні рівнів і динаміки різноманітних фінансових коефіцієнтів – показників оборотності запасів та капіталу підприємства, його дебіторської та кредиторської заборгованості, фінансового та операційного циклів та коефіцієнта стійкості економічного зростання. Економічна сутність та порядок розрахунку показників оборотності активів і капіталу підприємства наведена у роботі [4].

Для оцінки оборотності активів і капіталу підприємства важливим є коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, який висвітлює інформацію про стан заборгованості підприємства перед кредиторами. Варто відзначити, що у джерелах інформації наводиться різний порядок визначення цього показника:

1) у чисельнику коефіцієнта пропонується використовувати величину або чистого доходу, або доходу від реалізації продукції без вирахування податків, зборів тощо [4], або величину собівартості реалізованої продукції;

2) до знаменника коефіцієнта за одною методикою розрахунку додають усі поточні зобов'язання підприємства [7], за іншою методикою, яку наводить Л.О. Лігоненко, на відміну від попередньої, не враховуються такі показники, як короткострокові кредити банку, поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, у методиці інтегральної оцінки інвестиційної привабливості та інших матеріалах окрім зазначених показників зі складу поточних зобов'язань виключають інші поточні зобов'язання.

Одночасно існують підходи, які під оборотністю активів і капіталу підприємства розуміють інтенсивність його діяльності в напрямках мобілізації наявних

ресурсів підприємства з метою забезпечення економічного зростання та активності в зовнішньоекономічному середовищі, а відповідно до показників, які її характеризують включають абсолютні показники виробничого потенціалу підприємства та показники ефективності його діяльності [8]. Як вже зазначалось оборотність активів і капітал підприємства в найбільш загальному виразі можна розраховувати і оцінювати за допомогою «золотого правила економіки», яке базується на характеристиці оборотності активів і капіталу підприємства як категорії, що визначає рівень ефективності використання вкладених ресурсів в динаміці.

Ще одним поширеним способом оцінки рівня ділової активності є аналіз динаміки зміни показників індикаторів, які являють собою коефіцієнти оборотності активів та капіталу підприємства.

Розглянемо сутність основних показників-індикаторів, які характеризують ділову активність. Коефіцієнт оборотності активів визначає обсяг реалізованої продукції в цінах реалізації, для виробництва якого використовується майно підприємства і обчислюється як відношення чистого доходу від реалізації до валюти балансу. Розраховується за формулою:

$$\text{Оборотність активів} = \frac{\text{Виручка(Чистий дохід)}}{\text{Середньорічний обсяг оборотних активів}}, \quad (1.2)$$

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості обчислюється як відношення обсягу реалізації до середньорічної суми дебіторської заборгованості і показує скільки обертів здійснили кошти, втілені у розрахунках за реалізовану продукцію за відповідний період. Зростання оборотності дебіторської заборгованості свідчить про своєчасність проведення розрахунків покупців за придбану продукцію.

Позитивною тенденцією є збільшення [13]. Розраховується за формулою 1.3:

$$K_{\text{одз}} = \text{ВР} / \text{ДЗ}_{\text{сер}}, \quad (1.3)$$

де ВР – виручка від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, тис.грн.;

ДЗ_{сер} – середньорічна вартість дебіторської заборгованості підприємства, тис.грн.

Оборотність кредиторської заборгованості відображає своєчасність здійснення розрахунків підприємства за своїми зобов'язаннями, що опосередковано показує також рівень платіжної дисципліни. Позитивною тенденцією є збільшення. Розраховується за формулою 1.4.

$$K_{окз} = VP / KЗсер, \quad (1.4)$$

де VP – виручка від реалізації продукції, тис.грн.;

KЗсер – середньорічна вартість кредиторської заборгованості підприємства, тис.грн.

Строк погашення дебіторської та кредиторської заборгованості відображає швидкість руху коштів на підприємстві і має бути якомога нижчим. Для успішної роботи підприємства і підвищення рівня його ділової активності дуже важливо вжити всіх заходів щодо прискорення руху коштів у розрахунках, що особливо важливо в умовах нестачі обігових коштів.

Коефіцієнт тривалості оборотів дебіторської та кредиторської заборгованості – визначається середній період погашення підприємством кредиторської заборгованості. Розраховується за формулою 1.5:

$$T_{одз} = ДП / K_{окз}, \quad (1.5)$$

де ДП – кількість днів в звітному періоді (365 днів);

$K_{окз}$ – коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості.

Також визначається період погашення дебіторської заборгованості. Розраховується за формулою 1.6:

$$T_{одз} = ДП / K_{одз}, \quad (1.6)$$

ДП – кількість днів в звітному періоді(365 днів);

$K_{одз}$ – коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує в скільки разів собівартість реалізованої продукції перевищує середньорічний залишок кредиторської заборгованості. Позитивною тенденцією є збільшення. Розраховується за формулою 1.7.

$$K_{окз} = \text{ВР} / \text{КЗсер}, \quad (1.7)$$

де ВР – виручка від реалізації продукції, тис.грн;

КЗсер – середньорічна вартість кредиторської заборгованості підприємства, тис.грн.

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів – показує скільки гривень виручки припадає на одну гривню засобів які були інвестовані у запаси за звітний період. Позитивною тенденцією є збільшення [13]. Розраховується за формулою 1.8:

$$K_{оз} = \text{ВР} / \text{Зсер}, \quad (1.8)$$

де ВР – виручка від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг, тис;

Зсер – середньорічна вартість товарно-матеріальних запасів, тис.грн.

Період обороту власного оборотного капіталу розраховується за формулою 1.9:

$$T_{обк} = \text{ДП} / K_{обк}, \quad (1.9)$$

де ДП – кількість днів у звітному періоді (365 днів);

$K_{обк}$ – коефіцієнт оборотності власного капіталу.

Оборотність власного капіталу відображає активність власного капіталу, тобто швидкість його обороту. Обчислюється як співвідношення обсягу реалізації до власного капіталу. Якщо цей показник зростає, то це вказує на підвищення ефективності використання вкладеного власного капіталу, ріст обсягів продажу. Різке його зниження говорить про те, що частина власних коштів знаходиться в бездіяльності і не залучена у процес створення доданої вартості.

Підсумовуючи слід зазначити, що аналіз оборотності активів і капіталу підприємства є одним із способів аналізу ділової активності. Саме тому в роботі на початковому етапі було здійснено дослідження дефініції «ділова активність». Теоретичні узагальнення та систематизація поглядів вітчизняних і зарубіжних учених щодо трактування поняття «ділова активність підприємства» дають підстави стверджувати про неоднозначність та різноманітну спрямованість її розуміння. Така неоднозначність розуміння існує і через неправильну інтерпретацію зарубіжної літератури щодо змісту «ділової активності підприємства». В роботі було сформовано ознаки ділової активності. Дослідження поглядів українських вчених показало, що вони ділову активність підприємства характеризують показниками оборотності активів (капіталу). Тому в роботі також було досліджено поняття активи та капітал.

Оборотність активів і капіталу підприємства є одним із найважливіших факторів, які характеризують бізнес-середовище і визначають ефективність діяльності підприємств. Тому в роботі було здійснено аналіз основних факторів впливу. Дослідження методичних підходів до оцінки показали, що аналіз може проводитися з урахуванням різних аспектів. Але аналіз оборотності активів і капіталу підприємства проводиться на основі певних індикаторів.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ОБОРОТНОСТІ АКТИВІВ І КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМТВА (НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «ФІТОФАРМ»)

2.1. Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства

ПрАТ «Фітофарм» – національна фармацевтична компанія, яка входить до ТОП-10 фармвиробників України за обсягом реалізованої продукції. Портфель компанії налічує більше 80 найменувань лікарських препаратів як рослинного, так і синтетичного походження, що застосовуються в хірургії, дерматології, ортопедії, педіатрії, кардіології, гінекології, терапії та інших областях сучасної медицини.

Наведемо загальну характеристику досліджуваного підприємства:

Таблиця 2.1

Загальна характеристика ПрАТ «Фітофарм» [45]

Повна назва	Приватне акціонерне товариство «Фітофарм»
Скорочена назва	ПрАТ «Фітофарм»
Назва англійською	Private Joint Stock Company FitoFarm (PRJSC FitoFarm)
Код ЄДРПОУ	05430596
Дата реєстрації	27.07.1995
Організаційно-правова форма	Акціонерне товариство
Форма власності	Недержавна власність
Адреса	Україна, 02152, м. Київ, проспект П. Тичини, буд. 1В, офіс А504

Товариство здійснює свою діяльність відповідно до законодавства України, даного Статуту, внутрішніх нормативних актів (Положень), прийнятих відповідно до повноважень відповідного органу управління Товариства, рішень органів управління Товариством [3].

За своїми обов'язками Товариство відповідає всім належним йому майном. Товариство не несе відповідальності за зобов'язаннями держави і її органів, також як і держава та її органи не несуть відповідальності за зобов'язаннями Товариства [3].

Товариство не відповідає за зобов'язаннями акціонерів. Акціонери не відповідають за зобов'язаннями Товариства і несуть ризик збитків, зв'язаних з його діяльністю, в межах належних їм акцій. Акціонери, які не повністю оплатили акції, відповідають за зобов'язаннями Товариства у межах неоплаченої частини вартості належних їм акцій.

ПрАТ «Фітофарм» випускає в обіг прості іменні акції на весь розмір статутного капіталу і здійснює їх реєстрацію в порядку, передбаченому законодавством України. Товариство не має права випускати акції для покриття збитків, пов'язаних із його господарською діяльністю. Акція товариства посвідчує корпоративні права акціонера. Усі акції ПрАТ «Фітофарм» є іменними та існують виключно в бездокументарній формі [3].

Ціль ПрАТ «Фітофарм» – об'єднати найкращу спадщину вітчизняної фармації з найновішими технологіями для створення та виведення на ринок якісних та затребуваних лікарських препаратів для лікарів та пацієнтів.

Мета ПрАТ «Фітофарм» – забезпечення споживачів високоякісними, ефективними та доступними лікарськими засобами [2].

Продукція ПрАТ «Фітофарм» експортується в Прибалтику, Грузію, Азербайджан, Таджикистан, Молдову. ПрАТ «Фітофарм» – українська фармацевтична компанія з великим досвідом у виробництві ефективних та доступних для населення лікарських засобів.

Управління Товариством здійснюють:

- Вищий орган Товариства – Загальні збори Товариства (Загальні збори);
- Наглядний орган Товариства – Наглядова рада;
- Виконавчий орган Товариства – Генеральний директор [53].

Голова та члени Наглядової ради, Генеральний директор є посадовими особами органів Товариства. Робота органів управління регламентується законодавством, Статутом і Положеннями, що затверджуються Вищим органом Товариства.

Контроль за діяльністю Товариства у сферах, визначених законодавством, здійснює Держава. ПрАТ «Фітофарм» зобов'язане здійснювати первинний (оперативний) та бухгалтерський облік результатів своєї роботи, складати

статистичну інформацію, а також надавати відповідно до вимог закону фінансову звітність та статистичну інформацію щодо своєї господарської діяльності, інші дані, визначені законом.

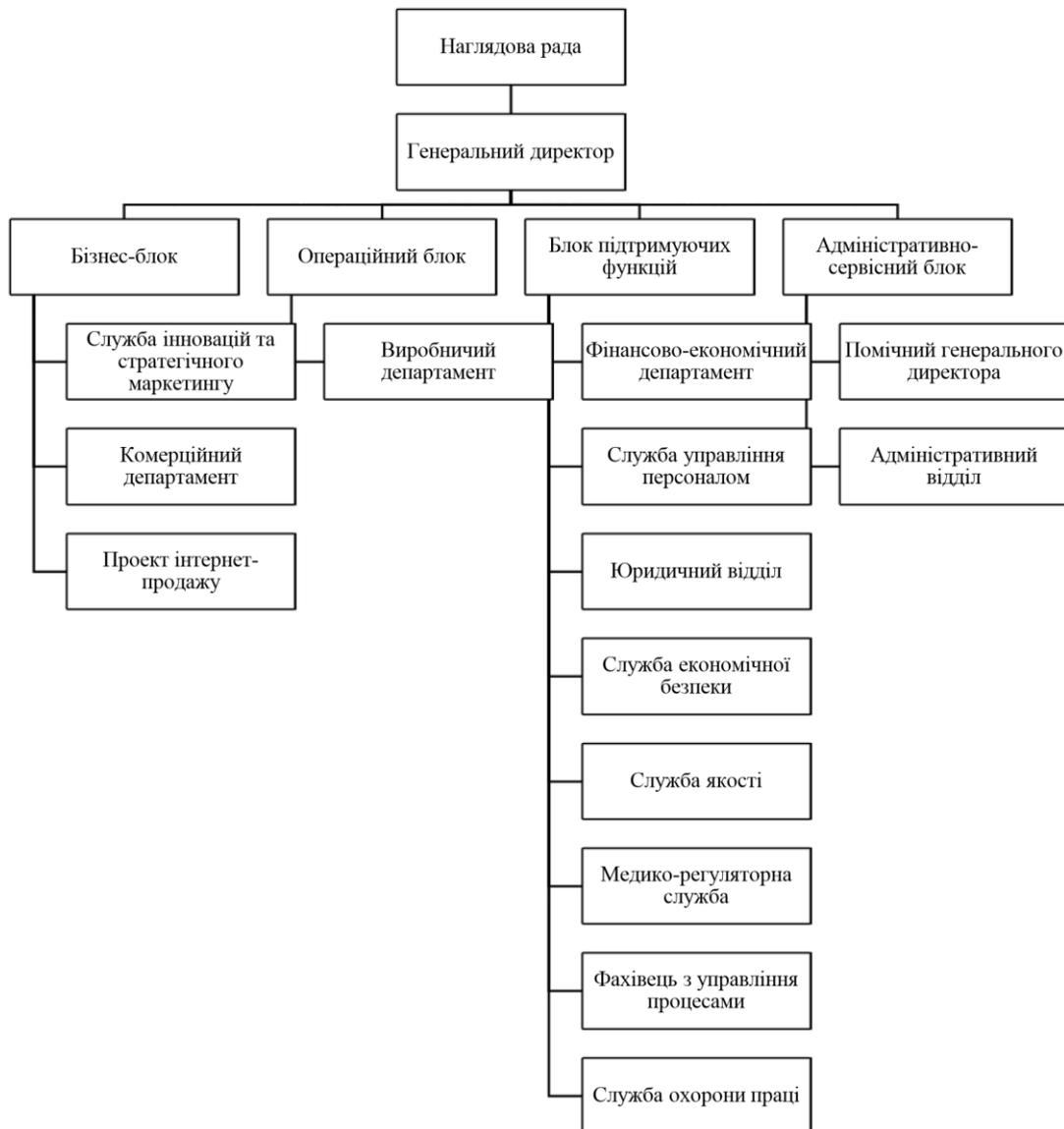

Рис. 2.1. Організаційна структура ПрАТ «ФітоФарм» [33]

Контроль за діяльністю Товариства у сферах, визначених законодавством, здійснює Держава. ПрАТ «Фітофарм» зобов'язане здійснювати первинний (оперативний) та бухгалтерський облік результатів своєї роботи, складати статистичну інформацію, а також надавати відповідно до вимог закону фінансову звітність та статистичну інформацію щодо своєї господарської діяльності, інші дані, визначені законом.

Основні види діяльності ПрАТ "Фітофарм":

– виготовлення та розфасовка, оптова реалізація покупцям медичних препаратів та лікарських засобів, виробів медичного призначення, а також косметичних засобів;

– виробнича і комерційна діяльність з метою одержання прибутку та інші види діяльності, які не заборонені законодавством України.

Основна діяльність підприємства направлена на використання біологічно активних речовин рослинного походження для виготовлення лікарських засобів та виготовлення актуальних органічних препаратів іншої цінової категорії, які користуються високим попитом [2].

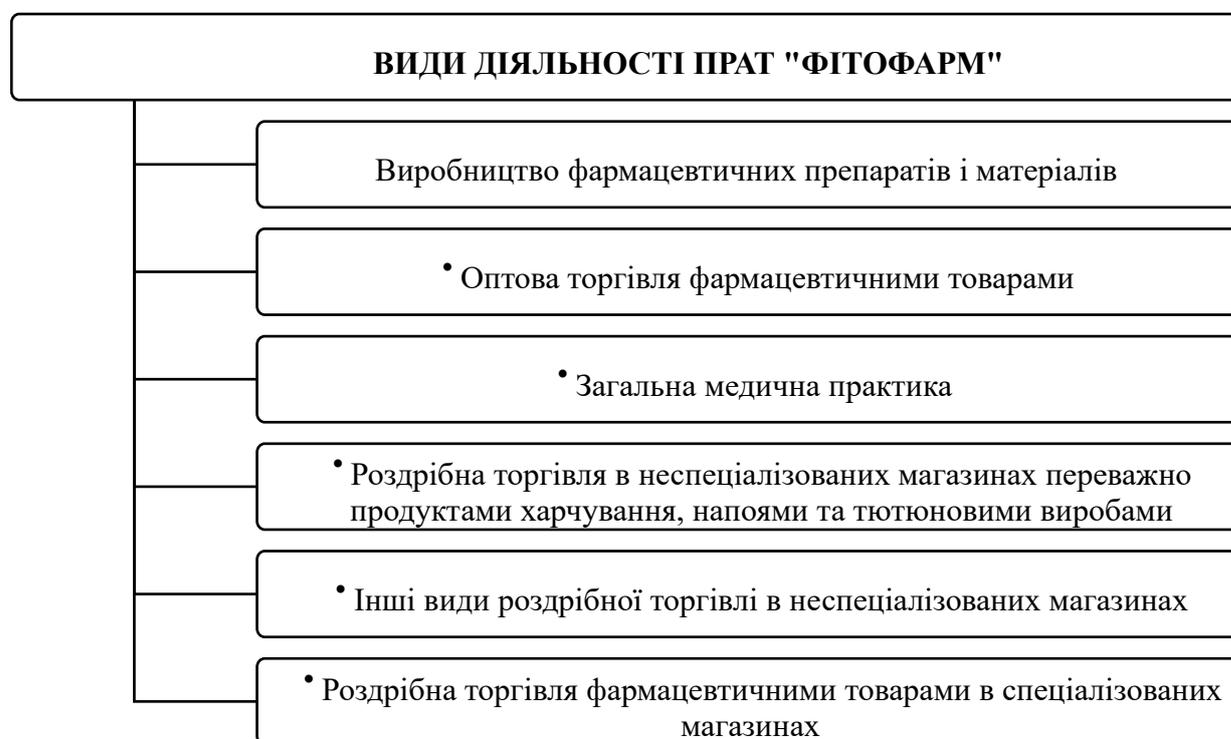

Рис. 2.2. Види діяльності ПрАТ «ФітоФарм» [33]

У 2021 році незважаючи на складну ринкову ситуацію, пов'язану з COVID-19, ПрАТ «ФітоФарм» виконав план первинних продаж на 98% і досяг рівня 700 млн. грн. Завдяки активним маркетинговим заходам компанія перевершила зростання ринку та зайняла першу позицію у цільовому ринковому сегменті. Конкурентний ринок (сума всіх конкурентних груп) за 2021 рік виріс на 15%, а ПрАТ «ФітоФарм» у конкурентному ринку за цей період виріс на 24%. Це дозволило ПрАТ «ФітоФарм» піднятися на 3 позиції в загальному рейтингу фармацевтичних

компаній – з 46 на 43 позицію, та з 14 на 13 місце в рейтингу українських фармацевтичних компаній [33].

В теперішній час підприємство посідає належне місце серед українських виробників фармацевтичної продукції. Так, за даними системи досліджень «PharmXplorer» компанії «Proxima Research» за підсумкам роботи у 2021 році ПрАТ "Фітофарм" увійшло до переліку фармацевтичних підприємств України, об'єми продажу яких в грошовому виразі, незважаючи на складну економічну ситуацію в країні, вирости більше, ніж ринок в цілому. У 2021 році ПрАТ «ФІТОФАРМ» займає 8-у сходинку по продажам в натуральному виразі, та 13-е місце по продажам в грошовому виразі серед вітчизняних компаній [33].

Таблиця 2.2

Динаміка продаж ТОП 20 українських виробників у натуральному виразі, млн. уп.[33]

Компанія	млн. уп.		місце в рейтингу по обсягу продаж	
	2020 р.	2021 р.	2020 р.	2021 р.
Дарниця	153	153	1	1
Фармак	80	84	2	2
Київський вітамінний завод	58	58	4	3
Артеріум	63	52	3	4
Здоров'є	47	42	5	5
Віола	40	30	6	6
Юрія-Фарм	28	28	8	7
ФІТОФАРМ	26	26	10	8
Житомирська ФФ	27	25	9	9
Борщагівський ХФЗ	29	24	7	10
Асіно	22	24	11	11
Кусум Фарм	20	21	12	12
Лекхім	13	14	14	13
Лубнифарм	12	12	15	14
Червона Зірка	15	10	13	15
Астрафарм	10	10	18	16
Монфарм	12	10	16	17
ІнтерХім	9	9	19	18
Тернопільська ФФ	11	9	17	19
Сперко Україна	8	8	21	20

Висока якість продукції – одна з найважливіших конкурентних переваг ПрАТ "Фітофарм". Засвоєння та впровадження сучасних методів контролю якості сировини, матеріалів та готової продукції дозволяє підприємству гарантувати ефективність, безпеку лікарських засобів та впевнено вести бізнес в умовах жорсткої конкуренції на ринках України та СНД.

2.2. Оцінка фінансового стану підприємства

Обґрунтування власної фінансової стратегії підприємства неможливе без діагностики його фінансового стану. Фінансовий стан підприємства – це комплексне інтегроване поняття, зміст якого відображається системою показників, що розкривають рівень забезпечення фінансовими ресурсами і ефективність їх використання у господарському обороті. Тому, необхідно здійснити аналіз фінансового стану підприємства [38].

Перш за все проведемо аналіз ліквідності балансу, який полягає в порівнянні коштів за активом, згрупованих за рівнем їх ліквідності відповідно до зобов'язань за пасивом, об'єднаних за строками їх погашення і в порядку зростання цих строків. Залежно від рівня ліквідності активи підприємства поділяються на: найліквідніші (А1); активи, що швидко реалізуються (А2); активи, що повільно реалізуються (А3); активи, що важко реалізуються (А4). Перші три групи активів належать до поточних активів підприємства. Пасиви балансу за рівнем зростання строків погашення зобов'язань групуються так: негайні пасиви (П1); короткострокові пасиви (П2); довгострокові пасиви (П3); постійні пасиви (П4). Підприємство буде ліквідним, якщо його поточні активи перевищують короткострокові зобов'язання. Підприємство може бути більш чи менш ліквідним. Якщо оборотний капітал складається переважно з грошових коштів і короткострокової дебіторської заборгованості, то таке підприємство вважається більш ліквідним, ніж те, в якому оборотний капітал становлять переважно запаси.

Аналіз ліквідності балансу відображено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Баланс ліквідності ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 років

Актив	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Пасив	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Надлишок +,-		
								2019 рік	2020 рік	2021 рік
Група А1 Грошові кошти	200	3035	4433	Група П1 Поточні зобов'язання Кредит. заборгован. за товари, роботи	47808	64270	77362	-47608	-61235	-72929
Група А2 Дебіторс. заборгова- ність, Готова продукція	109626	149873	156994	Група П2 Короткостро- кові кредити банку	33378	25024	70648	76248	124849	86346
Група А3 Виробничі запаси, незаверш. виробництво	154733	137397	184145	Група П3 Довгострокові зобов'язання	107125	104634	120208	47608	32763	63937
Група А4 Необоротні активи	61624	51632	82732	Група П4 Власний капітал	137872	148009	160086	-76248	-96377	-77354
Баланс	326183	341937	428304	Баланс	326183	341937	428304	0	0	0

Баланс є абсолютно ліквідним, коли виконується наступне співвідношення:

$$\left. \begin{array}{l} A1 > П1 \\ A2 > П2 \\ A3 > П3 \\ A4 < П4 \end{array} \right\} \quad (2.1)$$

Проаналізувавши баланс ліквідності ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 років, можна сказати що баланс підприємства не є абсолютно ліквідним, тому що виконується таке співвідношення: $A1 < П1$; $A2 > П2$; $A3 > П3$; $A4 < П4$.

З цього співвідношення можна побачити що на підприємстві є проблеми з найбільш ліквідними активами.

Протягом 2019-2021 років перша умова ліквідності балансу не виконується ($A1 < П1$). Грошові кошти становили: 2019 рік-200 тис.грн., 2020 рік-3035 тис.грн., 2021 рік- 4433 тис.грн. Спостерігається динаміка збільшення, але ця сума грошових коштів, а також поточних фінансових інвестицій була недостатньою для покриття поточних зобов'язань, тому перша нерівність на підприємстві не виконується ($A1 < П1$).

Наступним кроком є аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства, для цього проводять розрахунок основних показників ліквідності, які застосовують для оцінки можливостей підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання. Коефіцієнти ліквідності зведені у таблицю 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз ліквідності та платоспроможності ПрАТ «Фітофарм»
протягом 2019-2021 рр.

Найменування статей	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Темп зростання	
				2020/2019	2021/2020
1	2	3	4	5	6
Власний оборотний капітал	82654	149783	97206	181,22%	64,90%
Загальний коефіцієнт ліквідності	2,02	2,68	1,66	132,67%	61,88%

Продовження табл.2.4

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,65	2,27	1,39	137,46%	61,40%
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,002	0,03	0,03	1379,71%	88,12%
Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей	1,91	1,54	1,24	80,73%	80,86%
Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості	1,35	1,68	1,06	124,30%	63,20%
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,50	0,63	0,40	124,19%	63,27%
Коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства	1,73	1,76	1,60	101,79%	90,56%
Коефіцієнт фінансового лівериджу	0,78	0,71	0,75	90,99%	106,22%
Коефіцієнт втрати платоспроможності	2,76	1,53		53,80%	0,00%
Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості	0,14	0,19	0,16	137,12%	83,19%
Коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами	-0,19	-0,62	-0,53	326,67%	86,43%

Проаналізувавши власний оборотний капітал підприємства ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 років, можна побачити тенденцію зростання у 2020 році, порівняно з 2019 роком (2019 рік – 82654 тис.грн., 2020 рік – 149783 тис.грн.), і

тенденцію спаду у 2021 році (97206 тис.грн.). Це свідчить про зменшення ліквідності та платоспроможності підприємства.

Рис. 2.3. Динаміка власного оборотного капіталу ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 рр.

Коефіцієнт загальної ліквідності показує, що у підприємства достатньо коштів, які можуть бути використані для погашення його короткострокових зобов'язань [20]. Обігових коштів досить для погашення короткострокових зобов'язань. У 2019 році коефіцієнт становить 2,02 грн/грн., у 2020 році- 2,68 грн/грн., і у 2021 – 1,66 грн/грн. Зниження коефіцієнта у 2021 році відбулось за рахунок збільшення величини поточних зобов'язань.

Коефіцієнт термінової ліквідності показує, що підприємство на кінець періоду може повністю погасити свою короткострокову заборгованість за рахунок грошових коштів на рахунку, вилучених коштів від своїх короткострокових вкладень і повернення дебіторської заборгованості [20].

У 2019 році показник становить 1,65 грн/грн., у 2020 році – 2,27 грн/грн., у 2021 році – 1,39 грн/грн. (нормативне значення 0,8 грн/грн).

Можна спостерігати тенденцію зменшення коефіцієнта у 2021 році за рахунок зменшення виробничих запасів і збільшення величини поточних зобов'язань.

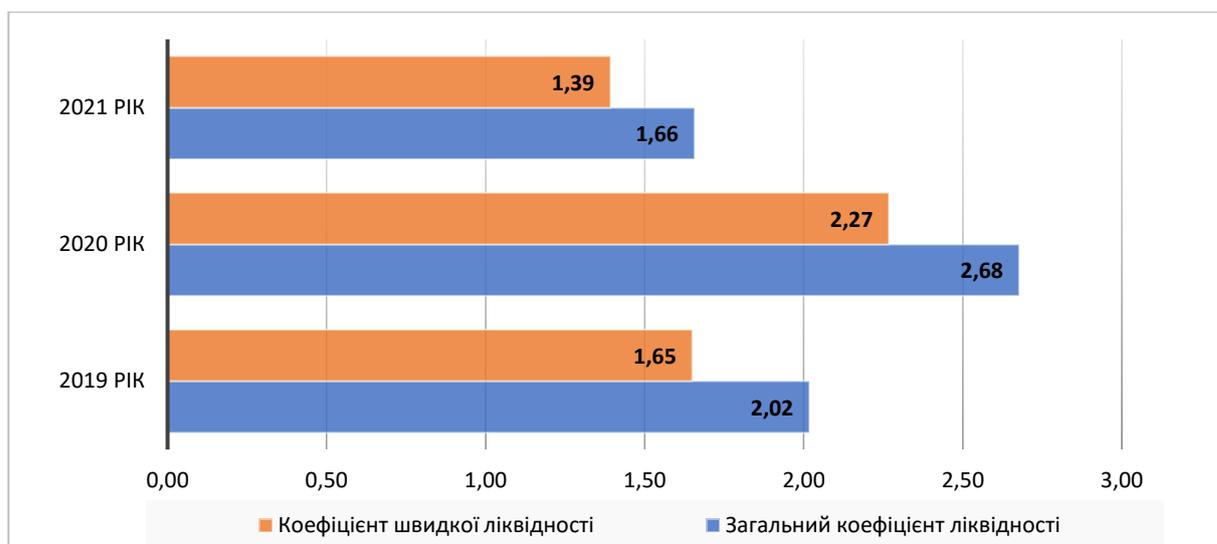

Рис. 2.4. Динаміка загального коефіцієнта ліквідності та коефіцієнта швидкої ліквідності ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 рр.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, що підприємство на кінець звітного періоду зможе погасити тільки 3% своєї короткострокової заборгованості за рахунок найбільш ліквідної частини активів підприємства – грошових коштів. (не відповідає нормативному значенню 0,2 грн/грн) Цей показник збільшився у порівнянні з 2019 роком, що пов'язано зі збільшенням грошових коштів.

У цілому слід відзначити, що підприємство демонструє позитивну термінову та загальну ліквідність, але дуже низьку абсолютну. Пов'язане це із дисбалансом у структурі оборотних коштів (високому рівні дебіторської заборгованості та низькому рівні грошових коштів).

Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей з 2019 по 2021 рік зменшився (2019 рік – 1,91 грн/грн, 2020 рік – 1,54 грн/грн, 2021 рік – 1,24 грн/грн). Це свідчить про зменшення покриття поточних зобов'язань запасами.

Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості у 2020 році, порівняно з 2019 роком збільшився (2019 рік – 1,35 грн/грн, 2020 рік – 1,68 грн/грн). У 2021 році спостерігається тенденція зменшення даного показника (1,06 грн/грн). Це відбулось за рахунок збільшення дебіторської заборгованості.

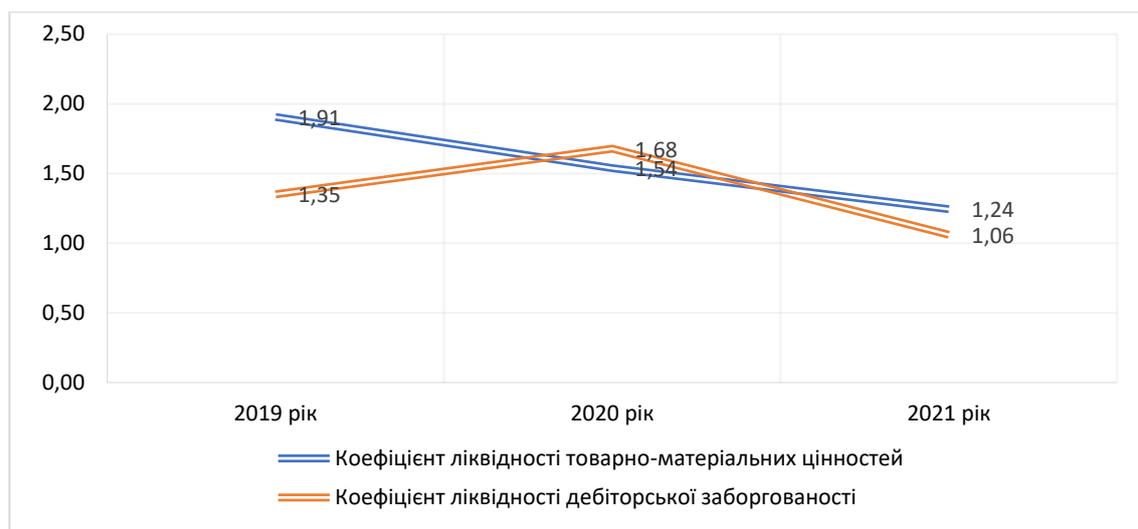

Рис.2.5. Динаміка коефіцієнтів ліквідності товарно-матеріальних цінностей та дебіторської заборгованості ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 рр.

Проаналізувавши коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами, можна сказати що він знаходився в межах норми у 2019-2020 роках (0,5 грн/грн), проте у 2021 році знизився до 0,4 грн/грн, це є позитивною динамікою для підприємства, зменшення показника відбулось за рахунок зменшення величини власного оборотного капіталу.

Коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства у 2019 році становив 1,73 грн/грн, у 2020 році – 1,76 грн/грн, у 2021 році – 1,6 грн/грн. Зменшення даного показника у 2021 році відбулось за рахунок збільшення загальних зобов'язань підприємства.

Коефіцієнт фінансового лівериджу протягом 2017-2019 років має таку динаміку: 2019 рік-0,78 грн/грн, у 2020 році зменшився до – 0,71 грн/грн, у 2021 році збільшився до – 0,75 грн/грн). (оптимальне значення < 0,5). Збільшення коефіцієнта відбувається за рахунок збільшення довгострокових зобов'язань.

Коефіцієнт втрати платоспроможності протягом 2019-2020 років становить більше 1, це свідчить про те що, підприємство не втратить свою платоспроможність протягом 3-ох місяців.

Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості протягом 2019-2021 років набуває таких значень: 2019 рік – 0,14

грн/грн, 2020 рік – 0,19 грн/грн, 2021 рік-0,16 грн/грн). Зменшення даного показника є позитивною тенденцією у діяльності підприємства, і свідчить про те що власний капітал у більшій частині формується за рахунок власних коштів, а не запозичених.

Ліквідність підприємства не тотожна його платоспроможності. Платоспроможність підприємства може змінюватися: через несвоєчасне погашення дебіторської заборгованості підприємству воно може стати неплатоспроможним, оскільки настав час платити кредиторам, а на розрахунковому рахунку немає достатньо грошових ресурсів для погашення цієї заборгованості. Тому треба, щоб ліквідних коштів вистачало для погашення необхідних платежів.

Далі, розрахуємо показники, які заслуговують на увагу з боку фінансового аналізу, а саме: коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів та коефіцієнт автономії (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Аналіз фінансової стійкості ПрАТ «Фітофарм протягом 2019-2021 рр.

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Темп зростання, %	
				2020/2019	2021/2020
1	2	3	4	5	6
Наявність власних коштів підприємства в обороті	-24471	45149	-23002	-184,50	-50,95
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,09	0,13	0,09	134,57	73,40
Коефіцієнт автономії	0,42	0,43	0,37	102,41	86,35
Коефіцієнт фінансової залежності	2,37	2,31	2,68	97,65	115,81
Коефіцієнт фінансового ризику	1,37	1,31	1,68	95,93	127,87
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	1,19	1,62	1,53	135,93	94,83
Коефіцієнт покриття запасів	0,87	1,48	1,32	89,84	106,61
Коефіцієнт загальної заборгованості	0,59	0,60	0,92	102,45	153,25

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5	6	
Коефіцієнт співвідношення власного залученого капіталу	і	0,73	0,76	0,60	104,24	78,20

Проаналізувавши наявність власних коштів підприємства в обороті на підприємстві ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 років, можна стверджувати про динаміку зменшення наявності власних коштів, у 2019 та 2021 роках наявний дефіцит 24474 тис.грн., та 23002 тис.грн відповідно (проте у 2020 році відбулось короткочасне покращення становища підприємства та власні кошти в обороті становили 45149 тис.грн). В цілому спостерігається негативна динаміка для підприємства, і свідчить про погіршення фінансової стійкості та залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

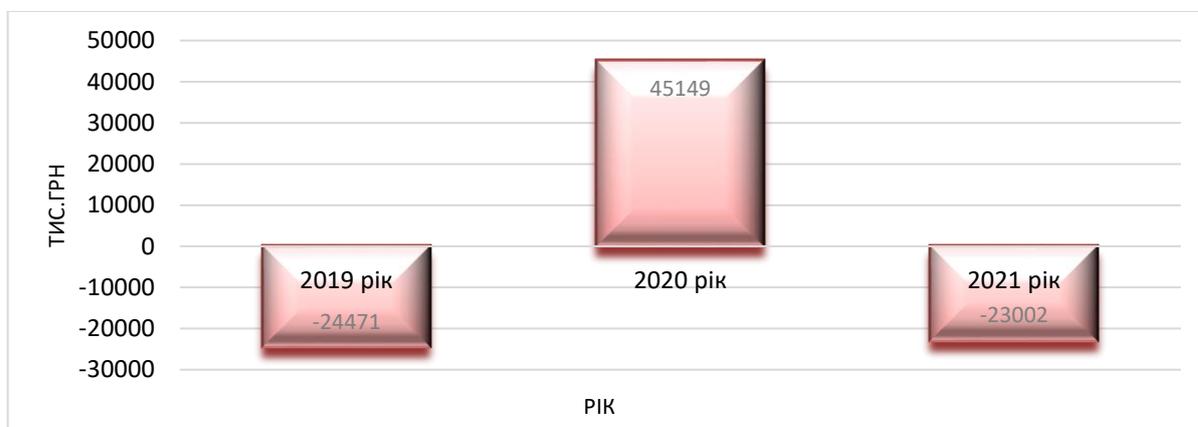

Рис. 2.6. Динаміка власних коштів в обороті ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 рр.

Коефіцієнт фінансової стійкості підприємства протягом 2019-2021 років майже не змінювався (2019 рік-0,09 грн/грн, 2020 рік-0,13 грн/грн, 2021 рік- 0,09 грн/грн). Це є негативною тенденцією для підприємства, оскільки мала частина активів забезпечена стабільним джерелом фінансування, що може призвести до ризику втрати платоспроможності. Коефіцієнт автономії зменшився на 0,05 грн/грн у 2021

році в порівнянні з 2019-тим, що свідчить про зменшення частки власних коштів підприємства (власного капіталу) у загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність. Чим вище значення цього коефіцієнта, тим більш фінансово стійким, стабільним і більш незалежним від зовнішніх кредиторів є підприємство, критичне значення коефіцієнта автономії повинне складати 0,5.

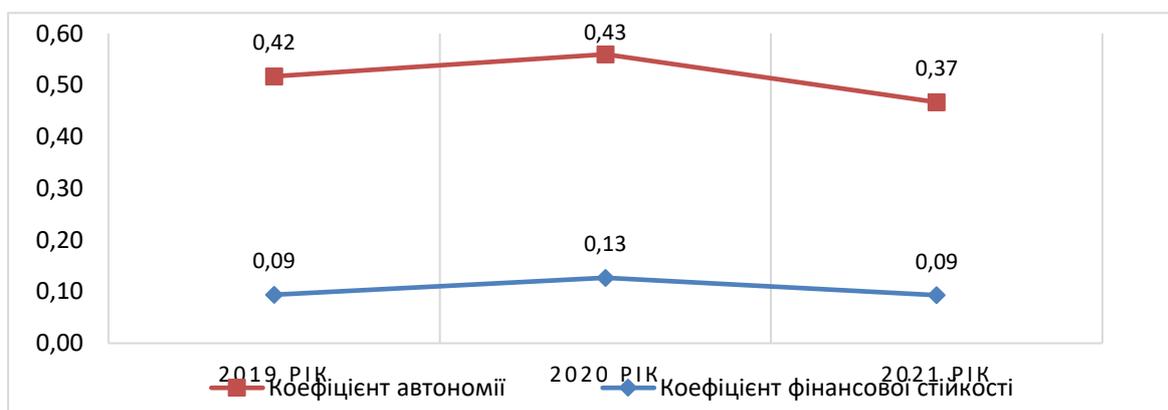

Рис.2.7. Динаміка коефіцієнта фінансової стійкості та коефіцієнта автономії протягом 2019-2021 рр.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до попереднього коефіцієнта. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства, тобто втрату ним фінансової незалежності.

Коефіцієнт фінансової залежності протягом 2019-2021 років підвищується. У 2019 році становить 2,37 грн/грн., у 2020 році дещо зменшився – 2,31 грн/грн., у 2021 році – 2,68 грн/грн. Показник перевищує нормативне значення (2 грн/грн), що є негативною динамікою.

За коефіцієнтом фінансового ризику здійснюють найбільш загальну оцінку фінансової стійкості. За період дослідження на підприємстві ПрАТ «Фітофарм» відбулось зростання даного показника, а саме з 1,37 грн/грн у 2019 році, до 1,68 грн/грн у 2021 році (у 2020-му несуттєве зменшення до 1,31 грн/грн). Зростання показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів та кредиторів, тобто про зниження фінансової стійкості.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу протягом 2019-2021 років зростає з 1,19 грн/грн у 2019 році до 1,53 грн/грн у 2021 році, це є позитивною тенденцією,

оскільки для забезпечення гнучкості у використанні власних коштів необхідно, щоб коефіцієнт маневреності був достатньо високим.

Для підприємства дуже важливо знайти оптимальне співвідношення коефіцієнта фінансової автономії й коефіцієнта маневреності власного капіталу (тобто співвідношення власного й позикового капіталу).

Коефіцієнт покриття запасів протягом 2019-2021 років знаходиться в межах норми (2019 рік – 0,87 грн/грн., 2020 рік – 1,48 грн/грн., 2021 рік – 1,32 грн/грн.). Даний коефіцієнт більший за нормативне значення (0,8 грн/грн), та показує позитивну динаміку для підприємства, що свідчить про забезпеченість підприємства власними джерелами коштів.

Коефіцієнт загальної заборгованості у 2019 році становив 0,59 грн/грн, а у 2021 році відбулось збільшення даного коефіцієнта (0,92 грн/грн). Даний коефіцієнт має позитивну тенденцію до зростання, та наближається до нормативного значення (1 грн/грн). Це говорить про ефективне функціонування підприємства, значна сума поточних зобов'язань покривається власним капіталом підприємства.

Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів вказує, що на одну гривню вкладених в активи власних коштів припадає протягом 2019 року 0,73 грн., у 2020 – 0,76 грн., у 2021-му – 0,6 грн даний показник знаходиться в межах нормативу, але має за динамікою тенденцію до зменшення, це означає що у підприємства в обігу знаходиться більше позикових коштів ніж власних і це співвідношення стає все більш вагомим.

Капітал – це засоби, які є в розпорядженні суб'єкта господарювання для здійснення діяльності з метою одержання прибутку. Формується капітал підприємства як за рахунок власних (внутрішніх), так і за рахунок позичкових (зовнішніх) джерел. Основним джерелом фінансування є власний капітал. До його складу входять статутний капітал, накопичений капітал (резервний і додатковий капітали, нерозподілений прибуток) та інші надходження (цільове фінансування, благодійні пожертвування тощо).

Проаналізуємо динаміку складу та структури джерел активів на підприємстві (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Структура і динаміка власного й позикового капіталу ПрАТ «Фітофарм» за 2019-2021 рр.

Найменування статей	2019 рік		2020 рік		2021 рік		Відхилення			Відхилення		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	(+,-) 2/1 в			(+,-) 3/2 в		
							Δ	%	темп зростання, %	Δ	%	темп зростання, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	137872	42,27	148009	43,29	160086	37,38	10137	1,02	107,35	12077	-5,91	108,16
1. Зареєстрований (пайовий) капітал	61129	18,74	61129	17,88	61129	14,27	0	-0,86	100,00	0	-3,60	100,00
2. Капітал у доцінках	24666	7,56	19116	5,59	15149	3,54	-5550	-1,97	77,50	-3967	-2,05	79,25
3. Додатковий капітал	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Всього інвестований капітал	85795	26,30	80245	23,47	76278	17,81	-5550	-2,83	93,53	-3967	-5,66	95,06
4. Резервний капітал	1433	0,44	1433	0,42	1433	0,33	0	-0,02	100,00	0	-0,08	100,00
5. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	50644	15,53	66331	19,40	82375	19,23	15687	3,87	130,98	16044	-0,17	124,19
Всього накопичений капітал	137872	42,27	148009	43,29	160086	37,38	10137	1,02	107,35	12077	-5,91	108,16
6. Неоплачений капітал	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
7. Вилучений капітал	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Всього капітал у розпорядженні	137872	42,27	148009	43,29	160086	37,38	10137	1,02	107,35	12077	-5,91	108,16
8. Інші резерви	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	188311	57,73	193928	56,71	268218	62,62	5617	-1,02	102,98	74290	5,91	138,31
1. Довгострокові зобов'язання	107125	32,84	104634	30,60	120208	28,07	-2491	-2,24	97,67	15574	-2,53	114,88

Продовження табл.2.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.1. Довгострокові кредити банків	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
1.2. Відстрочені податкові зобов'язання	5648	1,73	4634	1,36	3998	0,93	-1014	-0,38	82,05	-636	-0,42	86,28
1.3. Цільове фінансування	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
1.4. Страхові резерви	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
1.5. Інші довгострокові зобов'язання та забезпечення	101477	31,11	100000	29,25	116210	27,13	-1477	-1,87	98,54	16210	-2,11	116,21
2. Поточні зобов'язання	81186	24,89	89294	26,11	148010	34,56	8108	1,22	109,99	58716	8,44	165,76
2.1. Короткострокові кредити банків	30578	9,37	25024	7,32	66837	15,61	-5554	-2,06	81,84	41813	8,29	267,09
2.2. Заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	5531	1,70	3245	0,95	8757	2,04	-2286	-0,75	58,67	5512	1,10	0,00
2.3. Векселі видані	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
2.4. Заборгованість за товари, роботи, послуги	39231	12,03	54760	16,01	63412	14,81	15529	3,99	139,58	8652	-1,21	115,80
2.5. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	59	0,02	59	0,02	6131	1,43	0	0,00	100,00	6072	1,41	10391,53
2.6. Доходи майбутніх періодів	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
2.7. Інші поточні зобов'язання та забезпечення	5787	1,77	6206	1,81	2873	0,67	419	0,04	107,24	-3333	-1,14	46,29
СУКУПНИЙ КАПІТАЛ	326183	100	341937	100	428304	100	15754	—	104,83	86367	—	125,26

Вагому частку у капіталі підприємства протягом трьох досліджених років має власний капітал. Проаналізувавши структуру і динаміку капіталу підприємства ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 років, можна сказати що за цей період відбувається збільшення власного капіталу (2019 рік – 137872 тис.грн., 2020 рік – 148009 тис.грн., 2021 рік – 160086 тис.грн.), при цьому питома вага власного капіталу суттєво знизилась, у 2019 році становила 42,27%, а у 2021 році лише 37,28%.

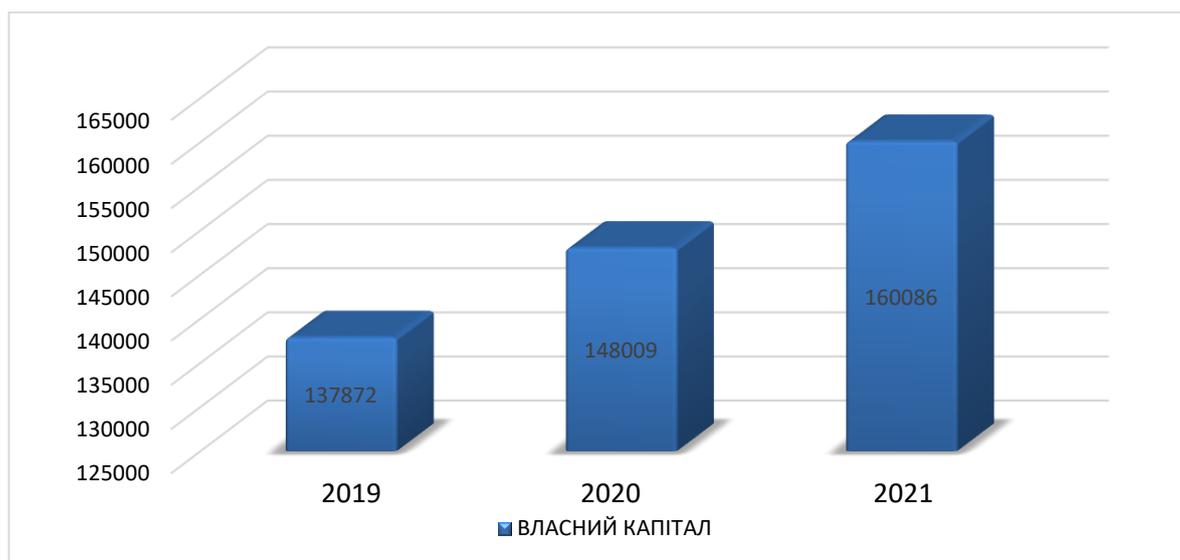

Рис. 2.8. Динаміка власного капіталу на підприємстві ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 рр.

В структурі власного капіталу найбільшу частину займає нерозподілений прибуток. Збільшення власного капіталу відбулось саме за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку. У 2020 році, порівняно з 2019 роком, абсолютна величина збільшилась на 15687 тис.грн, у 2021 році, порівняно з 2020 роком – на 16044 тис.грн. Це є позитивною динамікою для розвитку підприємства та свідчить налагодження ефективності господарської діяльності ПрАТ «Фітофарм».

Абсолютна величина капіталу у дооцінках протягом 2019-2021 років зменшується. Це є негативною динамікою для підприємства і свідчить про те що на підприємстві відбулось вибуття основних засобів, нематеріальних активів.

Резервний капітал займає невелику частку в структурі власного капіталу підприємства. Протягом 2019-2021 років, абсолютна величина залишається не змінною і становить 1433 тис.грн. Величина зареєстрованого (статутного) і

резервного капіталу не зазнали змін протягом досліджуваного періоду, що свідчить про стабільність функціонування підприємства, відсутність фактів додаткової емісії акцій та ситуацій, коли існувала б потреба у резервному капіталі.

Відповідно до негативної динаміки відносної величини власного капіталу, протягом досліджуваного періоду збільшились розміри (на 74290 тис. грн) та частка (на 5,91%) позикового капіталу у 2021 році порівняно з 2020-тим. Зазначені зміни відбулися переважно за рахунок збільшення розмірів поточних зобов'язань (на 66824 тис. грн), частка яких у структурі капіталу збільшилась на 9,67% і становить на кінець звітного періоду 34,56 %.

Рис. 2.9. Динаміка позикового капіталу ПрАТ «Фітофарм» та його складових протягом 2019-2021 рр.

Проаналізувавши структуру і динаміку позикового капіталу підприємства ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 років, можна спостерігати збільшення абсолютної величини довгострокових зобов'язань, а саме за рахунок інших довгострокових зобов'язань. У 2021 році, порівняно з 2019 роком, абсолютна величина зросла на 15574 тис.грн, при цьому відносна величина довгострокових зобов'язань зменшилась на 4,77%.

Поглиблене дослідження змін у поточних зобов'язаннях показує, що суттєвий вплив на збільшення цієї частини капіталу має збільшення статті «Короткострокові кредити банків» у 2021 році (на 36259 тис. грн, частка у капіталі збільшилась, відповідно, на 6,23%). Заборгованість за товари, роботи, послуги, займає велику

частку в поточних зобов'язаннях. Протягом 2019-2020 років, відбувається тенденція збільшення заборгованості, але у 2021 році ситуація дещо стабілізувалась. У 2019 році, порівняно з 2021 роком абсолютна величина збільшилась на 24181 тис.грн., у 2020 році, порівняно з 2021 роком на 8652 тис.грн. (при цьому у питомій вазі зменшилась на 1,21%).

Зазначені зміни потрібно трактувати як позитивні, вони означають покращення платіжної дисципліни підприємства.

Проведемо аналіз динаміки складу і структури майна досліджуваного підприємства у таблиці 2.7.

У горизонтальному аналізі було використано методи базисних і ланцюгових підстановок, тобто порівнювались зміни наступного з попереднім періодом та зміни у порівнянні з базисним (початковим) періодом. У процесі здійснення цього виду аналізу оцінено динаміку складових частин майна підприємства.

Загалом валюта балансу підприємства за період оцінки зросла на 102 121 грн, що вказує на збільшення масштабів виробництва ПрАТ «Фітофарм» за 2019-2021 рр. Динаміка активів ПрАТ «Фітофарм» за 2019-2021рр наведена на рис. 2.10.

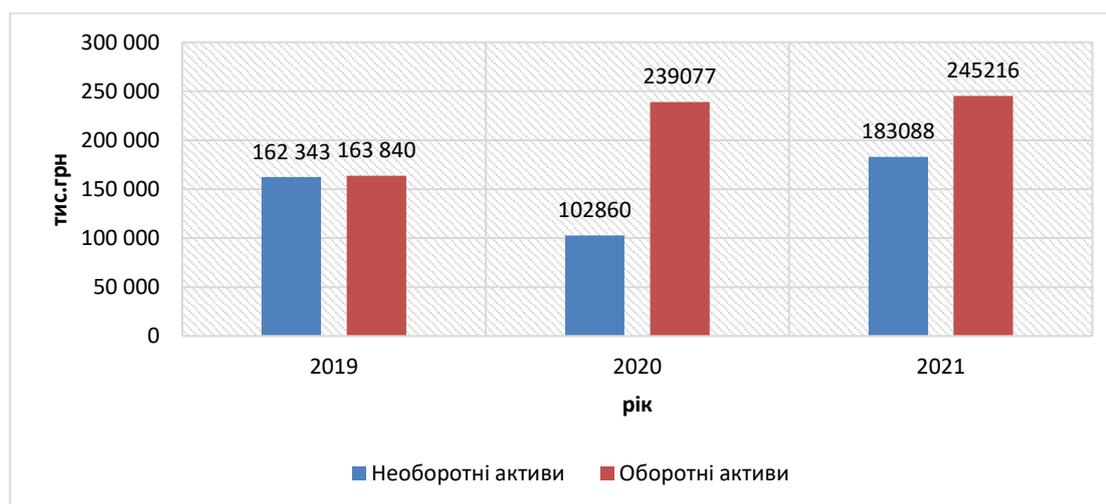

Рис. 2.10. Динаміка активів ПрАТ «Фітофарм» за 2019-2021рр., тис.грн.

Таблиця 2.7

Агрегований баланс ПрАТ «Фітофарм» за 2019-2021 рр.

Актив	2019 рік		2020 рік		2021 рік		Відхилення (+,-) 2020/2019		Темп зростання 2020/ 2019, %	Відхилення (+,-) 2021/2020		Темп зростання 2021/ 2020, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %		в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %	
1. Необоротні активи	162 343	49,77	102860	30,08	183088	42,75	-59 483	-19,69	63,36%	80228	12,67	178,00%
1.1. Основні засоби і нематеріальні активи	57 309	17,57	49734	14,54	61786	14,43	-7 575	-3,02	86,78%	12052	-0,12	124,23%
1.2. Довгострокові фінансові інвестиції	100 719	30,88	51228	14,98	100356	23,43	-49 491	-15,90	50,86%	49128	8,45	195,90%
1.3. Відстрочені податкові активи	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.4. Інші необоротні активи і довгострокова дебіторська заборгованість	4 315	1,32	1898	0,56	20946	4,89	-2 417	-0,77	43,99%	19048	4,34	1103,58%
2. Оборотні активи	163 840	50,23	239077	69,92	245216	57,25	75 237	19,69	145,92%	6139	-12,67	102,57%
2.1. Запаси	52 008	15,94	84475	24,70	81269	18,97	32 467	8,76	162,43%	-3206	-5,73	96,20%
2.2. Дебіторська заборгованість	106 144	32,54	139833	40,89	135481	31,63	33 689	8,35	131,74%	-4352	-9,26	96,89%
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти	200	0,06	3035	0,89	4433	1,04	2 835	0,83	1517,50%	1398	0,15	146,06%
2.4. Витрати майбутніх періодів	2 006	0,61	1693	0,50	1518	0,35	-313	-0,12	84,40%	-175	-0,14	89,66%
2.5. Інші оборотні активи	0	0,00	1	0,00	1002	0,23	0	0	0	1001	0,23	100200,00%
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Всього майна	326 183	100,00	341 937	100,00	428304	100	15 754	0,00	104,83%	86367	0,00	125,26%

Продовження таблиці 2.7

Пасив	2019 рік		2020 рік		2021 рік		Відхилення (+,-) 2020/2019		Темп зростання 2020/ 2019, %	Відхилення (+,-) 2021/2020		Темп зростання 2021/ 2020, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %		в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Власний капітал	137872	42,27	148009	43,29	160086	37,38	10137	1,02	107,4%	12077	-5,91	108,2%
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	107125	32,84	104634	30,60	120208	28,07	-2491	-2,24	97,7%	15574	-2,53	114,9%
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	81186	24,89	89294	26,11	148010	34,56	8108	1,22	110,0%	58716	8,44	165,8%
3.1. Короткострокові кредити банків	30578	9,37	25024	7,32	66837	15,61	-5554	-2,06	81,8%	41813	8,29	267,1%
3.2. Кредиторська заборгованість	44821	13,74	58064	16,98	72937	17,03	13243	3,24	129,5%	14873	0,05	125,6%
3.3. Інші поточні зобов'язання	5787	1,77	6206	1,81	8236	1,92	419	0,04	107,2%	2030	0,11	132,7%
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Всього капіталу	326183		341937		428304		15754	0,00	104,8%	86367	0,00	125,3%

В складі активів спостерігалися протилежні тренди, необоротні активи ПрАТ «Фітофарм» за 2019-2021рр., зменшились на 59483 грн. (на 19,69 % в питомій вазі) у 2020 році, та збільшились на 80228 тис. грн (на 12,67 у питомій вазі %) у 2021 році, що вказує на капіталізацію бізнесу і виробничої бази підприємства, в той же час оборотні активи збільшились на 75237 грн. (на 19,69 % у питомій вазі) у 2020 році, та на 6139 грн у 2021 році, при цьому відбулось зменшення в питомій вазі на 12,67 %, що може вказувати на скорочення рівня ліквідності балансу ПрАТ «Фітофарм». в стратегічній перспективі.

Аналізуючи майно ПрАТ «Фітофарм» за 2020 р. слід відмітити, що протягом звітного періоду вартість майна зросла на 15 754 тис. грн., у тому числі збільшилась вартість основних виробничих фондів на 4477 тис. грн., що відображає оновлення основних засобів. В 2021 році вартість майна в порівнянні з попереднім періодом збільшилась на 86367 тис. грн., і відповідно збільшилась вартість основних виробничих фондів на 40426 тис. грн., що становить 111,33 % загальної вартості майна, що свідчить про розширення виробничо-господарської діяльності та зростання виробничих можливостей підприємства.

Як свідчать проведені розрахунки, на кінець аналізованого періоду частка необоротних активів скоротилась з 49,77 % до 42,75 % у загальній вартості майна, і відбулося відносне збільшення оборотних активів з 50,23 % до 57,25 %, що свідчить про значне зростання імобілізації коштів з обороту підприємства.

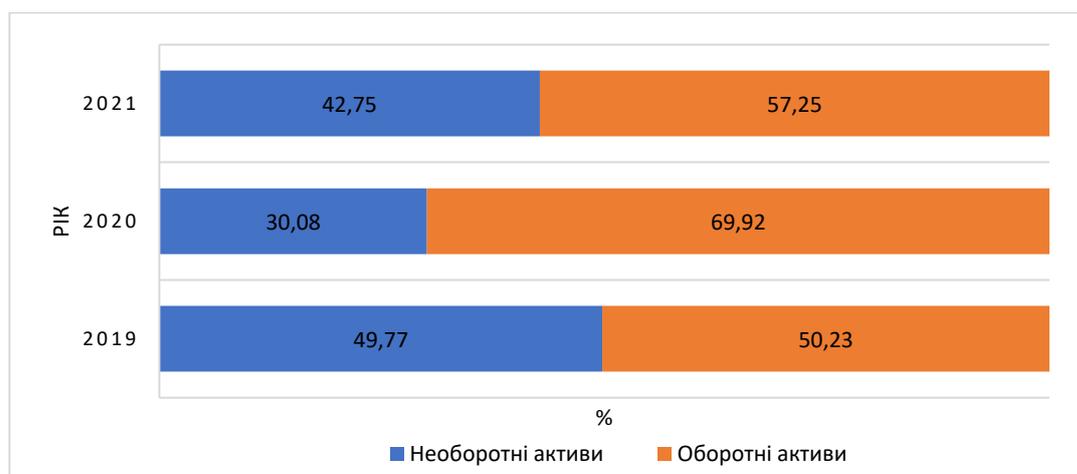

Рис. 2.11. Структура активів ПрАТ «Фітофарм» за 2019-2021рр., %

Крім того темпи зростання необоротних активів перевищують загальні темпи зростання майна підприємства – станом на 01.01.2021 р. – 178% та 125,26% відповідно у порівнянні з 01.01.2020 р. Такі зрушення у структурі валюти балансу свідчать про розширення виробничих площ підприємства за рахунок капітальних вкладень в будівництво та придбання основних засобів, що вважається позитивним явищем, тому що підприємство розширює таким чином свої виробничі можливості.

Довгострокові фінансові інвестиції, протягом аналізованого періоду збільшились з 51228 тис. грн., у 2020 році до 100356 тис. грн., у 2021 році, темп зростання становив 195,9%. Варто зазначити, що зростання довгострокових фінансових вкладень вказує на відволікання коштів з основної виробничої діяльності.

Найбільший інтерес в активах підприємства становлять оборотні активи. Основним призначенням коштів в оборотних активах є забезпечення безперервності виробничого процесу. Серед них найбільшу частку займає дебіторська заборгованість, яка збільшилась з 32,54 % у 2019 році до 40,89 % у 2020 році, та зменшилась у 2021 році 31,63 %, значна частка в загальній структурі оборотних активів може поступово знизити фінансову стійкість, ліквідність підприємства та підвищити ризик фінансових збитків, хоча варто відмітити позитивну тенденцію до її зменшення.

Запаси, збільшились з 15,94 % у 2019 році до 18,97 % у 2021 році, створення даних запасів забезпечує безперебійну роботу транспорту, зменшення витрат в майбутньому періоді. Частка грошей та їх еквівалентів збільшилась з 0,06 % у 2019 році до 1,04 % у 2021 році. Витрати майбутніх періодів мали тенденцію до зниження з 2006 тис. грн., у 2019 році до 1518 тис. грн., у 2021 році.

Загалом структура оборотних активів з високою часткою заборгованості і низьким рівнем грошових коштів може свідчити про проблеми, пов'язані з оплатою послуг та продукції підприємства, а також про переважно негрошовий характер розрахунків.

Досягнення мети діяльності комерційного підприємства оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності: загальним обсягом одержаного прибутку та в розрахунку на одиницю ресурсів. Прибуток та рентабельність є основними показниками ефективності роботи підприємства, що характеризують інтенсивність

господарювання. Показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів і ефективності діяльності підприємства. Вони характеризують доходність підприємства з різних позицій і групуються згідно з інтересами учасники економічного процесу та ринкового обміну. Показники рентабельності є важливими для характеристики складових формування прибутку і доходів підприємства.

Абсолютний показник, який найповніше характеризує ефективність роботи підприємства – це сума чистого прибутку.

Таблиця 2.8

Аналіз формування та розподілу прибутку ПрАТ «Фітофарм»
протягом 2019-2021 рр.

№ з/п	Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Абс. відх. (6-5)	Абс. відх. (7-6)
1	2	5	6	7	8	9
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	421332	538667	700272	117335	161605
2	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	170889	156638	209704	-14251	53066
3	Валовий прибуток	250443	382029	490568	131586	108539
4	Інші операційні доходи	9912	2358	4113	-7554	1755
5	Сумарні операційні доходи	431244	541025	704385	109781	163360
6	Адміністративні витрати	83729	89487	115546	5758	26059
7	Витрати на збут	129547	235114	321588	105567	86474
8	Інші операційні витрати	9446	10952	8704	1506	-2248
9	Сумарні операційні витрати	393611	492191	655542	98580	163351
10	Прибуток від операційної діяльності	37633	48834	48843	11201	9
11	Дохід від інвестиційної та фінансової діяльності	0	0	0	0	0
12	Витрати від інвестиційної і фінансової діяльності	-49743	-47815	-15033	1928	32782
13	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	1309	12269	14836	10960	2567
14	Витрати з податку на прибуток	0	0	0	0	0
15	Чистий фінансовий результат: прибуток	824	10137	12077	9313	1940
16	Інший сукупний дохід після оподаткування	0	0	0	0	0
17	Сукупний дохід	824	10137	12077	9313	1940

Абсолютна величина чистого доходу від реалізації продукції протягом 2019-2021 років зростала. У 2020 році зросла на 117335 тис.грн, а у 2021 році- на 161605 тис.грн. Це є хорошою тенденцією для підприємства і свідчить про збільшення обсягів реалізованої продукції.

Абсолютна величина собівартості реалізованої продукції протягом 2019-2019 років зменшилась на 14251 тис.грн. А у 2021 році зросла на 53066 тис.грн. Зростання свідчить про розширення виробничої діяльності підприємства.

Величина валового прибутку протягом 2019-2020 року збільшилась на 131586 тис.грн. Це відбулось за рахунок зменшення собівартості реалізованої продукції у 2020 році. А у 2021 році, величина валового прибутку збільшилась на 108539 тис.грн, за рахунок збільшення чистого доходу.

Величина сумарного операційного доходу протягом аналізованого періоду зростала. У 2020 році, порівняно з 2019 роком, зросла на 109781 тис.грн, а у 2021 році, порівняно з 2020 роком – на 163360. Це є хорошою динамікою для діяльності підприємства.

Разом із доходами, відбулось зростання величини сумарних операційних витрат. У 2020 році, порівняно з 2019 роком, величина зросла на 1506 тис.грн. Це відбулось за рахунок збільшення собівартості продукції, адміністративних витрат, і витрат на збут. У 2021 році, порівняно за 2020 роком, відбулось зменшення величини витрат на 2248 тис.грн., за рахунок зменшення собівартості реалізованої продукції.

2.3. Аналіз оборотності активів і капіталу підприємства

В умовах ринкової економіки, стабільність фінансового стану підприємства зумовлена значною мірою його оборотністю активів і капіталу, яка залежить від його ділової репутації, ринків збуту виготовленої продукції, а також ступеня виконання плану, рівня ефективності використання ресурсів і стабільності економічного зростання [27].

Основні показники оборотності активів і капіталу підприємства – це різноманітні показники оборотності активів і пасивів, які за змістом поділяються на декілька груп:

1) коефіцієнти обертання – кількість оборотів, які здійснюють окремі види активів і пасивів протягом періоду, що аналізується;

2) тривалість одного обороту (в днях) – середній період, протягом якого кошти, вкладені в діяльність підприємства, проходять усі стадії одного кругообігу;

3) коефіцієнти завантаження є оберненими показниками до коефіцієнтів обертання; характеризують величину відповідних видів активів, що припадає на 1 грн чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

4) величина вивільнених (додатково залучених) активів є розрахунковим абсолютним показником, який пов'язаний з прискоренням або уповільненням оборотності активів; характеризує економічний ефект за рахунок прискорення оборотності;

5) операційний цикл – це час між придбанням матеріалів, їх використанням у виробництві, реалізацією готової продукції та отриманням грошових коштів;

6) фінансовий цикл – це час, протягом якого грошові кошти вилучені з обороту [26].

Основними цілями оцінки та аналізу оборотності активів і капіталу підприємства є здійснення ефективних управлінських рішень з метою забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності за умов ринкового середовища.

На мікрорівні кількісна оцінка оборотності активів і капіталу підприємства здійснюється здебільшого за двома напрямками:

а) аналіз динаміки загальних показників господарської діяльності: обсяг капіталу, інвестованого в діяльність підприємства (обсяг активів), обсяг доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), прибуток;

б) аналіз ефективності використання ресурсів підприємства. Оцінюючи динаміку показників господарської діяльності, необхідно порівняти темпи їхньої зміни.

Оборотність активів і капіталу підприємства проявляється у швидкості обороту його коштів. Ступінь ділової активності на рівні підприємства визначається за допомогою коефіцієнтів оборотності [5]:

1. Коефіцієнта оборотності оборотних активів.
2. Коефіцієнтів ефективності використання ресурсів.
3. Коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості.
4. Тривалості оборотів дебіторської та кредиторської заборгованості.
5. Коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості.
6. Коефіцієнта оборотності матеріальних запасів.
7. Періоду обороту власного оборотного капіталу [19].

Таблиця 2.9

Аналіз оборотності активів і капіталу підприємства ПрАТ «Фітофарм»
протягом 2019-2021 рр.

№ з/п	Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Темп зростання, %	
					2020/2019	2021/2020
1	2	3	4	5	6	7
1	Коефіцієнт оборотності оборотних активів (поточних активів) (КООА)	2,38	2,67	2,89	112,52	108,16
2	Коефіцієнтів ефективності використання ресурсів	0,00	0,05	0,05	1082,75	99,12
3	Коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості	3,40	4,15	4,56	122,28	109,93
4	Тривалості оборотів дебіторської заборгованості	107,50	87,92	79,97	81,78	90,96
5	Коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості	4,36	6,32	5,90	145,03	93,39

Продовження табл.2.9

1	2	3	4	5	6	7
6	Періоду оборотності кредиторської заборгованості	83,77	57,76	61,84	68,95	107,07
7	Коефіцієнта оборотності матеріальних запасів	8,51	7,89	8,45	92,74	107,05
8	Періоду оборотності матеріальних запасів	42,88	46,24	43,20	107,82	93,41
9	Коефіцієнт оборотності власного оборотного капіталу	3,07	3,77	4,55	122,95	120,63
10	Періоду оборотності власного оборотного капіталу	119,08	96,86	80,29	81,34	82,90

Проаналізувавши коефіцієнт оборотності оборотних активів протягом 2019-2021 років, можна сказати, що даний показник у 2018 році, порівняно з 2017 роком, зріс на 112,52 % та становив 2,67 грн/грн. У 2021 році, спостерігаємо також позитивну тенденцію до збільшення (2,89 грн/грн). Це свідчить про те, що у підприємства не виникають потреби в оборотних коштах, адже даний показник свідчить про ефективне використання оборотних коштів і в наслідок відбувається збільшення обсягів реалізації продукції, що призводить до збільшення прибутку підприємства.

Проаналізувавши коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, можна спостерігати збільшення цього показника з 2019 року (3,4 грн/грн) 2019 рік (4,15 грн/грн), до 2021 року (4,56 грн/грн). Це є позитивною тенденцією, і свідчить про збільшення швидкості погашення дебіторської заборгованості та зменшення обсягів продажу в кредит.

Рис.2.12. Динаміка коефіцієнта оборотності оборотних активів ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019- 2021 рр.

Проаналізувавши коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, у 2020 році, порівняно з 2019, можна спостерігати збільшення показника (2019 рік 4,36 грн/грн, 2020 рік – 6,32 грн/грн). А у 2019 році, відбувається зменшення коефіцієнта (5,9 грн/грн). Це є негативною динамікою для підприємства і свідчить про те, що підприємство не встигає розраховуватися зі своїми постачальниками.

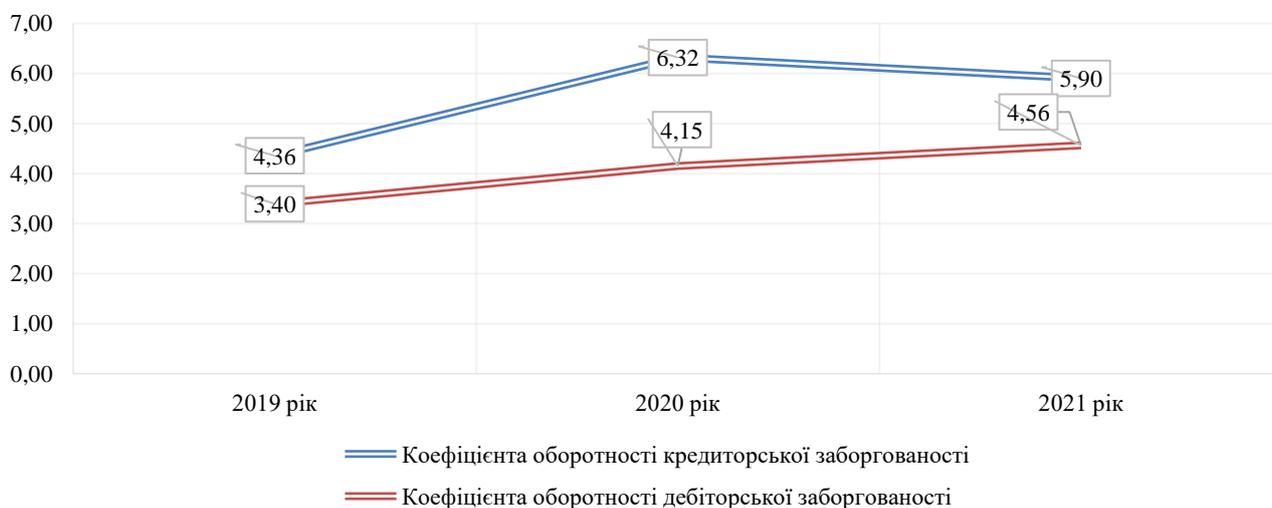

Рис. 2.13. Динаміка коефіцієнтів оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 рр.

Тривалість обороту дебіторської заборгованості протягом 2019-2021 років зменшилась. У 2019 році вона становила 108 днів, а у 2020 році – 88 днів, у 2021– 80

днів, є позитивною тенденцією для діяльності підприємства, свідчить про збільшення оплати дебіторської заборгованості.

Тривалість обороту кредиторської заборгованості протягом 2019-2020 років зменшилась (2019 рік – 84 дні, 2020 рік – 58 днів). У 2021 році, тривалість обороту збільшилась і становить 62 дні. Це є негативною динамікою, і свідчить про зменшення виплати підприємством кредиторської заборгованості.

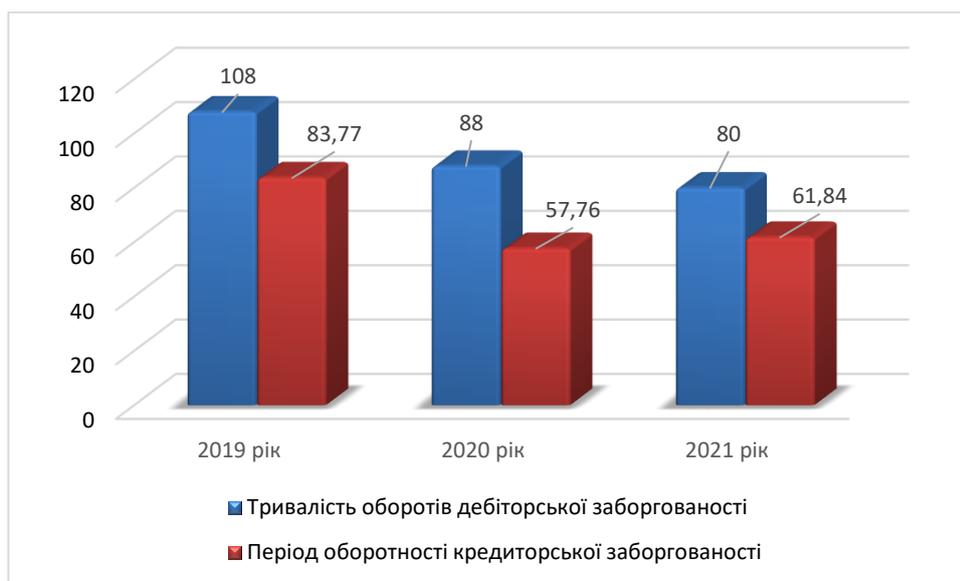

Рис. 2.14. Динаміка тривалості обороту дебіторської та кредиторської заборгованостей ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 рр.

Аналіз оборотності активів і капіталу підприємства визначають за умови виконання так званого «золотого правила» економіки підприємства:

$$T_{пр} > T_p > T_k > 100 \%, \quad (2.2)$$

де, $T_{пр}$ – темп зростання прибутку до оподаткування, %;

T_p – темп збільшення обсягу реалізації, %;

T_k – темп зростання авансованого капіталу, %.

Це співвідношення означає, що:

- прибуток зростає більш високими темпами, ніж обсяг реалізації продукції, а, відповідно, це свідчить про відносне зниження витрат виробництва та обігу;
- обсяг продажу зростає більш високими темпами, ніж активи (капітал) підприємства, тобто ресурси підприємства використовуються більш ефективно

– економічний потенціал (майно) підприємства зростає порівняно з попереднім періодом [28].

Таблиця 2.10

Періоди обороту поточних активів і зобов'язань ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 рр.

Показник	2019	2020	2021
Темп зростання прибутку до оподаткування (Тпр), %	15,44	937,28	120,92
Темп зростання обсягу реалізації (Тр), %	90,69	127,85	130,00
Темп зростання авансового капіталу (Тк), %	91,30	104,83	125,26

Отже, за даними розрахунками визначається оборотність активів і капіталу підприємства ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 років:

2019 рік: $15,44 < 90,69 < 91,3 < 100 \%$,

2020 рік: $937,28 > 127,85 > 104,83 > 100 \%$,

2021 рік: $120,92 < 130 > 125,26 > 100\%$

Розрахувавши «золоте правило» економіки підприємства, можна сказати, що у 2020 і 2021 роках, основна умова золотого правила була виконана, а саме, показники більші за 100%. У 2019 році, темп зростання прибутку до оподаткування не перевищує 100%, це відбулось за рахунок збільшення абсолютної величини собівартості реалізованої продукції, а також збільшення витрат на збут продукції. Темпи зростання обсягу реалізації та авансованого капіталу також не відповідають умові «золотого правила»

У 2020 році умова «золотого правила», про темпи зростання обсягів продажу повинні бути вищими за темпи зростання авансованого капіталу виконується. Темп зростання обсягу реалізації більший за 100% (127,85 %), перевищує темп зростання авансованого капіталу (104,83 %). Це свідчить про збільшення обсягу реалізованої продукції.

У 2021 році, не виконується умова «золотого правила». Темп зростання обсягу реалізації більший за 100% (130%), але не перевищує темп зростання авансованого

капіталу (125,26%). Це свідчить про те, що було реалізовано менше продукції, але за рахунок підвищення цін на неї, обсяг реалізації менший від прибутку до оподаткування.

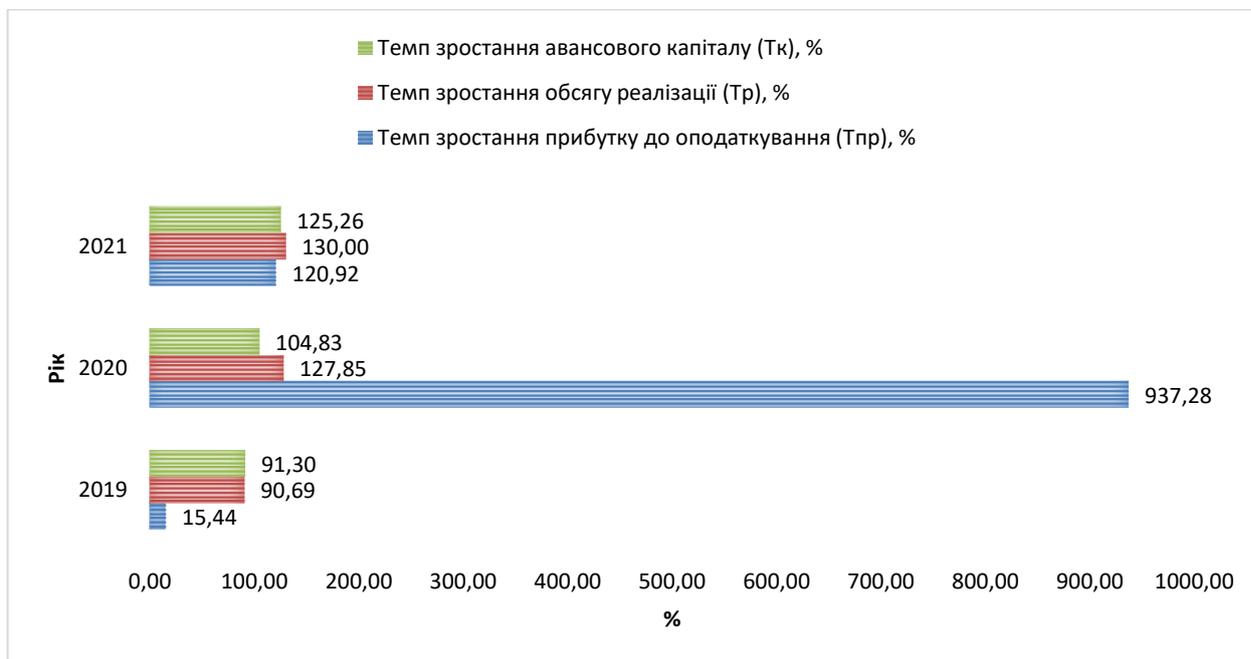

Рис. 2.14. Динаміка темпів зростання прибутку до оподаткування, обсягу реалізації і авансованого капіталу ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 рр.

Тривалість обороту активів залежить від періодів обороту їх складових: виробничих запасів, готової продукції, поточної дебіторської заборгованості та ін. Якщо тривалість обороту активів на підприємстві перевищує середньогалузевий рівень, то причинами цього можуть бути:

- значна частка запасів сировини у складі матеріальних оборотних активів;
- тривалий строк реалізації готової продукції і товарів;
- повільний оборот поточної дебіторської заборгованості;
- нестача грошових коштів для здійснення діяльності.

Показники тривалості одного обороту запасів, поточної дебіторської та поточної кредиторської заборгованості використовуються для розрахунку тривалості операційного і фінансового циклів підприємства:

- тривалість операційного циклу (днів) – це сума тривалості одного обороту запасів і тривалості одного обороту поточної дебіторської заборгованості;

– тривалість фінансового циклу (днів) – це різниця тривалості операційного циклу і тривалості одного обороту поточної кредиторської заборгованості.

Тривалість операційного циклу показує, скільки днів у середньому проходить з моменту вкладення коштів у поточну виробничу діяльність до моменту повернення їх у вигляді виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Цей показник відображає швидкість виконання підприємством операційного циклу на стадіях виробництва і продажу продукції (товарів, робіт, послуг) та значною мірою залежить від характеру виробничої діяльності; його зниження – одне з основних внутрішньогосподарських завдань підприємства.

Тривалість операційного циклу є арифметичною сумою тривалості періодів оборотності дебіторської заборгованості й запасів у днях [19]:

$$T_{оц} = T_{одз} + T_{оз}, \quad (2.3)$$

де, $T_{оц}$ – тривалість операційного циклу, дні;

$T_{одз}$ – тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, дні;

$T_{оз}$ – тривалість одного обороту запасів, дні.

На основі даної формули, було проведено розрахунки тривалості операційного циклу ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 років:

$$T_{оц}(2019)=150 \text{ днів}$$

$$T_{оц}(2020)=134 \text{ дні}$$

$$T_{оц}(2021)=123 \text{ дні}$$

Отже, у досліджуваній період тривалість операційного циклу зменшувалась, це є хорошою динамікою для роботи підприємства.

Величиною, яка доповнює показник тривалості операційного циклу, є кількість операційних циклів, що відбуваються на підприємстві за певний період часу (рік, квартал, місяць). Кількість операційних циклів за період розраховується за формулою [5]:

$$K_{оц} = \frac{T}{T_{оц}}, \quad (2.4)$$

де $K_{\text{оц}}$ – кількість операційних циклів за певний період;

$T_{\text{оц}}$ – кількість операційних циклів за певний період;

T – тривалість аналізованого періоду, дні.

На основі даної формули, було проведено розрахунки кількості операційних циклів ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 років:

$$K_{\text{оц}}(2019) = \frac{365}{150} = 2,4 \text{ рази}$$

$$K_{\text{оц}}(2020) = \frac{365}{134} = 2,7 \text{ рази}$$

$$K_{\text{оц}}(2021) = \frac{365}{123} = 3 \text{ рази}$$

Під фінансовим циклом прийнято розуміти період, який починається з моменту оплати постачальникам за матеріали (погашення кредиторської заборгованості) й закінчується у момент надходження грошей від покупців за відвантажену продукцію [5].

Тривалість фінансового циклу розраховується, як сума періоду обороту (погашення) дебіторської заборгованості та товарно-матеріальних запасів за вирахуванням періоду обороту кредиторської заборгованості [5]:

$$T_{\text{фц}} = T_{\text{оц}} - T_{\text{окз}}, \quad (2.5)$$

де, $T_{\text{фц}}$ – тривалість фінансового циклу, дні;

$T_{\text{оц}}$ – тривалість операційного циклу, дні;

$T_{\text{окз}}$ – тривалість періоду погашення кредиторської заборгованості, дні.

На основі даної формули, було проведено розрахунки тривалості фінансового циклу ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 років:

$$T_{\text{фц}}(2019) = 150 - 83 = 67 \text{ днів}$$

$$T_{\text{фц}}(2020) = 134 - 58 = 76 \text{ днів}$$

$$T_{\text{фц}}(2021) = 123 - 62 = 61 \text{ день}$$

Дзт = 107 дн.	З = 43 дн.	2019 рік	
Кзт=83 дн.	Фінансовий цикл = 67 дн.		
Дзт = 88 дн.	З = 46 дн.	2020 рік	
Кзт = 58 дн.	Фінансовий цикл = 76 дн.		
Дзт = 80 дн.	З = 43 дн.	2021 рік	
Кзт=62 дн.	Фінансовий цикл=61 дн.		
0 дн.	70 дн.	140 дн.	210 дн.

Рис.2.15. Тривалість фінансового циклу ПрАТ «Фітофарм» 2019-2021 рр.

Отже, тривалість фінансового циклу протягом 2019-2021 років, має найменше значення у 2021 році, і становить 61 день, тенденція до зниження тривалості фінансового циклу є позитивною для підприємства, оскільки чим вище значення фінансового циклу, тим більша потреба у грошових коштах для придбання оборотних засобів.

Таблиця 2.11

Періоди обороту поточних активів і зобов'язань ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 років

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	2	3	4
Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис. грн.	421332	538667	700272
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги (ДЗГ), тис. грн.	97861	149873	156994
Запаси (З), тис. грн.	52008	84475	81269
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (КЗТ), тис. грн.	81186	89294	148010
Період обороту, дні:			
дебіторської заборгованості	108	88	80
Запасів	43	46	43
кредиторської заборгованості	84	58	62
Фінансовий цикл (п. 2 + п. 3 - п. 4)	67	76	61

Отже, проаналізувавши період обороту дебіторської заборгованості, можна сказати, що у 2021 році, коефіцієнт має найменше значення, і становить 80 днів. У 2019 році, період обороту становить 108 днів, порівняно з 2021 роком відбулось зменшення на 28 днів періоду сплати заборгованості. Це є позитивною динамікою, і свідчить про швидшу сплату дебіторської заборгованості підприємству.

Період обороту запасів протягом 2019-2021 років становить 43 дні у 2019 році, 46 днів у 2020-му, 43 дні у 2021 році, це свідчить про виробничу діяльність підприємства, не відбулось пришвидшення використання запасів для виготовлення продукції.

Період обороту кредиторської заборгованості у 2020 році, порівняно з 2021 роком, зменшився (2019 рік – 84 днів, 2020 рік – 58 днів). У 2021 році, відбулось збільшення періоду обороту кредиторської заборгованості (62 дні). Це свідчить про те, що підприємство не встигає погасити свою заборгованість, і відбулось збільшення періоду обороту.

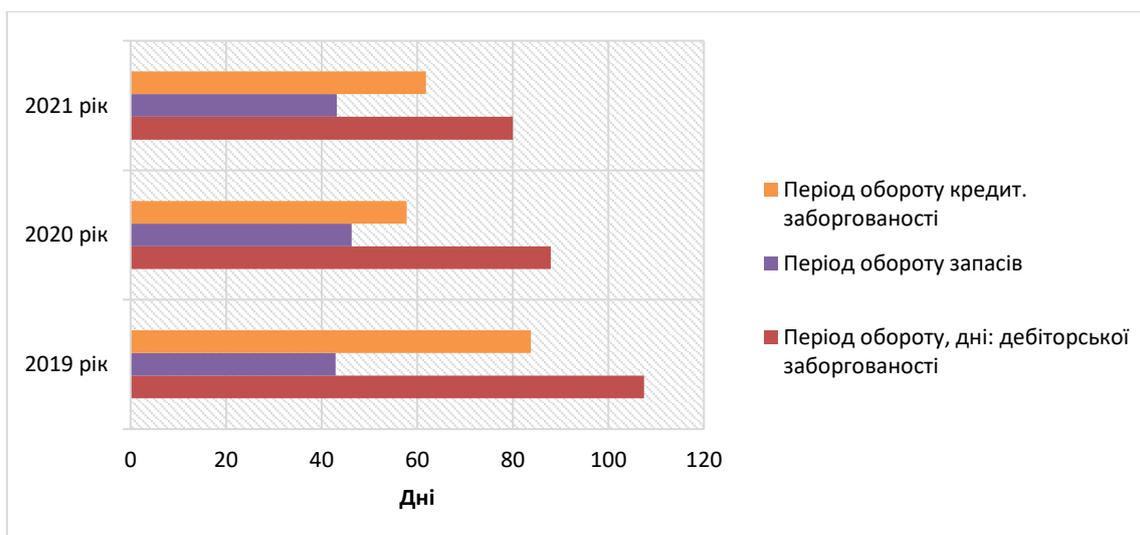

Рис. 2.16. Період обороту кредиторської та дебіторської заборгованостей і запасів ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 рр.

В свою чергу, тривалість фінансового циклу протягом 2019-2021 років, має найменше значення лише у 2021 році, і становить 61 день. Оптимальною вважається ситуація, коли величина даного показника дорівнює нулю або має негативне

значення. В даному випадку, такий стан свідчить про відсутність у підприємства достатньої кількості грошових коштів для фінансування своєї поточної діяльності.

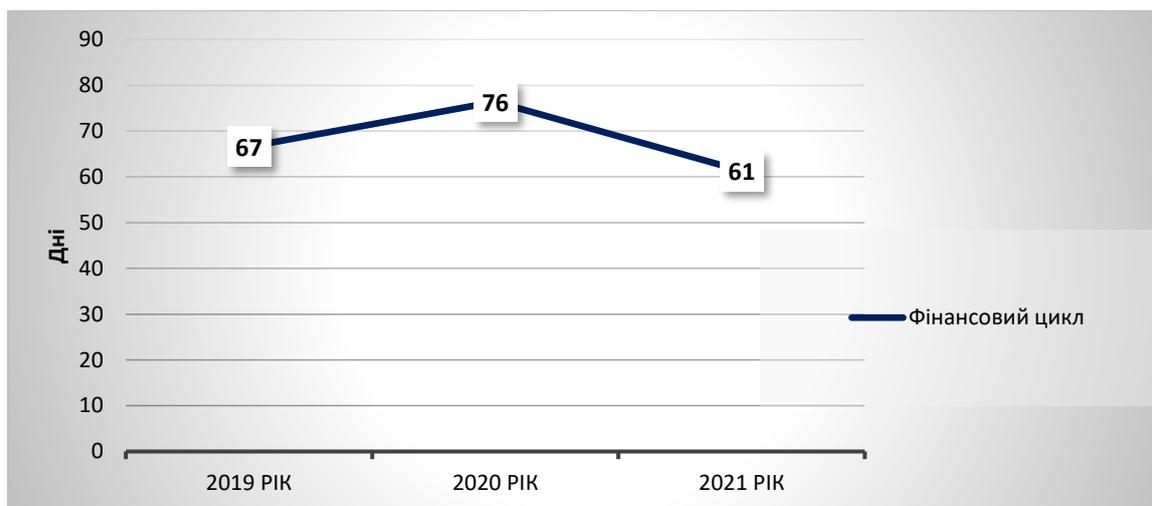

Рис. 2.17. Тривалість фінансового циклу ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 рр.

Відсутність необхідної кількості грошових засобів спонукає до необхідності залучення позикових грошових коштів у вигляді банківських кредитів, що зумовлює виникнення додаткових витрат у вигляді процентних платежів. Попередити дану ситуацію можна за допомогою виявлення основних факторів, які впливають на дефіцит грошових коштів.

Основними факторами, які впливають на тривалість фінансового циклу є зменшення періоду обороту запасів, дебіторської заборгованості та збільшення – кредиторської заборгованості.

Загалом, проаналізувавши фінансові показники по підприємству ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 років, можна зробити наступні висновки.

За результатами розрахунків, підприємству ПрАТ «Фітофарм» років має нормальну фінансову стійкість протягом кожного року. На це впливають певні фактори, такі як: наявність достатньої суми власних та довгострокових позикових коштів, і загальних коштів. Такий тип фінансової стійкості підприємства показує ефективне і раціональне використання підприємством позикових коштів.

Провівши аналіз ліквідності та платоспроможності підприємству ПрАТ «Фітофарм», можна сказати, що на підприємстві є проблеми з найбільш ліквідними активами, і тому, його баланс не є абсолютно ліквідним. Протягом аналізованого періоду, перша умова ліквідності балансу не виконується ($A1 < П1$). В даній ситуації підприємство має не достатньої суми грошових коштів через не виплату дебіторами заборгованості. Що стосовно платоспроможності, то підприємство є платоспроможним. У підприємства достатньо коштів, які можуть бути використані для погашення його короткострокових зобов'язань. У цілому слід відзначити, що ПрАТ «Фітафарм» демонструє позитивну термінову та загальну ліквідність, але дуже низьку абсолютну. Пов'язане це із дисбалансом у структурі оборотних коштів (високому рівні дебіторської заборгованості та низькому рівні грошових коштів).

Аналіз оборотності активів і капіталу підприємства є важливим фінансовим показником. Оборотність активів і капіталу підприємства визначають за умови виконання так званого «золотого правила» економіки підприємства.

Протягом 2019-2021 років на підприємстві ПрАТ «Фітофарм», основна умова золотого правила була виконана лише у 2020 та 2021 році, а саме, показники більші за 100%. Також, одним із важливих показників, що характеризують ділову активність підприємства, є тривалість операційного та фінансового циклу. Максимальна тривалість операційного циклу у 2019 році, і становить 150 днів, а мінімальна – у 2021 році, і становить 123 днів. Що стосовно фінансового циклу, то максимальна кількість днів у 2020 році – 76 днів, а мінімальна – у 2021 році (61 день). Тенденція до зниження тривалості фінансового циклу є позитивною для підприємства, оскільки чим вище значення фінансового циклу, тим більша потреба у грошових коштах для придбання оборотних засобів.

За результатами аналізу ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства, можна сказати, що підприємство є прибутковим. Загалом, величина сукупного доходу протягом у 2020 році, порівняно з 2019 роком збільшилась на 12077 тис.грн., у 2021 році величина доходу збільшилась на 1940 тис.грн. Це є позитивною динамікою, і відбулось за рахунок зменшення величини витрат, збільшення валового прибутку.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБОРОТНОСТІ АКТИВІВ І КАПІТАЛУ ПРАТ «ФІТОФАРМ»

3.1. Пропозиції щодо підвищення рівня оборотності активів і капіталу підприємства

На зміну тривалості оборотності оборотних активів впливають два чинники: середньорічні залишки оборотних активів ($\overline{OA}$) і дохід (виручка) від реалізації (ЧД). Формалізуємо розрахунки впливу чинників, використовуючи модель показника тривалості оборотності оборотних активів (T_{OA}) в днях:

$$T_{OA} = \frac{\overline{OA}}{ЧД} \times 360, \quad (3.1)$$

Використовуючи метод ланцюгових підстановок, розраховуємо вплив вище перелічених факторів на зміну періоду обороту:

$$\Delta T_{OA}(\overline{OA}) = \left(\frac{OA_1}{ЧД_0} \times 360 \right) - \left(\frac{OA_0}{ЧД_0} \times 360 \right), \text{ днів} \quad (3.2)$$

$$\Delta T_{OA}(ЧД) = \left(\frac{OA_1}{ЧД_1} \times 360 \right) - \left(\frac{OA_1}{ЧД_0} \times 360 \right), \text{ днів} \quad (3.3)$$

На основі результатів факторного аналізу визначаємо суму вивільнених (або залучених) із (до) обороту коштів за рахунок прискорення (сповільнення) оборотності під впливом аналізованих факторів.

$$OK \frac{\text{вивільнені(залучені)}}{OA} = ЧД \div 360 \times \Delta T_{OA}(\overline{OA}) \text{ тис.грн} \quad (3.4)$$

де, $OK \frac{\text{вивільнені(залучені)}}{OA}$ -сума вивільнених (залучених) оборотних коштів за рахунок прискорення (сповільнення) оборотності під впливом зміни обсягів середньорічних залишків оборотних активів.

$$OK \frac{\text{вивільнені(залучені)}}{ЧД} = ЧД \div 360 \times \Delta T_{OA}(ЧД), \text{ тис.грн} \quad (3.5)$$

Сукупний вплив двох чинників на зміну економічного результату у зв'язку з прискоренням оборотності оборотних коштів складає:

$$OK_{\text{вивільнені(залучені)}} = OK_{\frac{\text{вивільнені(залучені)}}{OA}} + OK_{\frac{\text{вивільнені(залучені)}}{ЧД}}, \text{ тис.грн} \quad (3.6)$$

На основі вище перерахованих формул, розраховуємо вплив середньорічних залишків оборотних активів ($\overline{OA}$) і доходу (виручки) від реалізації (ЧД) на тривалість оборотності оборотних активів ПрАТ «Фітофарм» 2019-2021 років:

$$\Delta T_{OA}(\overline{OA})_{2019} = -21 \text{ день}$$

$$\Delta T_{OA}(\overline{OA})_{2020} = 64 \text{ дні}$$

$$\Delta T_{OA}(\overline{OA})_{2021} = 4 \text{ дні}$$

$$\Delta T_{OA}(ЧД)_{2019} = 13 \text{ днів}$$

$$\Delta T_{OA}(ЧД)_{2020} = -44 \text{ дні}$$

$$\Delta T_{OA}(ЧД)_{2021} = -38 \text{ днів}$$

$$OK_{\frac{\text{вивільнені(залучені)}}{OA}}_{2019} = -24432 \text{ тис.грн.}$$

$$OK_{\frac{\text{вивільнені(залучені)}}{OA}}_{2020} = 96189 \text{ тис.грн.}$$

$$OK_{\frac{\text{вивільнені(залучені)}}{OA}}_{2021} = 7981 \text{ тис.грн.}$$

$$OK_{\frac{\text{вивільнені(залучені)}}{ЧД}}_{2019} = 15252 \text{ тис.грн.}$$

$$OK_{\frac{\text{вивільнені(залучені)}}{ЧД}}_{2020} = -66580 \text{ тис.грн.}$$

$$OK_{\frac{\text{вивільнені(залучені)}}{ЧД}}_{2021} = -73567 \text{ тис.грн.}$$

$$OK_{\text{вивільнені(залучені)}}_{2019} = -9180,5 \text{ тис.грн.}$$

$$OK_{\text{вивільнені(залучені)}}_{2020} = 29609,8 \text{ тис.грн.}$$

$$OK_{\text{вивільнені(залучені)}}_{2019} = -65586,3 \text{ тис.грн.}$$

Таблиця 3.1

Аналіз динаміки основних показників використання оборотних активів і впливу чинників на економічний результат від прискорення оборотності ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 рр.

Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення (+, -) .	Темп зростання, %,	2020 рік	2021 рік	Відхилення (+, -) .	Темп зростання,
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Дохід(виручка) від реалізації, тис. грн.	421332	538667	117335	127,85	538667	700272	161605	130,0
2.Середньорічні залишки активів, тис. грн.	163840	239077	75237	145,92	239077	245216	6139	102,57
3. Коефіцієнт оборотності оборотних активів, в оборотах(п. 1 : п. 2)	2,57	2,25	-0,32	87,61	2,25	2,86	0,6	126,75
4.Коефіцієнт закріплення оборотних активів (п. 2 :п. 1)	0,39	0,44	0,05	114,14	0,44	0,35	-0,09	78,90
5. Тривалість одного обороту оборотних активів, дн. (п. 2 : п. 1 x 360)	139,99	159,78	19,79	114,14	159,78	126,06	-33,72	78,90

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
6. Одноденний оборот, тис. грн. (п.1 : 360)	1170,37	1496,30	325,93	127,85	1496,30	1945,20	448,90	130,0
7. Прискорення (-), сповільнення (+) оборотності, днів	139,99	159,78	19,79	114,14	159,78	126,06	-33,72	78,90
Розрахунок впливу факторів за рахунок зміни								
середньорічних залишків оборотних активів	-	-	64	-	-	-	4	-
за рахунок зміни доходу (виручки) від реалізації продукції	-	-	-44	-	-	-	-38	-
8. Сума вивільнених (залучених) з обороту коштів за рахунок прискорення (-), сповільнення (+) оборотності, тис. грн.	-	-	29609,8	-	-	-	-65586,3	-
Розрахунок впливу факторів за рахунок зміни								
середньорічних залишків оборотних активів	-	-	96189	-	-	-	7981	-
за рахунок зміни доходу (виручки) від реалізації продукції	-	-	-66580	-	-	-	-73567	-

Отже, проаналізувавши динаміку основних показників використання оборотних активів, вплив чинників на економічний результат від прискорення оборотності ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 років, можна сказати що середньорічні залишки активів протягом аналізованого періоду збільшувались. У 2020 році, порівняно з 2019 роком, збільшились на 75237 тис.грн., у 2021 році, порівняно з 2020 роком- на 6139 тис.грн.

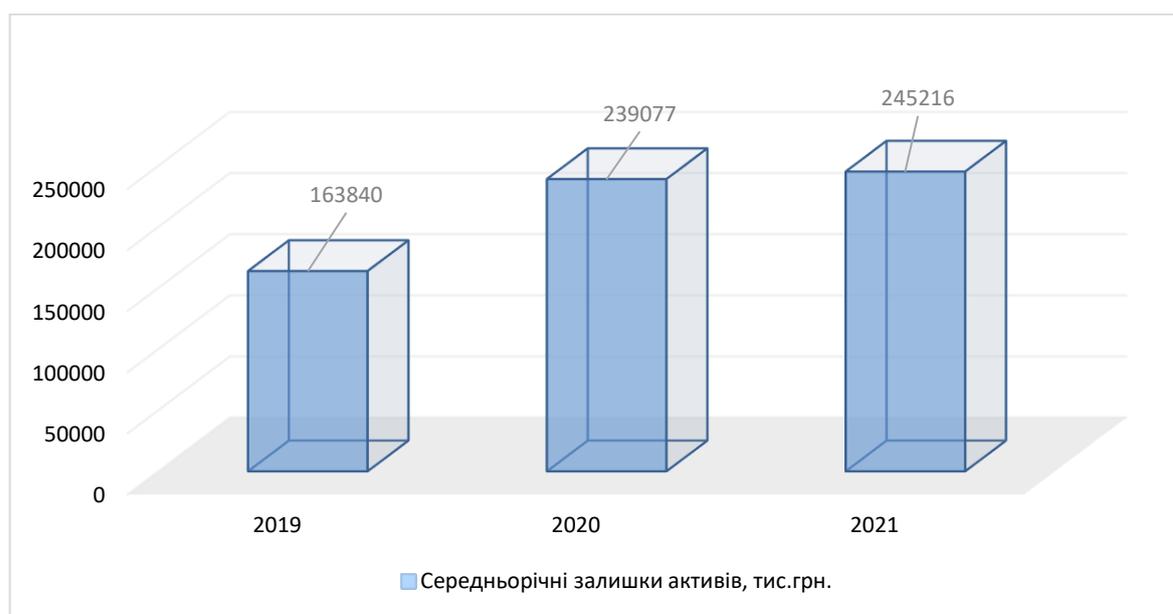

Рис. 3.1. Динаміка середньорічних залишків активів ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 рр.

Коефіцієнт оборотності протягом 2019-2020 років зменшився (2019 рік-2,57 грн/грн, 2020 рік-2,25 грн/грн). У 2021 році, спостерігаємо тенденцію збільшення (2,86 грн/грн). Це свідчить про те, що у 2021 році у підприємства не виникають потреби в оборотних коштах, адже даний показник свідчить про ефективність використання оборотних коштів.

У 2020 році відбувається прискорення оборотності активів (+19,79 днів), а у 2021 році- сповільнення (-33,72 днів). Сповільнення оборотності оборотних коштів є негативним для діяльності підприємства, що призводить до зменшення доходів підприємства.

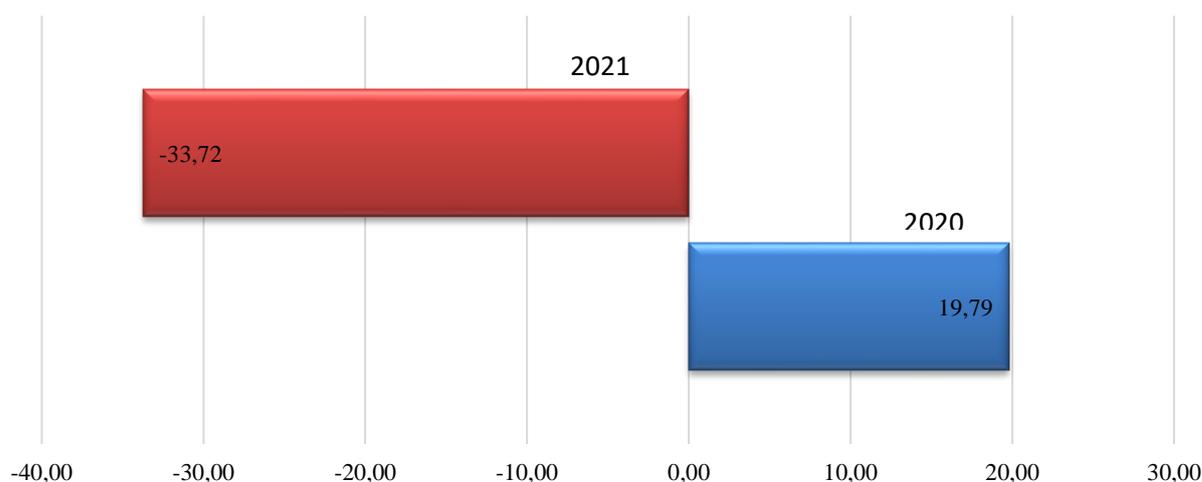

Рис. 3.2. Прискорення і сповільнення оборотності активів ПрАТ «Фітофарм» протягом 2020-2021 рр.

Сума залучених в оборот коштів у 2020 році, за рахунок прискорення оборотності становить 29609,8 тис.грн, а у 2021 році, порівняно з 2020 роком відбулось сповільнення -65586,3 тис.грн. Це є негативною тенденцією для підприємства і свідчить про зменшення ефективності використання активів на підприємств.

Наступним методом прискорення оборотності активів і капіталу підприємства є ефективне управління дебіторською заборгованістю.

У процесі здійснення різноманітних виробничих та комерційних операцій у підприємства виникла дебіторська заборгованість за розрахунками з покупцями продукції, персоналом, власниками, бюджетом та позабюджетними фондами тощо. Але найбільша частина загального обсягу дебіторської заборгованості припадає на розрахунки з покупцями за відвантажену продукцію (виконані роботи і послуги), що робить її основним об'єктом фінансового управління.

Підприємство ПрАТ «Фітофарм» на кінець 2021 р. має дебіторську заборгованість у розмірі 135481 тис. грн., на початок 2021 р. вона становила 139833 тис. грн. Як бачимо, сума дебіторської заборгованості зменшилась за 2021 р., що пояснюється передусім загостренням кризи.

Розрахуємо втрати підприємства від інфляції у зв'язку з дебіторською заборгованістю за 2021 р.:

1. Визначимо середньорічну дебіторську заборгованість.

$$\overline{ДЗ} = \frac{ДЗ_{п.р.} + ДЗ_{к.р.}}{2}, \quad (3.7)$$

$$\overline{ДЗ} = \frac{139833 + 135481}{2} = 137657 \text{ тис. грн.}$$

2. Визначимо коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості:

$$K_o = \frac{ЧД}{\overline{ДЗ}}, \quad (3.8)$$

де ЧД – Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції.

$$K_o = \frac{700272}{137657} = 5,08$$

3. Період обороту дебіторської заборгованості:

$$T_{об} = \frac{360}{K_o}, \quad (3.9)$$

$$T_{об} = \frac{360}{5,08} = 71 \text{ день}$$

4. Визначимо темп інфляції за період обороту:

$$T_{i \text{ за } T_{об}} = \frac{I_p}{360 \times T_{об}}, \quad (3.10)$$

де I_p – індекс інфляції за 2021 рік;

$$T_{i \text{ за } T_{об}} = \frac{1,079}{360 \times 71} = 0,014 \text{ або } 1,4 \%$$

5. Визначимо зниження купівельної спроможності грошей, тобто втрати підприємства за 100 днів обороту дебіторської заборгованості:

$$З_{к.с.} = \frac{T_i \%}{100 + T_i \%}, \quad (3.11)$$

де T_i – темп інфляції за період обороту.

$$З_{к.с.} = \frac{1,4}{100 + 1,4} = 0,013$$

6. Втрати коштів за оборот дебіторської заборгованості ПрАТ «Фітофарм» склали:

$$V_{\text{тр.}} = Z_{\text{с.к.}} \times \overline{ДЗ}, \quad (3.12)$$

$$V_{\text{тр.}} = 0,013 \times 137657 = 1900,6 \text{ тис. грн.}$$

7. Визначимо втрати ПрАТ «Фітофарм» від інфляції в наслідок дебіторської заборгованості за 1 рік:

$$V_{\text{тр. за 2021 р.}} = K_0 \times V_{\text{тр.}}, \quad (3.13)$$

$$V_{\text{тр. за 2021 р.}} = 5,08 \times 1900,6 = 9654,9 \text{ тис. грн.}$$

Отже, за 2021 рік ПрАТ «Фітофарм» від інфляції у зв'язку з дебіторською заборгованістю втратило 9654,9 тис. грн., що складає 7 % від величини обсягу середньорічної дебіторської заборгованості.

Під рефінансуванням розуміють переведення дебіторської заборгованості в інші форми оборотних активів підприємства (грошові кошти або високоліквідні цінні папери) з метою прискорення розрахунків. Незалежно від виду операції рефінансування її використання базується на єдиних принципах:

– загальні витрати на рефінансування не повинні перевищувати очікуваний прибуток від використання вивільнених з обороту коштів;

– витрати на рефінансування не повинні перевищувати вартості короткострокових кредитів для підтримки платоспроможності підприємства до інкасації дебіторської заборгованості;

– витрати, на рефінансування не повинні перевищувати інфляційні втрати у випадку затримки платежів.

Факторинг полягає у переуступленні банку або факторинговій компанії права на отримання грошових коштів за платіжними документами за поставлену продукцію. В подальшому борги з покупців стягує вже банк або факторингова компанія, але якщо з боку продавця порушені договірні зобов'язання (наприклад, якість не відповідає

умовам договору), весь ризик, пов'язаний зі стягненням боргів знову переходить на саме підприємство.

Визначимо ціну рефінансування дебіторської заборгованості за допомогою факторингу. Середня дебіторська заборгованість ПрАТ «Фітофарм» за 2021 рік складає 137657 тис. грн. Якщо підприємство вирішить передати банку право на стягнення хоча б половини дебіторської заборгованості на суму 68828,5 (137657/2) тис. грн.

Припустимо, що розмір встановленої банком комісійної винагороди становитиме 2% від суми боргу. Банк надасть підприємству кредит у формі попередньої оплати 80 % від загальної суми боргу під 18 % річних. Середній рівень процентної ставки на ринку грошових ресурсів – 24 %.

Комісійна винагорода: $68828,5 \times 0,02 = 1376,56$ тис. грн.

Плата за кредит: $(68828,5 \times 0,80) \times 0,18 = 9911,3$ тис. грн.

Загальні витрати на рефінансування: $1376,56 + 9911,3 = 11287,9$ тис. Грн.

З урахуванням розрахованої суми додаткових витрат визначимо їхній рівень стосовно додатково отриманих грошових активів.

Він складе: $\text{Адод.} = 68828,5 - 11287,9 = 57540,6$ тис. грн.

Хоча рентабельність активів підприємства не дасть можливості покрити втрати підприємства у зв'язку з рефінансуванням дебіторської заборгованості за рахунок факторингу, але дасть можливість залучити 57540,6 тис. грн. грошових активів і тим самим підвищити рівень ділової активності підприємства. Таким чином, операція рефінансування дебіторської заборгованості за допомогою факторингу ефективна.

3.2. Прогнозування показників оборотності активів і капіталу підприємства

Факторами зростання оборотності активів і капіталу на ПрАТ «Фітофарм» є її інвестиційна та фінансова стійкість, так як здатність підприємства залучити фінансові ресурси свідчить про його успішність та стабільність на конкурентному ринку. З одного боку, це дає оцінку оборотності активів і капіталу ПрАТ «Фітофарм», а з іншого, сприяє її зростанню за рахунок використання позикових коштів: кредитів, позик і т.д. В якості інвестицій можуть виступати вкладення в нове будівництво, модернізацію та ремонт, придбання основних та обігових коштів, застосування нових технологій для покращення ефективності виробництва. Крім того, ПрАТ «Фітофарм Груп» завжди повинно прагнути до контролю величини власних фінансових джерел, дебіторської та кредиторської заборгованості, контролювати величину позикових коштів, оскільки їх співвідношення показує фінансову забезпеченість господарюючого суб'єкта та її незалежність.

У процесі дослідження ми розглянули шляхи підвищення оборотності активів і капіталу ПрАТ «Фітофарм», які можна систематизувати і узагальнити в наступних комплексних напрямках (табл. 3.2).

Вплив на кожне з даних напрямків призводить до якісних і кількісних змін у структурі оборотності активів і капіталу підприємства, активізації її підсистем. Для досягнення ефекту необхідно комбінувати можливі прийоми, виходячи з наявного потенціалу ПрАТ «Фітофарм». Поліпшення трудових, матеріальних, фінансових та інших результатів призводить до зростання оборотності активів і капіталу ПрАТ «Фітофарм». Для підтримки оборотності активів і капіталу підприємства на високому рівні необхідний постійний контроль і вдосконалення всіх структурних підрозділів підприємства, регулювання руху фінансових, ресурсних та інформаційних потоків.

Далі розглянемо заходи щодо поліпшення кількісних критеріїв ділової активності ПрАТ «Фітофарм».

Для поліпшення кількісних критеріїв ділової активності ПрАТ «Фітофарм» слід розглянути шляхи їх поліпшення – обсяг продажу готової продукції, товарів, робіт,

послуг (діловий оборот), прибуток, величину авансованого капіталу (активів). Такі критерії необхідно зіставляти з критеріями інших підприємств, аналогічних по сфері.

Таблиця 3.2

Шляхи підвищення оборотності активів і капіталу ПрАТ «Фітофарм»

Шляхи підвищення	Характеристика
Підвищення якості роботи персоналу	Виражається через наявність трудової дисципліни, рівень кваліфікації та мотивації працівників. Сприяє зростанню творчої ініціативи та продуктивності праці на підприємстві
Підвищення якості та асортименту продукції, що випускається	Сприяє підвищенню попиту на готову продукцію підприємства, залучення покупців і постачальників
Поліпшення системи організації виробництва та управління	Забезпечує скорочення тривалості виробничого циклу, зниження витрат виробництва і підвищення оборотності
Рационалізація використання матеріальних ресурсів	Засноване на мінімізації відходів та нормуванні величини запасів, відображає застосування прогресивних технологій у виробництві, що веде до зниження собівартості продукції й зростання виручки
Контроль за рухом фінансових потоків підприємства	Дозволяє збалансувати співвідношення використання власних і позикових коштів підприємства, підвищити його прибутковість і ліквідність
Ефективне використання основних засобів	Характеризує ступінь технічного оснащення на підприємстві, своєчасний ремонт і модернізацію основних засобів, веде до підвищення обсягів виробництва
Ефективне використання позикових коштів	Характеризує рівень і ефективність використання позикового капіталу, час і здатність виплати за зобов'язаннями, позитивні результати ведуть до підвищення довіри кредиторів і інвесторів
Впровадження маркетингових розробок, використання конкурентних переваг	Дозволяє збільшити обсяги продажів та масштаби ринку збуту, сприяє зростанню конкурентоспроможності фірми і її зовнішньоторговельному потенціалу

На поліпшення кількісних критеріїв ділової активності безпосередньо вплине вихід на нові ринки збуту. Для його розглянемо прогнозовану зміну деяких економічних показників та коефіцієнтів з урахуванням впровадження даного проекту.

Спочатку здійснимо оцінку прогнозованої зміни ділової активності ПрАТ «Фітофарм». Прогнозована виручка на 2022 рік, за умови виконання плану нарощення клієнтської бази складе 2% від виручки за 2021 рік, тобто 14005,44 тис. грн. Виручка від реалізації продукції на прогнозний період складе 714277,44 тис. грн.

Тоді спрогнозуємо:

$$K_{oa} = \frac{714277,44}{(341937 + 428304)/2} = 1,85$$

$$T_a = \frac{365}{1,85} = 197 \text{ днів}$$

$$K_{ноа} = \frac{714277,44}{(102860 + 183088)/2} = 5,0$$

$$T_{ноа} = \frac{365}{5,0} = 73 \text{ дні}$$

$$K_{oa} = \frac{714277,44}{(163840 + 239077)/2} = 3,54$$

$$T_{oa} = \frac{365}{3,54} = 103 \text{ дні}$$

$$K_{O_3} = \frac{209704}{(84475 + 81269)/2} = 2,53$$

$$T_3 = \frac{365}{2,53} = 144 \text{ дні}$$

$$K_{O_{дз}} = \frac{714277,44}{(139833 + 135481)/2} = 5,18$$

$$T_{дз} = \frac{365}{5,18} = 70 \text{ дні}$$

$$K_{П_{дз}} = \frac{(139833 + 135481)/2}{714277,44} = 0,19$$

$$K_o = \frac{1}{1,85} = 0,54$$

Отримані результати представимо в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Оцінка прогнозованого рівня оборотності активів і капіталу

ПрАТ «Фітофарм»

Показники	2021	Прогноз на 2022	Відхилення (+/-)
Коефіцієнт оборотності активів	1,81	1,85	0,04
Тривалість одного обороту активів	201	197	-4
Коефіцієнт оборотності необоротних активів	4,9	5,0	0,1
Тривалість одного обороту необоротних активів	74	73	-1
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	3,47	3,54	0,07
Тривалість одного обороту оборотних активів	105	103	-2
Коефіцієнт оборотності запасів	2,53	2,53	0
Тривалість одного обороту запасів	144	144	0
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	5,08	5,18	0,1
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості	71	70	-1
Коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості	0,196	0,19	-0,006
Коефіцієнт завантаження оборотних коштів	0,55	0,54	-0,01

За результатами розрахунків видно, що на ПрАТ «Фітофарм» спостерігається прискорення оборотності, що досягнуто завдяки виходу на нові ринки збуту. Зіставивши коефіцієнти оборотності, ми бачимо, що зростання показників свідчить про прискорення оборотності і це слід розглядати як позитивну тенденцію. Відхилення за показником тривалості в днях зі знаком мінус показує, на скільки днів оборотність прискорила за рахунок скорочення тривалості одного обороту.

Зіставивши коефіцієнти оборотності, ми бачимо, що зростання показників свідчить про прискорення оборотності і це слід розглядати як позитивну тенденцію.

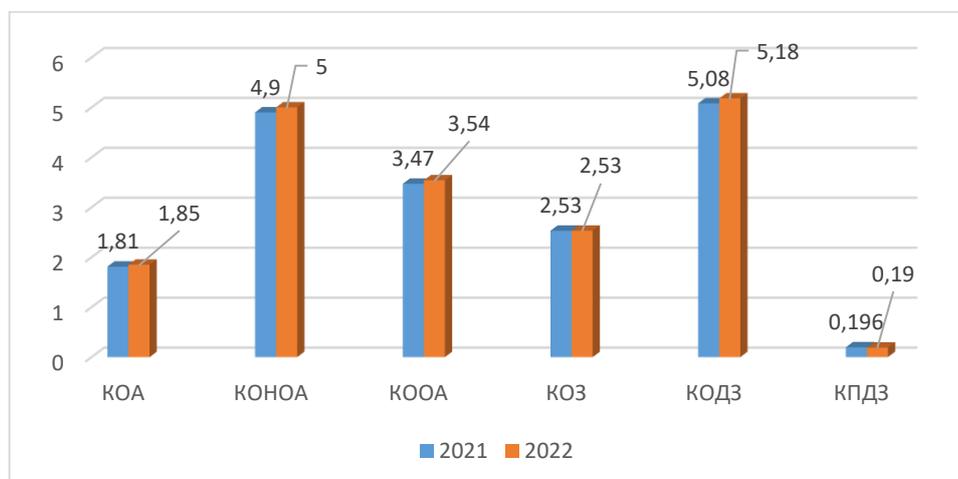

Рис. 3.3. Динаміка коефіцієнтів оборотності ПрАТ «Фітофарм» в 2020 р. та в прогнозованому періоді (2022 р.).

Відхилення за показником тривалості в днях зі знаком мінус показує, на скільки днів оборотність прискорилося за рахунок скорочення тривалості одного обороту.

Динаміку тривалості одного обороту відобразимо на рис. 3.4.

За динамікою тривалості одного обороту активів ПрАТ «Фітофарм» можна сказати, що тривалість одного обороту скоротилася. Спостерігається також зростання оборотності, що досягнуто завдяки зменшенню тривалості обороту.

Можна зробити висновок, що активи ПрАТ «Фітофарм» використовувалися ефективно.

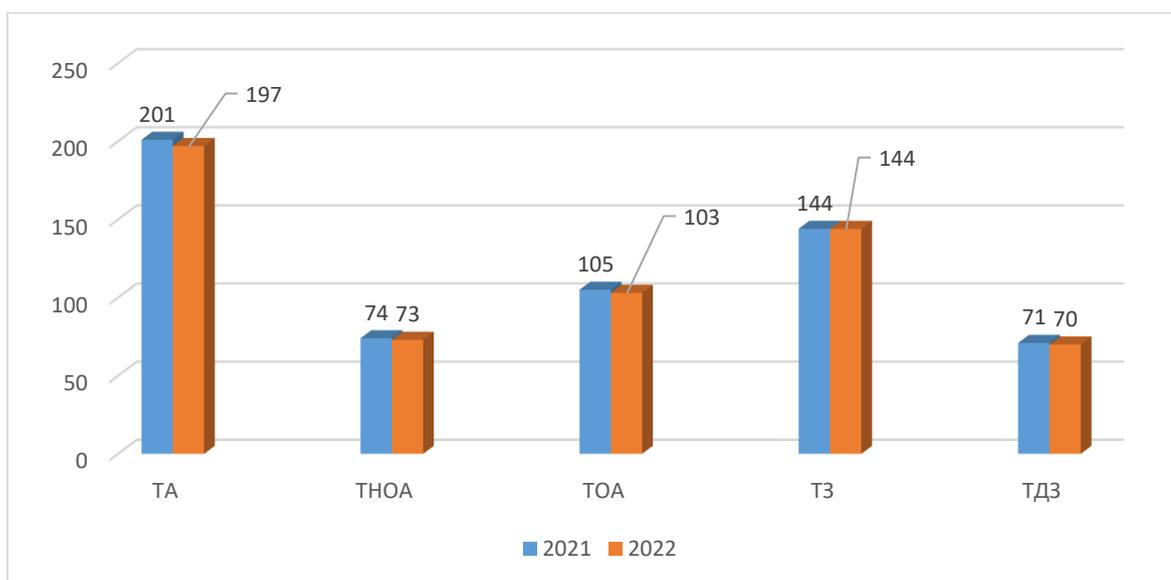

Рис. 3.4. Динаміка тривалості одного обороту активів ПрАТ «Фітофарм» в 2021 р. і в прогностному періоді (2022 р.)

Для наочності наведемо заходи щодо підвищення оборотності активів і капіталу підприємства на рис. 3.5.

Отже, реалізація вищезазначених заходів, на наш погляд, буде сприяти покращенню оборотності активів і капіталу ПрАТ «Фітофарм». Дана діяльність позитивно позначиться на всіх складових оборотності активів і капіталу. Зростання коефіцієнтів оборотності також підтверджує це твердження. З реалізацією пропозиції відбуваються хоч невеликі, але позитивні зміни оборотності активів і капіталу ПрАТ «Фітофарм». У разі реалізації даного проекту досліджуване підприємство отримає прибуток. Позитивний результат впливу дозволить ПрАТ «Фітофарм» піднятися на новий рівень розвитку, залишатися конкурентним на ринку та утримувати лідерські

позиції.

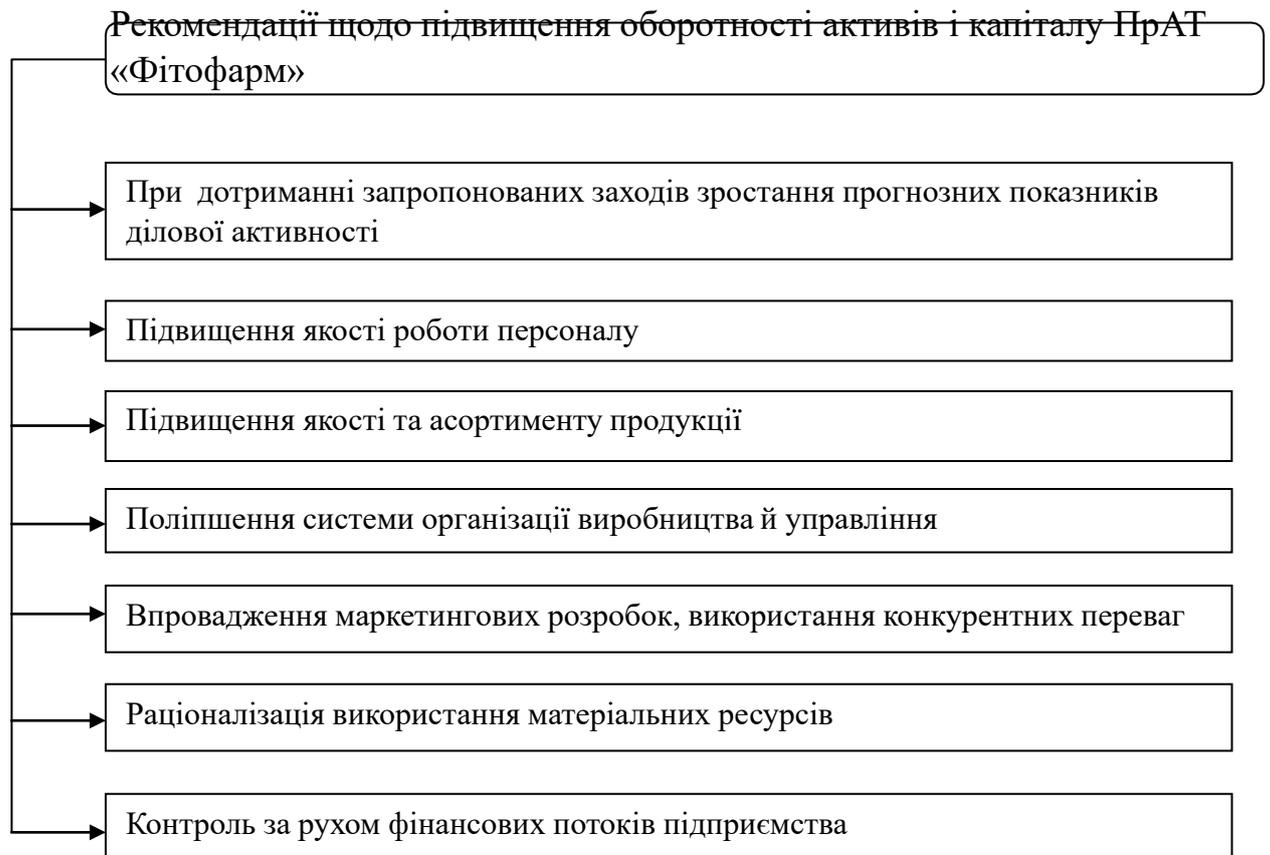

Рис. 3.5. Рекомендації щодо підвищення оборотності активів і капіталу ПрАТ «Фітофарм»

В розділі здійснено аналіз показників оборотності активів і капіталу підприємства. Було надано пропозиції щодо підвищення рівня оборотності активів і капіталу підприємства. Так, на зміну тривалості оборотності оборотних активів впливають два чинники: середньорічні залишки оборотних активів і дохід (виручка) від реалізації. На основі результатів факторного аналізу визначено суму вивільнених (або залучених) із (до) обороту коштів за рахунок прискорення (сповільнення) оборотності під впливом аналізованих факторів. Наступним методом прискорення оборотності активів і капіталу підприємства є ефективне управління дебіторською заборгованістю. Запропонована операція рефінансування дебіторської заборгованості на ПрАТ «Фітофарм» за допомогою факторингу ефективна. Хоча рентабельність активів не дасть можливості покрити втрати підприємства у зв'язку з

рефінансуванням дебіторської заборгованості за рахунок факторингу, але дасть можливість залучити 57540,6 тис. грн. грошових активів і тим самим підвищити рівень оборотності активів і капіталу ПрАТ «Фітофарм».

Для підвищення оборотності активів і капіталу ПрАТ «Фітофарм» було запропоновано наступні заходи: підвищення якості роботи персоналу, підвищення якості та асортименту продукції, поліпшення системи організації виробництва та управління, раціоналізація використання матеріальних ресурсів, контроль за рухом фінансових потоків підприємства, ефективне використання основних засобів, ефективне використання позикових коштів, впровадження маркетингових розробок, використання конкурентних переваг.

ВИСНОВКИ

У випускній роботі викладені теоретичні та практичні проблеми аналізу оборотності активів і капіталу підприємства (на прикладі ПрАТ «Фітофарм»). Тому, проведений під час дослідження аналіз дає підстави зробити наступні висновки.

В ході аналізу встановлено, що поширеним способом оцінки рівня ділової активності є аналіз динаміки зміни показників індикаторів, які являють собою коефіцієнти оборотності активів та капіталу підприємства. Саме тому на початковому етапі роботи були здійснено аналіз саме економічної категорії «ділова активність». Теоретичні узагальнення та систематизація поглядів вітчизняних і зарубіжних учених щодо трактування поняття «ділова активність підприємства» дають підстави стверджувати про неоднозначність та різноманітну спрямованість її розуміння. Узагальнення існуючих трактувань даного поняття дозволило більш точно визначити її зміст і запропонувати авторський підхід, що включає специфіку галузі, зовнішні економічні умови та принципи управління. Відтак, ділову активність приватного підприємства слід розглядати комплексно з чотирьох позицій: як характеристику конкурентних переваг підприємства, як критерій його здатності до розвитку, як стимул трудової зайнятості та прибутковості, як індикатор удосконалення економічних відносин.

У зарубіжній економічній літературі зміст, вкладений в термін «ділова активність», досить складно інтерпретувати. Це пов'язано з тим, що англійське словосполучення «business activity» можна перекласти і як безпосередньо ділова активність, і як поточна виробничо-комерційна діяльність. Це зумовлює певне ототожнення понять внаслідок неточного перекладу. Саме це призвело до формування декількох способів оцінки рівня ділової активності в тому числі і за рахунок визначення індикаторів ділової активності, що визначаються через коефіцієнти оборотності активів і капіталу підприємства.

Все це підтверджує складність універсального формулювання ділової активності підприємства, що дало можливість сформулювати комплекс її ознак. Також

варто виявити саме рівень ділової активності підприємства, що свідчатиме про рівень його фінансового стану.

Але, враховуючи той факт, що українські вчені економісти вважають, що ділова активність підприємства може характеризуватись показниками оборотності активів (капіталу) стало доцільним дослідження теоретичних підходів до розуміння цих понять. Так, аналіз дефініції показав, що існують різні підходи щодо визначення поняття «активи». Також в роботі наводяться класифікація активів за різними ознаками.

Аналіз поняття «капітал» показав, що він є однією з ключових категорій фінансів підприємств. За трактування капіталу як категорії фінансів підприємств він існує в двох формах: конкретний капітал; абстрактний капітал. Щодо джерел формування буває: власний та позиковий.

Отже, можна зазначити, що величина активів підприємства та його капітал є двома показниками, які характеризують один і той же об'єкт: сукупність усіх вартостей, що використовуються у виробничому процесі для досягнення поставлених перед підприємством цілей.

Представлена класифікація факторів, що визначають оборотність активів і капіталу підприємства, дала змогу охарактеризувати сутність цього поняття, виявити вплив того чи іншого фактора на підприємство та проконтролювати його. Це дає змогу точніше проаналізувати та оцінити ефективність діяльності підприємства, приймати обґрунтовані управлінські рішення для забезпечення високого результату і вдало управляти підприємством, допоможе оцінити виробничі і збутові можливості підприємства, підтримати конкурентоспроможність, охарактеризувати дієвість менеджменту, а також обрати нововведення, упровадження та розвиток яких дасть позитивний довгостроковий економічний ефект, вдосконалить виробничі та організаційні процеси на підприємстві та створить низку конкурентних переваг, які визначають місце підприємства на відповідному ринку.

Наприкінці першого розділу роботи було здійснено аналіз методичних підходів. Так їх аналіз показав, що на сьогодні існує певна кількість методів визначення рівня ділової активності. Так, нерідко ділову активність зводять до сукупності показників,

що характеризують оборотність використовуваних ресурсів та фактично виражають собою ефективність використання матеріальних ресурсів. Одночасно існують підходи, які під діловою активністю підприємства розуміють інтенсивність його діяльності в напрямках мобілізації наявних ресурсів підприємства з метою забезпечення економічного зростання та активності в зовнішньоекономічному середовищі, а відповідно до показників, які її характеризують включають абсолютні показники виробничого потенціалу підприємства та показники ефективності його діяльності. В найбільш загальному виразі ділову активність розраховують і оцінюють за допомогою «золотого правила економіки». Ще одним поширеним способом оцінки рівня ділової активності є аналіз динаміки зміни показників індикаторів, які являють собою коефіцієнти оборотності активів та капіталу підприємства. Саме тому в роботі було досліджено систему цих показників.

Загалом, проаналізувавши фінансові показники по підприємству ПрАТ «Фітофарм» протягом 2019-2021 років, можна зробити наступні висновки.

На підприємстві є проблеми з найбільш ліквідними активами, і тому, його баланс не є абсолютно ліквідним. Протягом аналізованого періоду, перша умова ліквідності балансу не виконується ($A1 < П1$). В даній ситуації підприємство має недостатньої суми грошових коштів через не виплату дебіторами заборгованості. Що стосовно платоспроможності, то підприємство є платоспроможним. У підприємства достатньо коштів, які можуть бути використані для погашення його короткострокових зобов'язань. У цілому слід відзначити, що ПрАТ «Фітофарм» демонструє позитивну термінову та загальну ліквідність, але дуже низьку абсолютну. Пов'язане це із дисбалансом у структурі оборотних коштів (високому рівні дебіторської заборгованості та низькому рівні грошових коштів

За результатами розрахунків, підприємству ПрАТ «Фітофарм» років має нормальну фінансову стійкість протягом кожного року. На це впливають певні фактори, такі як: наявність достатньої суми власних та довгострокових позикових коштів, і загальних коштів. Такий тип фінансової стійкості підприємства показує ефективне і раціональне використання підприємством позикових коштів.

Аналіз динаміки складу та структури джерел активів на підприємстві показав, що вагому частку у капіталі підприємства протягом трьох досліджених років має власний капітал. В структурі власного капіталу найбільшу частину займає нерозподілений прибуток. Збільшення власного капіталу відбулось саме за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку. Абсолютна величина капіталу у дооцінках протягом 2019-2021 років зменшується. Це є негативною динамікою для підприємства і свідчить про те що на підприємстві відбулось вибуття основних засобів, нематеріальних активів.

Резервний капітал займає невелику частку в структурі власного капіталу підприємства. Величина зареєстрованого (статутного) і резервного капіталу не зазнали змін протягом досліджуваного періоду, що свідчить про стабільність функціонування підприємства, відсутність фактів додаткової емісії акцій та ситуацій, коли існувала б потреба у резервному капіталі.

Аналіз динаміки складу і структури майна показав, що частка необоротних активів скоротилась з 49,77 % до 42,75 % у загальній вартості майна, і відбулося відносне збільшення оборотних активів з 50,23 % до 57,25 %, що свідчить про значне зростання іммобілізації коштів з обороту підприємства слайд 19. За результатами аналізу ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства, можна сказати, що підприємство є прибутковим. Загалом, величина сукупного доходу протягом у 2020 році, порівняно з 2019 роком збільшилась на 12077 тис.грн., у 2021 році величина доходу збільшилась на 1940 тис.грн. Це є позитивною динамікою, і відбулось за рахунок зменшення величини витрат, збільшення валового прибутку.

Далі в роботі було здійснено аналіз показників оборотності активів і капіталу підприємства.

Проаналізувавши коефіцієнт оборотності оборотних активів протягом 2019-2021 років, можна сказати, що даний показник у 2018 році, порівняно з 2017 роком, зріс на 112,52 % та становив 2,67 грн/грн. У 2021 році, спостерігаємо також позитивну тенденцію до збільшення (2,89 грн/грн). Це свідчить про те, що у підприємства не виникають потреби в оборотних коштах, адже даний показник свідчить про ефективне

використання оборотних коштів і в наслідок відбувається збільшення обсягів реалізації продукції, що призводить до збільшення прибутку підприємства.

Проаналізувавши коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, можна спостерігати збільшення цього показника з 2019 року (3,4 грн/грн) 2019 рік (4,15 грн/грн), до 2021 року (4,56 грн/грн). Це є позитивною тенденцією, і свідчить про збільшення швидкості погашення дебіторської заборгованості та зменшення обсягів продажу в кредит.

Проаналізувавши коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, у 2020 році, порівняно з 2019, можна спостерігати збільшення показника (2019 рік 4,36 грн/грн, 2020 рік – 6,32 грн/грн). А у 2019 році, відбувається зменшення коефіцієнта (5,9 грн/грн). Це є негативною динамікою для підприємства і свідчить про те, що підприємство не встигає розраховуватися зі своїми постачальниками.

Тривалість обороту дебіторської заборгованості протягом 2019-2021 років зменшилась. У 2019 році вона становила 108 днів, а у 2020 році-88 днів, у 2021- 80 днів, є позитивною тенденцією для діяльності підприємства, свідчить про збільшення оплати дебіторської заборгованості.

Тривалість обороту кредиторської заборгованості протягом 2019-2020 років зменшилась (2019 рік – 84 дні, 2020 рік – 58 днів). У 2021 році, тривалість обороту збільшилась і становить 62 дні. Це є негативною динамікою, і свідчить про зменшення виплати підприємством кредиторської заборгованості.

Аналіз оборотності активів і капіталу підприємства визначають за умови виконання так званого «золотого правила». Протягом 2019-2021 років на підприємстві ПрАТ «Фітофарм», основна умова золотого правила була виконана лише у 2020 та 2021 році, а саме, показники більші за 100%. Також, одним із важливих показників, що характеризують ділову активність підприємства, є тривалість операційного та фінансового циклу. Максимальна тривалість операційного циклу у 2019 році, і становить 150 днів, а мінімальна – у 2021 році, і становить 123 днів. Що стосовно фінансового циклу, то максимальна кількість днів у 2020 році – 76 днів, а мінімальна – у 2021 році (61 день). Тенденція до зниження тривалості фінансового циклу є

позитивною для підприємства, оскільки чим вище значення фінансового циклу, тим більша потреба у грошових коштах для придбання оборотних засобів.

В роботі було надано пропозиції щодо підвищення рівня оборотності активів і капіталу підприємства. Так, на зміну тривалості оборотності оборотних активів впливають два чинники: середньорічні залишки оборотних активів і дохід (виручка) від реалізації. На основі результатів факторного аналізу визначено суму вивільнених (або залучених) із (до) обороту коштів за рахунок прискорення (сповільнення) оборотності під впливом аналізованих факторів.

Наступним методом прискорення оборотності активів і капіталу підприємства є ефективне управління дебіторською заборгованістю.

Підприємство ПрАТ «Фітофарм» на кінець 2021 р. має дебіторську заборгованість у розмірі 135481 тис. грн., на початок 2021 р. вона становила 139833 тис. грн. Як бачимо, сума дебіторської заборгованості зменшилась за 2021 р., що пояснюється передусім загостренням кризи. Отже, за 2021 рік ПрАТ «Фітофарм» від інфляції у зв'язку з дебіторською заборгованістю втратило 9654,9 тис. грн., що складає 7 % від величини обсягу середньорічної дебіторської заборгованості. Запропоновано провести процес рефінансування, тобто переведення дебіторської заборгованості в інші форми оборотних активів підприємства. Визначимо ціну рефінансування дебіторської заборгованості за допомогою факторингу. Середня дебіторська заборгованість ПрАТ «Фітофарм» за 2021 рік складає 137657 тис. грн. Якщо підприємство вирішить передати банку право на стягнення хоча б половини дебіторської заборгованості на суму 68828,5 (137657/2) тис. грн.

Припустимо, що розмір встановленої банком комісійної винагороди становитиме 2% від суми боргу. Банк надасть підприємству кредит у формі попередньої оплати 80 % від загальної суми боргу під 18 % річних. Середній рівень процентної ставки на ринку грошових ресурсів – 24 %. У процесі дослідження ми розглянули шляхи підвищення оборотності активів і капіталу ПрАТ «Фітофарм», які можна систематизувати і узагальнити в комплексних напрямках. На поліпшення кількісних критеріїв оборотності активів і капіталу підприємства безпосередньо вплине вихід на нові ринки збуту. Для його було розглянуто прогнозовану зміну

деяких економічних показників та коефіцієнтів з урахуванням впровадження даного проекту. Спочатку здійснимо оцінку прогнозованої зміни ділової активності ПрАТ «Фітофарм». Прогнозована виручка на 2022 рік, за умови виконання плану нарощення клієнтської бази складе 2% від виручки за 2021 рік, тобто 14005,44 тис. грн. Виручка від реалізації продукції на прогнозний період складе 714277,44 тис. грн. Для наочності було сформовано заходи щодо підвищення оборотності активів і капіталу підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куриленко Т.П. Теоретичні аспекти визначення ділової активності [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_ekon/2009_6/6.pdf
2. Воробець Н.С., Корбутяк А.Г. (2018). Ділова активність підприємства – основа його інвестиційної привабливості // Молодий вчений. №11(63). С.1086-1090.
3. Воронко Р.М., Воронко О.С. (2018). Аналіз ділової активності в системі управління розвитком підприємства // Підприємництво і торгівля. Вип. 23. С. 64-69.
4. Кобрин Л.Й. (2018). Теоретико-методичні підходи до управління діловою активністю підприємства // наукові записки. № 1(56). С. 193-200.
5. Руденко Є.М. Застосування «золотого правила економіки» для оцінки ділової активності сільськогосподарських підприємств / Є.М. Руденко // Агросвіт. – 2014. – № 16. – С. 42-49.
6. Сидоренко-Мельник Г.М. Контроль ділової активності за ключовими показниками ефективності / Г.М. Сидоренко-Мельник // Економіка та держава: Міжнар. наук.-практ. журнал. – К.: РПВПС НАНУ, 2013. – № 10. – С. 74–75.
7. Гаркуша Н.М. Ділова активність підприємства: сутність та методика аналізу: Монографія / За ред. проф. Н.М. Гаркуші. – Харк. держ. ун-т харч. та торг. – Харків, 2016. – 182 с.
8. Лесюк А.С. (2020). Система показників комплексної оцінки фінансового стану підприємств // Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серіяб Економіка і управління. Т. 31(70). 4. С. 132-140.
9. Марусяк Н. Л. (2015). Дебіторська та кредиторська заборгованості як основні регулятори кругообігу оборотного капіталу підприємства // Вісник Хмельницького національного університету. Т. 2. № 2. С. 139-142.
10. Марченко О. І. (2017). Фінансові аспекти ділової активності підприємств // Фінанси України. №5. С. 144.

11. Масюк Ю.В., Качур В.С. (2019). Економічна сутність ділової активності підприємств та підходи до її оцінки // Ефективна економіка: електрон. версія журн. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/45.pdf.
12. Мешкова Н.Л. Економічна сутність ділової активності промислового підприємства. – Економічний вісник Донбасу № 1 (31), 2013. – С. 36–39.
13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість": від 08.10.1999 № 237 / Міністерство фінансів України, Наказ. Із змінами і доповненнями.
14. Нашкерська Г. (2014). Облік сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості // Бухгалтерський облік і аудит. №7. С.27-32.
15. Нашкерська Г. (2016). Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги. // Бухгалтерський облік і аудит. №11. С. 31-37.
16. Нашкерська М.М. (2017). Управління дебіторською заборгованістю у структурі оборотного капіталу підприємства. // Вісник НУ «Львівська політехніка». № 4. С.136-140.
17. Олійник С. О. (2015). Напрями удосконалення обліку дебіторської заборгованості: збірник наукових праць міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Тернопіль: Крок. С.285-288.
18. Пильнов Д.О. (2015). Ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю як засіб контролю за фінансовим станом підприємства. // Формування ринкових відносин в Україні. № 10. С. 88-92.
19. Поддєрьогін А.М. (2014). Фінанси підприємств: підручник. Київ: КНЕУ, 428 с.
20. Подольська В. О. (2014). Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: ЦНЛ, 488 с.
22. Попазова О. В. (2014). Тенденції змін дебіторської та кредиторської заборгованостей на підприємствах України // Агросвіт. №7. С. 40-44.
21. Рзаєва Т. Г. (2013). Економічний аналіз: навч. посіб. Хмельницький: ТУП. 199 с.

22. Гарасюк О. А. Проблеми щодо сутності поняття «ділова активність» / О. А. Гарасюк, М. Ю. Ігнатенко // Вісник КТУ. – 2010. – № 22. – С. 63.
23. Економічна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://hohlopedia.org.ua/Ekonomichna_ensyklopediya.
24. Рудинська О.В., Яромир С.А., Молоткова І.О. (2014). Менеджмент. Київ: Ніка-центр. 334 с.
25. Савицька Г. В. (2014). Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання. 654 с.
26. Самойлова Т. А. (2012). Аналіз ефективності використання власного і позикового капіталу підприємства // Вісник наукових праць ВНАУ. Т. 2. № 3. С. 173-178.
27. Сидоренко Г. М. (2013). Контроль ділової активності підприємства за ключовими показниками ефективності // Економіка та держава. № 10. С. 74-75.
28. Сопко В. В. (2014). Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник. Київ: КНЕУ. 412 с.
29. Фісуненко П.А. (2013). Покращення управління дебіторською заборгованістю сучасних підприємств// Економічний простір. № 75. С. 250-262.
30. Харченко В. (2013). Ділова активність як складова системи управління розвитком промислового підприємства // Економіка. № 4 (124). С. 87-91.
31. Цал-Цалко Ю.С. (2015). Фінансовий аналіз: підручник. Київ: Центр учбової літератури. С.402- 413.
32. Чорнобривець М.М. (2013). Управління дебіторською заборгованістю підприємства // Науковий вісник НЛТУ України. Вип. 23. С. 241-247.
33. Ясіновська І.Ф., Іщенко В.А. (2019). Ділова активність підприємства та шляхи її підвищення // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: електрон. версія. Харків. С. 206-209. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/67.pdf>
34. Ramskyi, A. and Solonko, A. (2018), “Mechanism of formation of financial security of an enterprise”, European Scientific Journal of Economic and Financial

Innovation European Association of Economists, No1, pp. 14-20. DOI: <https://doi.org/10.32750/2018-0102>.

35. Assessment of investment attractiveness of industrial enterprises / Jacek Binda, Maryna Prokopenko, Andrii Ramskyi [et al.] // International Journal of Management. –2020. –Vol. 11, Iss. 2, February. –P. 27– 35. DOI:10.34218/IJM.11.2.2020.004

36. Данилюк М.О. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / М.О.Данилюк, В.І.Савич. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 204 с.

37. Загородній А.Г. Фінансовий словник. – 3-тє вид., випр. та доп. / А.Г.Загородній, Г.Л.Вознюк. – К.: Знання, 2000. – 587 с.

38. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент: підруч. / О.Крамаренко, О.Чорна. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 520 с.

39. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент: підруч. / А.М.Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2006. – 535 с.

40. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2005. 592 с.

41. Власова Н. О., Михайлова О. В. Теоретичні аспекти визначення ефективності політики формування оборотних активів на підприємствах торгівлі. Бізнес Інформ. 2012. №11. С. 166–170.

42. Даньків Й. Я., Остап'юк М. Я. Бухгалтерський облік: підручник. Київ: Знання, 2017. 469 с.

43. Економіка підприємства: підручник; за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : КНЕУ, 2018. 551 с.

44. Ковальчук Н. О. Узагальнення та систематизація наукових підходів до визначення поняття «активи». URL: http://chteiknteu.cv.ua/herald_ru/content/download/archive/2011/v3/NV-2011-V3_5.pdf

45. Кондратюк С. Я. Ефективність формування та використання активів підприємства. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/357.pdf>

46. Круш П.В. Капітал, основні та оборотні засоби підприємства: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2008. 328 с.

47. Лишиленко О. В. Фінансовий облік: підручник. Київ: Вид-во «Центр навчальної літератури», 2017. 556 с.

48. Міжнародні стандарти фінансової звітності та бухгалтерського обліку. Київ: Сварог, 2017. 734 с.
49. Рєпіна І. М. Активи підприємства: таксономія, діагностика та управління: Монографія. К. : КНЕУ, 2012. 274 с.
50. Рєпіна І. М. Діагностика активів підприємств: методологічні аспекти. Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право) : наук. журн.; № 1. К. : НАУ, 2013. С. 188–194.
51. Сагалакова Н. О. Система показників-індикаторів економічної діагностики діяльності торговельного підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. 2010. Вип. 2. Ч. 2. С. 19–23.
52. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : навч. посібник / В.О. Подольська, О. В. Яріш. – К. : Центр навч. літератури, 2007. – 488 с.
53. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посібник / М. Я. Коробов. – К. : Знання, 2009. – 378 с.
54. Польова Т. В. Ділова активність як комплексна економічна категорія та теоретичні аспекти її аналізу / Т. В. Польова // Матеріали IV Міжнар. наук.- практ. конф. «Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу у контексті євроінтеграції», (Одеса: ОНЕУ, 26.05.2016 р.). – Херсон: Грінь Д. С., 2016. – С. 403-406.
55. Дікань Л. В. Фінансовий результат підприємств: теоретичні узагальнення та прикладний аналіз: [монографія] / Л. В. Дікань, О. О. Вороніна. – Х. : СПД ФО Лібуркіна Л.М., 2008. – 192 с.
56. Каріка І. М. Покращення фінансового стану підприємства за рахунок розробки механізму поповнення оборотних коштів / І. М. Каріка; НБУ ім. Вернадського.–URL: <http://www.google.com.ua/search7hl=en&inlang=ru&q=site%3Awww.nbu.gov.ua>.
57. Войнаренко М. П. Ділова активність підприємств: проблеми аналізу та оцінки: [моногр.]. – Хмельницький: ХНУ, 2008. – 284 с.
58. Кухарева О. О. Методика інтегральної оцінки рівня ділової активності промислового підприємства / О. О. Кухарева, М. В. Корнеєв // Економічний простір. – 2008. – № 16. – С. 114-122.

59. Мних Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства / Є. В. Мних. – К., 2008. – 514 с.
60. Анісімова О.М. Аналіз ділової активності підприємства як системна оцінка ефективності використання власних ресурсів. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2013. № 2. С. 19-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/piprp_2013_2_6.
61. Заїкіна О. О. Роль показників ділової активності в оцінці управління підприємством / О. О. Заїкіна // Харчова промисловість. – 2008. – №7. – С.144- 148.
62. Крамаренко Е. О. Фінансовий аналіз : підручник / Е. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К.: ЦУЛ, 2008. – 392 с.
63. Пирч М. Основні підходи до аналізу коливань ділової активності в економічній науці / М. Пирч // Вісн. Львівського ун-ту. Серія економічна. – 2006. – № 36. – С. 25-31.
64. Селіверстова Л. С. Фінансовий аналіз : навч.-метод. посібник / Л. С. Селіверстова, О. В. Скрипник; за ред. С. М. Безрутченка. – К. : ЦУЛ, 2012. – 274 с.
65. Єпіфанова І. Ю. Фінансовий аналіз та звітність : практикум / І. Ю. Єпіфанова, В. В. Джеджула. – Вінниця : В НТУ, 2017. – 143 с.
66. Ю.С. Цал)Цалко. Фінансовий аналіз: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.
67. Коваленко Л.О., Ремньово І.М. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. – 3)те вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2008. – 483 с.
68. Петик, Л., & Фелісеєв, В. (2022). Ділова активність промислових підприємств України. Економічний простір, (181), 188-191.
69. Соловей Н. В. Аналіз ділової активності підприємства як основа підвищення ефективності його діяльності / Н. В. Соловей, В. Ю. Гудима // Молодий вчений. - 2019. - № 1(1). - С. 247-249.
70. Череп О. Г. Управління діловою активністю аграрно-промислових підприємств / О. Г. Череп, Ю. М. Глушенко // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. - 2018. - № 4. - С. 41-46.

71. Коляденко, І. І. Аналіз ділової активності підприємства як основа підвищення ефективності його діяльності / Коляденко І. І., Кавтиш О. П. // Сучасні проблеми економіки і підприємництва : збірник наукових праць. – 2017. – Вип. 20. – С. 248–256.

72. Васиченко С.І. Напрями вдосконалення ефективності ділової активності підприємства [Електронний ресурс]. European scientific journal of Economic and Financial innovation №2(8) (2021).

73. Гоголева К.С. Шляхи покращення ділової активності підприємства / К.С. Гоголева, І.С. Литвиненко, А.В. Матковський // Розвиток фінансового ринку в Україні: проблеми та перспективи : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф., 08 листоп. 2018 р. / ред. кол.: В.О. Онищенко, В.В. Гришко, Л.О. Птащенко [та ін.]. – Полтава: ПолтНТУ, 2018. – С. 152–154.

74. Фінансовий аналіз : навч. посібник / уклад.: Н.Л. Марусяк. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 172 с.

75. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Ковальчук Н.О., Гаватюк Л.С., Єрмічук Н.І. Чернівці: Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. – 2019. – 336 с.

76. Берест М. М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник: [Електронне видання] / М. М. Берест. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 164 с.

77. Приймак С.В. Ділова активність як фактор зростання економічного потенціалу підприємства. Збірник тез звітної наукової конференції Львівського національного університету імені Івана Франка за 2017 рік (електронне видання). Львів, ЛНУ ім. І. Франка, 2018. С. 121–125.

78. Ткаченко Є.Ю., Зінченко В.В. Поняття ділової активності підприємства та напрями її підвищення. Біоекономіка як ключовий фактор розвитку виробництва та екологізації промислового регіону: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 листопада 2020 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя : Наук. ред. Н.Г. Метеленко. 2020. С. 272–275.

79. Ніка Х.В, Петренко О.П. Оцінка ділової активності підприємства. The 4th International scientific and practical conference «Modern research in world science» (July 10–12, 2022) Львів, 2022. С. 954–958.

80. Соколова Л. В. «Золоте правило економіки» як індикатор ділової активності сучасного підприємства / Л. В. Соколова, Аль-Фахор Ескндер Суліаман Салти // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей ХХІХ міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2021, 18-20 травня 2021 р.: у 5 ч. Ч. III. / за ред. проф. Сокола Є. І. Харків: НТУ «ХПІ». - С. 215.

81. Зиз Д. О. Аналіз та оцінка ділової активності підприємств машинобудування як основа підвищення ефективності їх діяльності. *Бізнес Інформ*. 2020. №11. С. 230–240.

82. Терлецька, Ю., & Кушнір, О. (2023). Управління діловою активністю у контексті забезпечення стабільного розвитку підприємства. *Scientific Collection «InterConf»*, (142), 78–81.

83. Дончак Л.Г., Ціхановська О.М. Ділова активність підприємства та шляхи її зміцнення. Вісник Мукачівського державного університету. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 10. С. 250–255.

ДОДАТОК